

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЛІТНЯ ШКОЛА НА БАЗІ
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Навчально-методичний посібник

За загальною редакцією
канд. пед. наук, доцента Полякової Г. А.

Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015

УДК 37.018.53(075)

ББК 74.58я7

Л 64

Рецензенти: докт. пед. наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди *Ткачова Н. О.*; канд. пед. наук, професор кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди *Яресько К. В.*

Рекомендовано до видання рішенням вченої ради Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Протокол № 6 від 19.12.2014 р.

Авторський колектив: канд. пед. наук, доцент Полякова Г. А. – вступ, п. 1.2, 2.9, 3.1; канд. екон. наук, доцент Зима О. Г. – п. 1.3; канд. екон. наук, доцент Лола Ю. Ю. – п. 1.1, 2.6; викладач Голуб М. О. – п. 2.6; викладач Білоконенко Г. В. – п. 2.1; канд. техн. наук, професор Степанов В. П., викладач Передрій О. О., пров. фахівець Бутенко С. В. – п. 2.2; канд. екон. наук Полубєдова А. О., канд. екон. наук Михайленко Д. Г., викладач Стативка О. М. – п. 2.3; докт. екон. наук, професор Назарова Г. В., канд. екон. наук, доцент Лаптев В. І., канд. екон. наук Назаров Н. К., викладач Степанова Е. Р. – п. 2.4; канд. екон. наук, доцент Кудіна О. М., канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В., канд. екон. наук, доцент Тютлікова В. В. – п. 2.5; канд. екон. наук, доцент Ушкальов В. В. – п. 2.7; викладач Чумак Г. М. – п. 2.8; канд. екон. наук, доцент Плоха О. Б. – п. 2.10; студент Ляшенко К. С. – п. 2.11; канд. наук з фіз. вих. і спорту Маракушин А. І., тренер-викладач Топорков О. М., тренер-викладач Улаєва Л. О. – п. 2.12; учитель Шльонкина І. В. – п. 3.2.

Л 64 Літня школа на базі вищого навчального закладу : навчально-методичний посібник / Г. А. Полякова, О. Г. Зима, Ю. Ю. Лола та ін. ; за заг. ред. канд. пед. наук, доцента Полякової Г. А. – Х. : ХНЕУ ім. Кузнеця, 2015. – 168 с. (Укр. мов.)

Висвітлено та узагальнено зміст і досвід роботи з організації та проведення профільної Літньої школи для учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів на базі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Запропоновано нормативно-інструктивні, організаційно-методичні та діагностичні матеріали, розробки практичних, тренінгових занять, ділових ігор, турнірів, а також наведено робочі зошити для проведення занять.

Рекомендовано для викладачів вищих навчальних закладів, учителів загальноосвітніх навчальних закладів, представників органів освіти, студентів, аспірантів, а також фахівців-практиків, коло інтересів яких пов'язане з профорієнтаційною роботою серед молоді.

УДК 37.018.53(075)

ББК 74.58я7

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2015

© Полякова Г. А., Зима О. Г.,
Лола Ю. Ю. та ін., 2015

Вступ

Практика організації та проведення літніх шкіл є досить поширеною у міжнародному та національному освітньому просторі. Найстаріші університети Європи та США, наприклад, Оксфордський, Гарвардський, Кембриджський, Каліфорнійський та інші, традиційно проводять літні школи з вивченням англійської мови на матеріально-технічній та навчально-методичній базах університетів.

В Україні існує певний досвід з організації та проведення літніх шкіл різноманітного цільового спрямування для таких категорій учасників, як учні, студенти, спеціалісти різних галузей. Літні школи функціонують на базах навчальних закладів (вищих або загальноосвітніх), освітніх установ, центрів творчості, на базах відпочинку, спорту тощо. Зазвичай метою літніх шкіл є поєднання відпочинку, навчання і розвитку здібностей учасників.

Для забезпечення безперервної освіти існує практика літніх шкіл на базі вищих навчальних закладів (ВНЗ), яка дозволяє окрім розвитку навчальних навичок та особистісних здібностей проводити ефективну професійну орієнтаційну роботу з учнівською молоддю. Професійне самовизначення учнів є важливою складовою як для загальної, так і для вищої освіти. Загальноосвітні навчальні заклади орієнтовані на формування основ для подальшого професійного становлення учнівської молоді – професійної освіти або трудової діяльності. Вищі навчальні заклади зацікавлені в абітурієнтах, які визначилися з професією і цим мотивовані, а тому здатні швидко адаптуватися до умов підготовки у вищій школі. ВНЗ мають за мету цілеспрямоване формування професійної компетентності тих, хто навчається, для забезпечення їх конкурентоспроможності на сучасному ринку праці.

Літня школа для учнівської молоді на базі вищого навчального закладу дозволяє ознайомитися з умовами професійного навчання, встановити контакти зі студентами та викладачами і, як наслідок, збільшити впевненість і визначеність у процесі вибору професії та вищого навчального закладу для подальшого навчання. Профорієнтаційні заняття та заходи, які проводяться у вищому навчальному закладі, роблять його більш привабливим для майбутніх абітурієнтів, сприяють формуванню соціальної готовності до професійного вибору.

У навчально-методичному посібнику подано досвід організації та проведення Літніх шкіл професійного (економічного) спрямування на базі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Цільовою аудиторією цих Літніх шкіл є учні 9 – 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Це обґрунтовано тим, що саме в цьому віці молода людина зіштовхується з необхідністю зробити вибір щодо подальшої професійної освіти або трудової діяльності, а також навчального закладу, де буде отримана професійна освіта.

Метою проведення літньої школи на базі вищого навчального закладу є залучення школярів до професійної освіти, професійна орієнтація, підвищення рівня теоретичних і практичних знань, розвиток комунікативних навичок та підтримка зацікавленості учнів у науковій діяльності, а також студентського життя в університеті.

Літні школи, що проводяться на базі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, спрямовані на ознайомлення учнів із університетським та студентським життям, зі специфікою вищої освіти, зокрема економічною, сучасними тенденціями науки і практики в цій сфері.

За результатами роботи розроблено методичні рекомендації до організації та проведення літніх шкіл, а також авторські тренінги, ситуаційні вправи, інтелектуальні ігри, міні-лекції та презентації з урахуванням особливостей учнівської аудиторії, що наведені у посібнику.

Автори висловлюють глибоку вдячність викладачам ХНЕУ ім. С. Кузнеця за розроблення та проведення занять і заходів літньої школи, адміністрації та вчителям Харківської гімназії № 169, які першими взяли участь у реалізації цієї форми профорієнтаційної роботи, а також усім тим, хто приєднався до розвитку та розповсюдження даного досвіду навчально-профорієнтаційної взаємодії вищого навчального закладу з учнівськими та педагогічними колективами загальноосвітніх навчальних закладів.

Розділ 1. Основи профорієнтаційної роботи

1.1. Професійна орієнтація та професійне самовизначення особистості

Кожна людина в своєму житті прагне до самовизначення, саморозвитку та самореалізації. Спочатку відбувається осмислення своєї ролі в родині, потім здійснюється особистісне та професійне самовизначення. Особистісне самовизначення є процесом становлення індивідуума, що передбачає засвоєння і переробку людиною наявного в суспільстві досвіду, формування ставлення до світу, соціальних норм, ролей, функцій, а також її участь і внесок у подальший розвиток духовних цінностей суспільства. Особистісне самовизначення формується раніше за професійне. На основі особистісного самовизначення, що починає формуватися ще з дитинства, складаються основні вимоги людини до майбутньої професії та свого місця в суспільстві.

Образи бажаного майбутнього, особливості усвідомлення себе й свого місця в системі ділових міжособистісних відносин називають *професійним самовизначенням* [33, с. 74].

Становлення професійного самовизначення має певні особливості:

професійне самовизначення є не пасивним психологічним процесом, а пов'язане з певною діяльністю людини;

для його реалізації у людини повинні бути сформовані образи бажаного майбутнього, тобто вона повинна усвідомити своє "хочу";

людина повинна усвідомити свої особистісні можливості й обмеження, тобто зрозуміти власне "можу";

оскільки йдеться про пошук власного місця в системі міжособистісних відносин, то людині необхідно зрозуміти, що ж конкретному соціуму, у якому вона перебуває, "треба" [11, с. 22].

Таким чином, молодій людині під час вибору напряму професійної діяльності доцільно співвіднести свої професійні бажання, особисті психофізіологічні можливості і потреби ринку праці того регіону, де вона планує перебувати. Однак престижність і популярність професії призводить до достатньо швидкого збільшення пропозиції та насичення ринку праці фахівцями певної спеціальності. Внаслідок цього досить часто можна спостерігати ситуацію, коли престижна та популярна професія має низький фактичний попит і затребуваність на ринку праці.

За умови правильного розуміння співвідношення й значущості елементів професійного самовизначення можлива науково обґрунтована організація системи профорієнтаційної роботи. У теперішній час це є особливо актуальним, оскільки за результатами соціально-психологічних досліджень більше 80 % випускників загальноосвітніх шкіл здійснюють своє первинне професійне самовизначення під впливом батьків [11, с. 30]. Це пов'язано з тим, що на сьогодні зруйнована стара система профорієнтаційної роботи, але недобудована нова, яка потребує використання нових технологій, форм і методів роботи.

Так, у початкових і загальноосвітніх школах першого ступеня у обов'язковій частині навчальних програм збереглися тільки уроки трудового навчання. Зміст профорієнтаційної роботи зі старшокласниками включається у варіативну частину навчальних планів, що визначається керівником кожної школи самостійно. У загальноосвітніх школах другого й третього ступенів введені посади психологів, до функціональних обов'язків яких належить участь в організації та проведенні профорієнтаційних консультацій учнів. Однак цього недостатньо для підготовки учнівської молоді до обґрунтованого вибору професії на основі виявлення їх інтересів і потреб, а також схильностей, мотивів і ціннісних орієнтирів.

Потреба професійної орієнтації виникає у особистості ще у 5 – 6-х класах середньої школи. Властива цьому вікові підвищена допитливість спонукає учнів пізнавати та "спробувати" якнайбільше професій. Однак особливої актуальності цей процес набуває у 8 – 9 класі під час вибору робочої професії та у 10 – 11 класі у ході обрання професій розумової діяльності. Саме в цей період у молодих людей виникає готовність до управління власним розвитком і можливими засобами саморозвитку.

Найчастіше психологи виокремлюють чотири стадії в професійному становленні особистості [11, с. 115]:

перша стадія припадає на ранній підлітковий вік, коли формуються професійні наміри, відбувається первісна орієнтація учнів у світі праці й професій. Такі наміри виникають на емоційному рівні.

Психологічною ознакою завершення цієї стадії може бути усвідомлення учнем того факту, що людині під час вибору професії в реальних умовах життя доводиться керуватися не тільки тим, подобається або не подобається та чи інша професія, але й багатьма іншими факторами, тобто емоційне ставлення до процесу формування професійних переваг змінюється усвідомленим ставленням до професійного вибору;

друга стадія припадає на закінчення підліткового й початок юнацького віку, коли в учня з'являється можливість не тільки ознайомитися з особливостями праці за окремими професіями й спеціальностями, а й виконати відповідні роботи та функції безпосередньо у виробничому середовищі. Психологічною ознакою завершення другої стадії є усвідомлене прагнення учня розвивати особистісні якості, які впливають на успішне освоєння професійних та особистісних компетентностей за обраною професією;

третьою стадією охоплює юнацький вік і пов'язана з активним входом у певне професійне середовище. Вона може формуватися як у рамках школи, так і за її межами. З чим більшою кількістю професій людина встигне зіштовхнутися у підлітковому віці, тим більш обґрунтованим і безпомилковим буде її вибір далі. Психологічним критерієм проходження цієї стадії можуть бути набуті вміння учня виконувати реальні трудові дії та операції.

Ця стадія пов'язана із частковою або повною реалізацією намірів молодих осіб у самостійній трудовій діяльності. Психічним критерієм проходження даної стадії є успішна професійна діяльність і добре розвинені професійно значущі якості особистості, що дозволить забезпечити людські досягнення високих показників праці й професійної майстерності.

Професійне становлення є суто індивідуальним процесом для кожної молодої людини, тому воно не має твердих вікових меж. Крім того, йому властиві певні "підйоми" та кризові явища. Кризи навчально-професійної орієнтації виникають у ході виявлення протиріч між бажаним майбутнім і реальністю. У разі деструктивного перебігу внутрішньоособистісної кризи молода людина обирає професію ситуативно та необґрунтовано, тому не має інтересу до обраної професії і, відповідно, до навчання, постійно виникають сумніви у правильності зробленого вибору. Досить чітко наслідки таких криз можна спостерігати у студентів перших та останніх курсів. Тобто, закінчуючи вищий навчальний заклад, молода людина починає усвідомлювати, що була обрана не та сфера діяльності, де вона зможе професійно й творчо розвиватися та самореалізовуватися протягом трудового життя.

Таким чином, професійний інтерес до тих або інших видів професійної діяльності у людини починає формуватися ще в початковий період шкільного навчання. Під час дорослішання його коректують і конкретизують. Можливість попередження помилок у виборі професії значно підвищується, якщо в загальноосвітній школі створені умови для трудового навчання учнів, а також організована широка мережа позашкільних

закладів типу дитячих технічних станцій, різних спортивних секцій, гуртків самодіяльності. Саме це допомагає виявити й сформуванати професійні інтереси молоді, створити сприятливі умови для самовизначення особистості й успішного проведення профорієнтаційної роботи.

В Україні у 2008 році Кабінетом Міністрів була прийнята Концепція державної системи професійної орієнтації населення [31]. Відповідно до цього документа професійна орієнтація населення є науково обґрунтованою системою взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності особи до праці, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності [31].

Професійна орієнтація за змістовими напрямками функціонування має такі структурні елементи, як професійна інформація, професійна консультація, професійний вибір і професійна адаптація [31].

Під *профорієнтаційною роботою* варто розуміти організовану, керовану діяльність різних державних, приватних і громадських організацій, підприємств, фірм і родини, спрямовану на оптимізацію професійного й соціального самовизначення особистості з урахуванням більш повного поєднання інтересів суспільства й особистості [11, с. 27].

Суб'єктами профорієнтаційної роботи є навчальні заклади, підприємства, організації, центри, освітні установи, що проводять профорієнтаційну роботу.

Структура та зміст профорієнтаційної роботи, її суб'єкти, основні складові наведені на рис. 1.1.

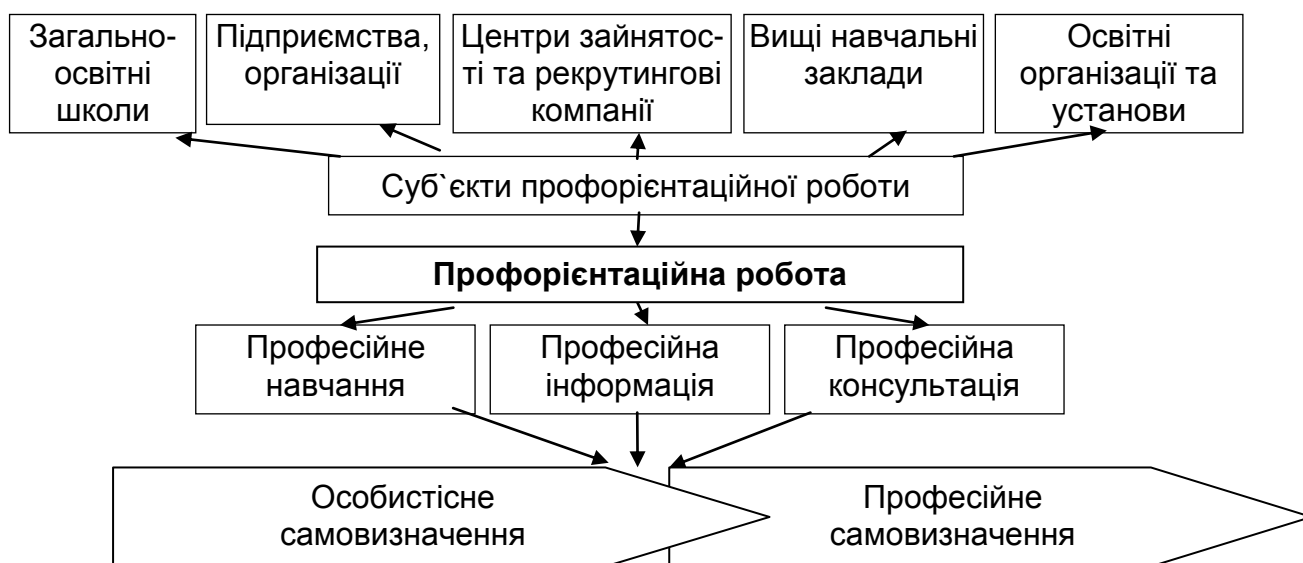

Рис. 1.1. Основні складові профорієнтаційної роботи

Організація ефективної профорієнтаційної роботи та професійне самовизначення особистості передбачає можливість постійного моніторингу професійної інформації, проходження профконсультацій, професійного навчання та профвідбору. Таку діяльність забезпечують загальноосвітні заклади, роботодавці, центри зайнятості та рекрутингові агентства, вищі навчальні заклади, особи, що потребують професійної допомоги.

Для створення позитивного інформаційного середовища, що надає можливість зробити молодій людині обґрунтований, більш усвідомлений професійний вибір, проводять комплексне інформування населення регіону про різні професії, їх ролі й значення для суспільства, потреби у кадрах певних спеціальностей, умови їхньої праці й вимоги до психофізіологічних якостей особистості [18]. Профінформаційна робота активізує та задовольняє пізнавальні потреби молоді, мотиви, інтереси та нахили. Вона спрямована на вирішення важливого завдання – виявлення творчих елементів діяльності в будь-якій професії.

Основним методом й організаційною формою проведення профінформаційної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі є уроки із запрошенням представників різних професій, організація цільових екскурсій учнів на різні підприємства, у районні або міські центри зайнятості й працевлаштування населення, де функціонують кабінети профорієнтації. У ході цього тематика таких бесід і зустрічей повинна враховувати вікові особливості школярів й коло питань, що їх цікавлять [11].

В останні роки все більшого поширення набувають такі методи професійної освіти, як розроблення й випуск інформаційних роликів, ведення циклів телепередач на місцевих каналах, видання центрами зайнятості й працевлаштування спеціальних газет й інформаційних матеріалів, що розкривають характер і зміст праці найбільш затребуваних професій конкретного регіону.

Також ефективним методом професійної орієнтації є ознайомлення з професіограмами, які є науковим описом особливостей певної професії, що розкриває зміст професійної праці, а також вимог, які вона ставить перед людиною.

Правильний вибір напряму професійного навчання пов'язаний не тільки з підвищенням ступеня особистого задоволення від навчання й трудової діяльності, а також із появою у людини постійного почуття задоволеності від змісту й результатів своєї трудової діяльності, позитивно впливає на мотивацію праці та прагнення до досягнення більш високої професійної майстерності.

Досить часто молоді люди під час вибору професії потребують консультаційної підтримки. У психології під професійною консультацією розуміється спеціально організована діяльність із надання допомоги учням й окремим особам у вирішенні проблем вибору профілю професійного навчання, конкретної професії або працевлаштування з урахуванням їх основних психофізіологічних особливостей. Така допомога повинна надаватися на основі вивчення індивідуальних психологічних характеристик людини, особливостей життєвої ситуації, професійних інтересів, схильностей, стану здоров'я особи, а також з урахуванням потреб ринку праці в регіоні.

Створення державних центрів зайнятості, різних приватних кадрових агентств, а також інтенсивний розвиток мережі Інтернет привів до інтенсивного поширення комп'ютерних технологій в професійній орієнтації. Центри зайнятості, інформаційні служби провідних університетів створюють свої сайти й портали в Інтернеті, через які населення країни може в будь-який час незалежно від місця проживання одержати значний обсяг інформації профорієнтаційного характеру (характеристика професій, наявність вакантних робочих місць, можливість підвищення кваліфікації та перепідготовки). У сучасних умовах стало доступним дистанційне професійне консультування в онлайн-режимі, можливість самотійно пройти тестування з метою виявлення ступеня своєї психофізіологічної відповідності тим вимогам, які висувають обраною професією.

Таким чином, людина зіштовхується з необхідністю обрання професії. Однак умови життя й професійної діяльності постійно змінюються. Це потребує внесення відповідних коректив у зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи. Організація та проведення літніх шкіл на базі вищого навчального закладу допоможе професійному самовизначенню, професійній орієнтації та професійній спрямованості учнів загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ).

1.2. Організація літньої школи як форми профорієнтаційної роботи на базі вищого навчального закладу

Для забезпечення наскрізного процесу професійної орієнтації особистості виникає необхідність пов'язати ланки "школа – вищий навчальний заклад – виробниче середовище" на перехідних етапах. Вищі

навчальні заклади можуть здійснювати таку інтеграцію шляхом активної профорієнтаційної роботи, створення інформаційного професійного середовища, професійного навчання та професійного консультування.

До традиційних профорієнтаційних заходів вищих навчальних закладів належать: ознайомлювальна, професійно консультативна робота в загальноосвітніх навчальних закладах, запрошення учнів до університетів на День відкритих дверей, Ярмарок професійних вакансій, проведення спільних студентських й учнівських заходів (інтелектуальних ігор, турнірів, спортивних змагань) та інші проекти.

Однією із сучасних форм профорієнтаційної роботи є літня школа на базі вищого навчального закладу.

Літня школа (ЛШ) – це освітній проект, який поєднує спільні умови та ресурси навчальних закладів (вищих і загальноосвітніх) з метою створення сприятливого навчально-розвивально-виховного середовища для учнівської молоді у вільний від основної освітньої діяльності період.

Організація та проведення літніх шкіл на базі вищого навчального закладу дозволяє створити сприятливі умови для забезпечення безперервного розвитку особистості учнів, їх особистісно-професійного самовизначення, розвитку загальних і спеціальних здібностей.

Аналіз вітчизняного та міжнародного досвіду організації та проведення літніх шкіл дозволив запропонувати таку їх класифікацію:

1. *За цілями проведення*: літні школи розвитку здібностей (загальних і спеціальних); професійної орієнтації; формування компетентностей (загальних, спеціальних, професійних); поглиблення та систематизації знань, умінь, навичок; стимулювання і мотивації до науково-дослідної діяльності; відпочинку та оздоровлення шляхом поєднання різних видів діяльності (наукової, пізнавальної, виховної) тощо.

2. *За змістом*: мовні, відпочинку та розвитку, оздоровчо-розвивальні, профільні, дослідницькі, бізнес-школи, тематичні, фахової майстерності, літні школи Малої академії наук.

3. *За категорією учасників*: школи для фахівців, зокрема, науково-педагогічних і педагогічних працівників, для молодих учених, для студентів, для школярів.

4. *За рівнем організації*: міжнародні, всеукраїнські, регіональні, міські, на базі навчальних закладів (вищих, загальноосвітніх), на базі освітніх організацій та установ.

5. *За періодом проведення* аналогічні школи можуть функціонувати як: літні, зимові, осінні, весняні.

Проведення літніх шкіл на базі вищого навчального закладу дозволяє:

- надати потрібну адресну професійну інформацію щодо наявності та змісту економічних спеціальностей, а також тих вимог, які висуваються до рівня знань, умінь та особистісних характеристик людини;
- провести професійне навчання за обраним напрямом літньої школи;
- здійснити діагностування професійної спрямованості та професійно важливих якостей;
- забезпечити професійне консультування.

Розвиток особистості частіше розглядають як процес формування особистості як соціальної якості індивіда в результаті її соціалізації і виховання [7, с. 787]. Тому важливо, щоб до участі в організації та проведенні літніх шкіл на базі ВНЗ залучалися не тільки висококваліфіковані науково-педагогічні працівники, а й студенти, представники молодіжних організацій та органів студентського самоврядування.

Результатом проведення літніх шкіл на базі вищого навчального закладу є усвідомлення молоддю людиною особистісно-професійних якостей, їх відповідності змісту праці за обраною професією та спеціальністю.

Організація та проведення літньої школи на базі вищого навчального закладу здійснюється у три етапи: підготовчий, основний, завершальний (рис. 1.2).

Кожний з етапів організації та проведення літньої школи містить організаційну та методичну складову [16].

I. *Підготовчий етап* пов'язаний зі створенням необхідних умов та ресурсів забезпечення початку роботи літньої школи (навчально-методичних, кадрових, матеріально-технічних, нормативно-розпорядчих).

До організаційної складової підготовчого етапу належать: визначення базових загальноосвітніх навчальних закладів, кадрового складу відповідальних осіб та учасників із боку загальноосвітніх і вищих навчальних закладів, термінів проведення літньої школи; підготовка, узгодження та оформлення робочої документації (договорів про співпрацю, наказів, розпоряджень, листів); підготовка кошторису витрат, узгодження програми та розкладу занять; організація інформування та набору цільової аудиторії літньої школи, формування груп учасників, організація та проведення вхідного автоматизованого опитування (щодо очікувань учасників або конкурсного набору); підготовка аудиторного фонду, необхідного комп'ютерного та технічного обладнання, організація та проведення робочих нарад, відкриття літньої школи.

До методичної складової цього етапу належать: розроблення програми літньої школи (додаток А), конспектів занять і дидактичних матеріалів (роздаткового матеріалу, робочих зошитів, аудіо-, відеоматеріалів, програмних продуктів тощо); підготовка діагностичних матеріалів для вхідного опитування, визначення доцільних організаційних форм навчально-пізнавальної та інших видів діяльності.

Рис. 1.2. Основні етапи організації літньої школи

Методичну та організаційну роботу слід проводити паралельно, оскільки під час формування цільової групи учнів необхідно інформувати про основні напрями та заходи літньої школи, які заплановано.

II. *Основний етап* пов'язаний переважно з організацією та проведенням занять і заходів відповідно до виду, змісту, напрямів роботи літньої школи і передбачає: організацію щоденної зустрічі учасників, перерв на відпочинок і харчування (у разі необхідності); координацію роботи у випадку одночасного проведення кількох літніх шкіл на базі ВНЗ; якісне проведення навчальних занять та заходів, організацію самостійної роботи учасників, командну роботу над проектами, стимулювання взаємодії "школяр – студент – викладач"; вирішення поточних організаційно-методичних питань, проведення науково-методичних та психолого-педагогічних консультацій з організаторами та учасниками (у разі необхідності).

Методична складова цього етапу полягає у забезпеченні якості освітнього процесу: доцільний добір методів, організаційних форм навчання, педагогічних технологій, методик викладання під час проведення навчальних занять та заходів літньої школи.

III. *Завершальний етап* літньої школи передбачає завершення та підведення підсумків і результатів роботи. Організаційна складова цього етапу містить підготовку та проведення вихідного опитування учасників (щодо засвоєння змісту освіти, задоволеності освітніх потреб та розвитку); отримання зворотного зв'язку (фотозвіт, відеозйомка занять, вихідне опитування учасників); закриття літньої школи, нагородження кращих учасників за результатами занять і заходів, підготовку та видачу сертифікатів учасників, нагород, подяк педагогічним та науково-педагогічним працівникам, що брали участь в організації та проведенні літньої школи. Методична складова цього етапу передбачає розроблення підходів та інструментарію для визначення та оцінювання результатів роботи учасників літньої школи, підготовку загального звіту, висвітлення результатів літньої школи.

У процесі розроблення плану та програми занять необхідно враховувати відмінність учнівської аудиторії від студентської. Крім того, метою проведення літньої школи є не тільки навчання, але й залучення найкращих учнів до вступу у вищий навчальний заклад й налагодження сталих професійних контактів зі школами. Тому заняття мають бути інформативними, інтерактивними й не стомлюючими.

Організація літньої школи на базі вищого навчального закладу може здійснюватися відповідно до цільового призначення: а) шляхом організації профільного навчання (за певними напрямками) на основі вільного набору учасників; б) шляхом організації профільної навчальної практики на базі вищого навчального закладу.

Урахування особливостей цільової учнівської аудиторії під час організації літньої школи на базі вищого навчального закладу наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Особливості цільової учнівської групи в організації літньої школи на базі вищого навчального закладу

Ознаки	Характерні особливості організації
Рівень самостійності	Диференціація на основі умов організації ЛШ: а) участь у профільній літній школі за власним вибором – самоорганізація, самоконтроль учасників; б) участь у літній школі у межах профільної навчальної практики – супровід учнів до ВНЗ, контроль за відвідуванням занять за участю вчителів ЗНЗ
Час навчання	Дві пари (3 години) з перервами через 45 хвилин і великою перервою між парами
Сфера інтересів	Диференціація на основі умов організації ЛШ: а) участь у профільній літній школі за власним вибором – стійкий інтерес до сфери професійного навчання та діяльності; б) участь у літній школі у межах профільної навчальної практики – інтереси досить розрізнені, вимагають педагогічного впливу щодо утримання уваги на предметній області заняття
Ставлення до авторитетів	Учні проявляють певний інтерес до звань та посад викладачів, добре сприймають залучення до участі та співпраця зі студентами, лідерами студентського самоврядування
Організація навчально-пізнавальної діяльності	Доцільні організаційні форми навчання: міні-лекції, тренінгові заняття, інтелектуальні та спортивно-оздоровчі ігри. Технології навчання: інтерактивні, активні, інформаційно-комунікаційні. Застосування роздаткового матеріалу, робочих зошитів, тестів, використання елементів онлайн-навчання
Добір змісту освіти	Зміст освіти адаптований до сприйняття з урахуванням цільової групи: а) участь у профільній літній школі за власним вибором – професійно орієнтований, спрямований на поглиблення та розширення базових уявлень; б) участь у літній школі у межах профільної навчальної практики – спрямований на формування загальних та професійних компетентностей на базовому рівні

Необхідно зазначити, що ефективність літньої школи залежить від мотивації учнів та їх зацікавленості економічним напрямом навчання, тому значну увагу потрібно приділити формуванню цільової аудиторії, яка бажано має бути сформована на ініціативних добровільних засадах.

Мотивації та активності участі школярів сприяє проведення різноманітних занять, що ґрунтуються на людиноцентричному та діяльнісному підходах.

Сутність основних форм та технологій навчання у літній школі наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Форми проведення занять

Форми	Характеристика
Тренінгові заняття	Різновид активних групових форм навчання; система вправ, адаптація до нової соціальної ролі з відповідним коректуванням Я-концепції й самооцінювання, є запланованим процесом зміни ставлення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного їх використання
Майстер-класи	Практико-орієнтовані авторські заняття із висвітленням та передаванням досвіду фахівців певної галузі
Ситуаційні вправи	Аналіз конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, конфліктних випадків, інцидентів
Міні-лекції	Викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу. Характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень
Міні-презентації	Виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних та групових завдань за короткий проміжок часу
Групова робота	Створює можливості для участі кожного студента в роботі за тематикою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування
Спортивні змагання	Змагання за видами спорту

Найбільш ефективною організаційною формою навчання у літній школі є тренінгове заняття. Тренінг передбачає вирішення практичних

ситуаційних завдань, наближених до професійної галузі (наприклад, з економіки, соціології, інформаційних технологій, туризму), роботу учнів у групах, презентацію отриманих результатів, обговорення актуальних питань, що цікавлять учасників. Тренінг забезпечує не лише передачу знань, а й певний стан емоційного піднесення учасників, оскільки актуалізуються пізнавальні інтереси та прагнення до саморозвитку.

У сучасному інформаційному просторі існує достатня кількість джерел (публікацій, Інтернет-ресурсів), що допоможуть дібрати та розробити тренінгові вправи і завдання для занять літньої школи, зокрема роботи вітчизняних і зарубіжних авторів, а саме: М. В. Афанасьєва, І. В. Гонтраревої, Д. О. Тишенка [3], А. Ф. Павленко, С. В. Степаненко, А. М. Колот, А. Г. Дубинського [21; 22], О. В. Євтихова [8], М. Кіпніса [10], Є. А. Леванова [12], Н. Ф. Романової [20], К. Фопеля [24] та багато Інтернет-ресурсів [27; 34; 35].

Особливістю навчальних занять та заходів літньої школи є й те, що після їх завершення кожний учасник має чіткі уявлення про те, як можна використати отримані навички найближчим часом на практиці у повсякденному житті та професійній діяльності.

1.3. Інформаційне та нормативно-інструктивне забезпечення літньої школи

Організація літніх шкіл як форми профорієнтаційної роботи враховує положення Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [32], Концепції державної системи професійної орієнтації населення [31], стратегій розвитку ВНЗ, зокрема Концептуальних засад розвитку Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця до 2020 року [20].

Проведення літніх шкіл для учнів на базі вищого навчального закладу потребує певного інформаційного та нормативно-інструктивного забезпечення.

Інформаційне забезпечення сприяє створенню умов для організації та проведення літніх шкіл, залучення учасників, висвітлення результатів, поширення досвіду. На кожному етапі організації літніх шкіл інформаційне забезпечення має свої завдання.

Так, *на підготовчому етапі* інформаційне забезпечення необхідне для висвітлення інформації щодо змісту, термінів проведення літніх шкіл, умов набору учасників. З цією метою здійснюється:

1) підготовка та друк інформаційних листів (додаток Б), буклетів про зміст, терміни проведення літніх шкіл;

2) оголошення набору учасників через сайт ВНЗ, соціальні мережі, засоби масової інформації;

3) розсилання інформаційних повідомлень щодо організації та проведення літніх шкіл загальноосвітнім навчальним закладам та зацікавленим сторонам (органам управління освітою, інформаційним партнерам ВНЗ).

На основному етапі проведення літніх шкіл переважно здійснюють інформаційне забезпечення освітнього процесу та висвітлення інформації щодо результатів роботи учасників, а саме:

1. Для учасників літніх шкіл (учнів, батьків, представників загальноосвітніх навчальних закладів) готують та надають інформацію про ВНЗ, на базі якого проводяться заходи, про професійну діяльність у профільних галузях, на яку спрямована профорієнтаційна робота.

2. Здійснюють внутрішній інформаційний супровід проведення занять і заходів.

Оскільки більшість запланованих занять, як правило, передбачають візуалізацію інформації, що відображає зміст освіти (міні-лекції, перегляд тематичних роликів), а також презентацію творчих проектів, що відображають результати роботи учасників літніх шкіл, у малих групах є потреба використання мультимедійної техніки, яку надає ВНЗ.

Для здійснення своєчасних повідомлень використовують інформаційні стенди університету, навчально-методичні матеріали розміщують на сайті персональних навчальних систем (www.ikt.hneu.edu.ua).

Поточне висвітлення інформації здійснюється за допомогою організації фото- та відеозйомок упродовж проведення заходів і занять.

Для покращення орієнтації учнів у приміщеннях університету та інформування зацікавлених осіб про проведення занять і заходів літньої школи можна використовувати підлогові та настінні покажчики, переносні рекламні-інформаційні стенди.

3. Здійснюють зовнішній інформаційний супровід роботи літніх шкіл: інформаційні повідомлення (анонси, новини, фотогазета) про яскраві події, учасниками та/або організаторами ведеться щоденник літньої школи.

На завершальному етапі організації та проведення літніх шкіл готують інформаційні повідомлення про урочисте закриття та нагородження учасників, фотозвіти про завершення літніх шкіл, проводять інтерв'ю з організаторами та учасниками.

Учасникам літніх шкіл у якості заохочувальних призів може бути надана рекламно-сувенірна продукція із символікою ВНЗ.

Важливим елементом підведення підсумків результатів літніх шкіл є нагородження учасників за кращі доповіді й проекти, що були розроблені на тренінгових заняттях, а також відзначення переможців дебатів та інших інтелектуальних ігор, призерів конкурсів та інших заходів, що передбачені програмою літніх шкіл. З цією метою друкують грамоти з урахуванням установлених номінацій. Усі учасники літніх шкіл отримують сертифікати.

Після успішного проведення літніх шкіл оформлюють подяки найбільш активним учасникам та організаторам заходу. Висловлюють подяку за співпрацю керівникам та вчителям загальноосвітніх навчальних закладів-партнерів.

Для ефективної організації літніх шкіл важливою є підготовка нормативно-інструктивного забезпечення, яке формалізує, упорядковує та регламентує діяльність організаторів та учасників.

До матеріалів нормативно-інструктивного забезпечення належить низка узгоджених та затверджених документів, зокрема:

1) "Положення про літні школи на базі вищого навчального закладу", узгоджене рішенням Вченої ради та затверджене ректором, у якому відображаються мета, завдання, напрями роботи, зміст, організаційні умови проведення літніх шкіл. Положення "Про Літню школу ХНЕУ ім. С. Кузнеця" наведено в додатку В [15];

2) угоди про співробітництво ВНЗ та загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема щодо співпраці та профорієнтаційної роботи;

3) розпорядження ректора про організацію літніх шкіл на базі ВНЗ, у якому призначають керівників програм та відповідальних за організацію та проведення літніх шкіл на базі ВНЗ, визначають їх основні завдання, терміни виконання; розпорядження ректора про нагородження учасників та висловлення подяки керівникам ЗНЗ за участь в організації та проведення літніх шкіл;

4) інструкції, зокрема: "Про подання та регламент інформаційних повідомлень; "Про використання технічних засобів (мультимедійного обладнання, інтерактивної дошки, конференц-системи)";

5) пам'ятки-рекомендації щодо організації та проведення заходів на базі ВНЗ, а саме щодо реєстрації учасників, здійснення інформаційної підтримки, підготовки приміщень, поселення у гуртожитки, проведення кава-брейків, залучення "Служби безпеки університету", надання медичної допомоги; заохочення та нагородження учасників.

Важливою складовою в організації літніх шкіл є проведення робочих нарад із координації дій та вирішення оперативних питань, попередження можливих ускладнень, прийняття колективних рішень.

Основні організаційно-інструктивні питання робочих нарад:

1) уточнення кількості учасників і навчальних груп, оформлення списків навчальних груп;

2) підготовка та інформування учасників про розклад занять (узгодження, закріплення аудиторій за групами, потреби в обчислювальних центрах, комп'ютерних класах, режим роботи);

3) організаційно-інструктивне забезпечення проведення масових заходів (спортивного свята, відкриття, закриття літніх шкіл);

4) розподіл відповідальності за безпеку життєдіяльності учасників з боку ВНЗ, з боку ЗНЗ;

5) інструктаж щодо організації харчування учасників (кава-брейк, самостійне харчування);

6) організація матеріально-технічного забезпечення літніх шкіл, інструктаж щодо користування обладнанням;

7) підготовка розпорядчих документів.

Якісне, оперативне інформаційне та чітке нормативно-інструктивне забезпечення сприятиме організації та проведенню літніх шкіл, залученню учасників, координації дій, висвітленню результатів, обміну досвідом із запровадження літніх шкіл як форми профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю.

Розділ 2. Методичні матеріали Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця

2.1. Експерсія вищим навчальним закладом

Для ознайомлення учнів з історією, особливостями місцезнаходження корпусів та основних підрозділів ХНЕУ ім. С. Кузнеця у перший день заходу після офіційного відкриття бажано планувати проведення експерсії навчальними корпусами університету. Оптимальна тривалість заходу, що дозволяє утримувати увагу учнів, складає 40 – 45 хвилин. Технологічна карта експерсії наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Технологічна карта експерсії університетом

Ділянки переміщення за маршрутом	Тривалість (хв)	Зміст
Місце зустрічі – фойє лекційного корпусу	5	Навігатор університету, просторова орієнтація
Відвідування головного корпусу	10	Ознайомлення з історією та досягненнями ВНЗ
Аудиторії, обчислювальні центри	15	Презентація Молодіжної організації, Дебатного клубу
Спортивний зал	5	Ознайомлення з організацією здорового способу життя. Презентація спортивних секцій, спортклубів
Гуртожиток	5	Ознайомлення з умовами проживання студентів на прикладі гуртожитку № 5 "П'ятірочка"
Бібліотечний корпус	15	Ознайомлення з інформаційними ресурсами, роботою з електронними каталогами, бібліотечними фондами, архівами електронних видань, роботою універсального читального залу, конференц-системи. Інтерв'ю з учасниками літньої школи

Історична довідка про ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Історія Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця бере свій початок від первістка фахової економічної

освіти України – Харківського комерційного училища Імператора Олександра III, яке було засноване в 1890 році, а також від Вищих комерційних курсів Харківського купецького товариства (з 1912 року), яким у 1916 році рішенням Державної Думи Росії надано статус Комерційного інституту – 2-го в Україні та 7-го в імперії за часом створення. Нобелівський лауреат з економіки Саймон (Семен) Сміт (Кузнець) (ім'ям якого названо університет) навчався саме у Харківському комерційному інституті. Вже наприкінці 1919 року Харківський комерційний інститут перетворено на Харківський інститут народного господарства, а після реформування та реорганізації в 1930 році був створений Харківський інженерно-економічний інститут (далі – ХІЕІ). Саме 1930 рік офіційно вважають роком заснування уже сучасного Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця [28].

ХІЕІ, який готував інженерів-економістів для галузей промисловості Української РСР, відзначився як один із провідних навчальних та науково-дослідних центрів України у галузі економіки промисловості. Вчені ХІЕІ брали участь у дослідницьких програмах із розміщення виробничих потужностей галузей промисловості України, впровадження економічно ефективних технологій, використання сучасних математичних методів планування виробництва й організації праці, створення автоматизованих систем управління виробництвом. У 1956 – 1960 роках на базі ХІЕІ діяла очолювана професором Ліbermanом О. Г. науково-дослідна лабораторія з економіки промисловості. Створені за результатами досліджень пропозиції її вчених були покладені в основу концепції Економічної реформи 1965 року. З кінця 1980-х років ХІЕІ розширив спектр напрямів навчання студентів, переходячи до підготовки фахівців з міжнародної економіки, фінансів і банківської справи, управління персоналом та ін. За результатами державної акредитації 1994 року Харківський інженерно-економічний інститут отримав статус державного економічного університету. Указом Президента України № 956/2004 від 21 серпня 2004 року Харківському державному економічному університету надано статус національного. Наказом Міністерства освіти і науки України № 1425 від 14 жовтня 2013 року Харківському національному економічному університету було присвоєно ім'я лауреата Нобелівської премії з економіки Семена Кузнеця. У 2015 році ХНЕУ ім. С. Кузнеця відзначатиме 85-річчя із дня заснування.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця – флагман вищої економічної освіти

Сьогодні Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця – сучасний вищий навчальний заклад, який готує майбутніх економістів, менеджерів, фахівців із комп'ютерних наук, туризму, видавничо-поліграфічної справи за 15 напрямками підготовки бакалаврів, 15 спеціальностями підготовки спеціалістів та 30 спеціальностями підготовки магістрів. У ХНЕУ ім. С. Кузнеця навчається близько 11 500 осіб.

Позиціювання ХНЕУ ім. С. Кузнеця у національних та міжнародних рейтингах має позитивну динаміку.

Так, у 2014 році за національним рейтингом "Топ-200 Україна", що оцінює якість ВНЗ через міжнародне визнання та якість навчання, якість науково-педагогічного потенціалу, університет посідає 48-ме місце серед ВНЗ України III, IV рівнів акредитації.

У Рейтингу прозорості національних ВНЗ ХНЕУ ім. С. Кузнеця посів 11-те місце серед 96-ти ВНЗ України.

За результатами міжнародних рейтингів позиціювання ХНЕУ ім. С. Кузнеця таке:

- Міжнародний рейтинг *Webometrics (Webometrics Ranking of World Universities)*, за яким аналізують ступінь подання діяльності університетів в Інтернет-просторі – 44-те місце серед 297-ми ВНЗ України; 5 061-ше місце серед 12 000 ВНЗ світу;

- Міжнародний рейтинг вищих навчальних закладів *U-Multirank* (галузь "Комп'ютерні науки") – рейтингові оцінки за критерієм "Викладання і навчання": освітні програми в галузі "Комп'ютерні науки" (*Teaching & Learning Rankings: Computer Science Programmes*) – високі рейтингові оцінки (41-ше місце серед 396-ти ВНЗ світу);

- Міжнародний рейтинг університетів за популярністю в Інтернеті *World Universities Web Ranking* – 28-ме місце серед 132-х ВНЗ України.

З кожним роком розширюється перелік національних та міжнародних рейтингів, у яких бере участь університет, динаміка результатів покращується.

Літні школи на базі ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ознайомлення майбутніх студентів із вищою економічною освітою починається ще під час проведення навчальної практики для учнів 10-х класів на базі ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Літні школи, організовані на базі кожного з факультетів ХНЕУ ім. С. Кузнеця, наведені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Перелік Літніх шкіл на базі ХНЕУ ім. С. Кузнеця

№ п/п	Літні школи	Факультети
1	Мій майбутній професійний вибір	Економіки і права
2	Літня школа молодого мільонера	Менеджменту і маркетингу
3	Управляй грошима – управляй майбутнім	Консалтингу та міжнародного бізнесу
4	Разом до міжнародного успіху	Міжнародних економічних відносин
5	Школа фінансового успіху	Фінансовий
6	Школа молодих програмістів	Економічної інформатики
	Світ мультимедіа	
	Економічна кібернетика	
	Сучасний бізнес-аналітик	
	<i>First Capital</i>	

Заняття та заходи Літніх шкіл проводяться провідними викладачами кафедр, студентами, представниками Молодіжної організації, Дебатного клубу, Спільноти ІНЖЕКівців-школярів, спортивного клубу у читальних залах навчально-бібліотечного корпусу, обчислювальних центрах, на базі фізкультурно-оздоровчого комплексу, актовому залі, що дає змогу краще ознайомитися учням з освітнім простором і матеріально-технічною базою ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Факультети та спеціальності ХНЕУ ім. С. Кузнеця

До складу університету входять:

7 факультетів і відділ заочної, дистанційної та післядипломної дистанційної освіти, де науково-педагогічними працівниками 34-х кафедр готуються фахівці за 15 напрямками підготовки бакалаврів, 15 спеціальностями підготовки спеціалістів та 30 спеціальностями підготовки магістрів. Перелік напрямів підготовки та спеціальностей ХНЕУ ім. С. Кузнеця:

- **факультет економіки і права:** економіка підприємства; управління персоналом і економіка праці, публічне адміністрування, управління навчальним закладом (за типом), педагогіка вищої школи, реклама і зв'язки з громадськістю, управління проектами;

- **факультет консалтингу та міжнародного бізнесу:** облік і аудит, управління фінансово-економічною безпекою, міжнародний бізнес;

- **факультет економічної інформатики:** комп'ютерні науки, видавничо-поліграфічна справа, економічна кібернетика; прикладна економіка; прикладна статистика; інформаційні управляючі системи та технології; комп'ютерний еколого-економічний моніторинг; комп'ютерні системи та технології видавничо-поліграфічних виробництв; технологія електронних мультимедійних видань;

- **факультет менеджменту і маркетингу:** менеджмент організацій; маркетинг; адміністративний менеджмент; логістика; бізнес-адміністрування; менеджмент інноваційної діяльності;

- **факультет міжнародних економічних відносин:** міжнародна економіка; менеджмент зовнішньоекономічної діяльності; економічна теорія; туризм;

- **фінансовий факультет:** фінанси; банківська справа; оподаткування;

- **факультет підготовки іноземних громадян:** університет здійснює підготовку іноземних громадян за всіма названими напрямками підготовки (спеціальностями) на рівні кваліфікаційних вимог до бакалавра, спеціаліста, магістра, а також їх перепідготовку, зокрема з можливістю здобуття другої вищої освіти, на підставі міжнародних договорів України, загальнодержавних програм, договорів, що укладені ВНЗ з юридичними та фізичними особами.

Якість освіти – міжнародна співпраця

Спільні магістерські програми ХНЕУ ім. С. Кузнеця надають студентам можливість отримати другу вищу освіту в європейських університетах:

- спільно з Університетом Ліон 2 імені Люм'єр – франко-українська програма підготовки магістрів MBA "Бізнес-інформатика" (диплом магістра зі спеціальності "Бізнес-адміністрування" ХНЕУ ім. С. Кузнеця; диплом магістра зі спеціальності "Інформатика прийняття рішень та статистика

в менеджменті" Університету Ліон 2). У 2010 році програма отримала найвищу оцінку А+ за даними Агенції з оцінювання наукових досліджень Франції (*Agency for Evaluation of Scientific Research – AERES*);

- спільно з Віденським університетом прикладних наук *Technikum Wien* – австро-українська програма підготовки магістрів МВА (диплом магістра зі спеціальності "Бізнес-адміністрування" ХНЕУ ім. С. Кузнеця; диплом магістра наук в інженерії Віденського університету прикладних наук *Technikum Wien*);

- спільно з Університетом Ліон 2 імені Люм'єр – франко-українська програма підготовки магістрів "Туризм. Культурна спадщина. Дозвілля" (диплом магістра зі спеціальності "Бізнес-адміністрування" ХНЕУ ім. С. Кузнеця; диплом магістра зі спеціальності "Туризм. Культурна спадщина. Дозвілля" Університету Ліон 2 імені Люм'єр).

Якість освіти – поглиблене вивчення іноземної мови

Для студентів ХНЕУ ім. С. Кузнеця створені умови для вивчення іноземної мови протягом всього періоду навчання.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця – партнер Кембриджського університету з організації та прийому іспитів із ділової англійської мови і видачі сертифікатів BEC – *Business English Certificates*. У 2014 році за результатами складання іспиту *Business English Certificate* (BEC) Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця нагороджений "Золотим знаком", який свідчить про визнання ХНЕУ ім. С. Кузнеця центром підготовки кандидатів до незалежного міжнародного тестування за системою BEC.

За спеціальностями "туризм", "менеджмент інноваційної діяльності", "бізнес-адміністрування", "публічне адміністрування" вже сьогодні можна пройти навчання англійською мовою.

Якість освіти – співпраця у сфері освіти з найкращими ІТ-компаніями

У ХНЕУ ім. С. Кузнеця реалізується програма *Microsoft IT-academy*.

Програми сертифікації *Microsoft* для розробників – сертифікати *Microsoft Certified Technology Specialist* (MCTS) і *Microsoft Certified Professional Developer* (MCPD).

Програми сертифікації *Microsoft* для ІТ-спеціалістів, які займаються адмініструванням баз даних або розробленням рішень управління

бізнес-процесами – сертифікати *Microsoft Certified Technology Specialist* (MCTS) і *Microsoft Certified IT Professional* (MCITP).

Програми сертифікації *Microsoft* для ІТ-спеціалістів, які працюють з *Microsoft SQL Server 2000*, *Microsoft Windows XP* і *Microsoft Windows Server 2003* – сертифікати *Microsoft Certified Database Administrator* (MCDBA), *Microsoft Certified Desktop Support Technician* (MCDST), *Microsoft Certified System Administrator* (MCSA) і *Microsoft Certified Systems Engineer* (MCSE).

Слухачі програми *Microsoft Dynamics Academic Alliance* мають можливість ознайомитися з новітніми технологіями управління бізнесом: CRM – управління стосунками з клієнтами, SCM – управління ланцюжками постачань, MRP – планування виробничих ресурсів, електронна комерція, стратегічне управління, управління проектами тощо.

Університет бере участь у програмі *IBM Academic Initiative* з 2006 року.

Завдяки Академічному центру компетентностей IBM за останні 5 років пройшли навчання і отримали сертифікати: користувач програмного продукту "*Rational Requisite Pro*" – 80 осіб; користувач програмного продукту "*Rational Rose*" – 162 особи; користувач програмного продукту "*IBM COGNOS*" – 21 особа.

З 2012 року працює перший в Україні *IBM Smarter Commerce Center*.

Профорієнтаційні можливості для абітурієнтів та студентів ХНЕУ ім. С. Кузнеця

У ХНЕУ ім. С. Кузнеця працюють:

центр профорієнтаційної роботи з молоддю, який здійснює підготовку до вступних іспитів та зовнішнього незалежного оцінювання з таких предметів: математика, українська мова та література, історія України, географія, фізика, іноземна мова. Крім того, університет має ліцензію на підготовку іноземних громадян для вступу до вищих навчальних закладів. Термін навчання на підготовчому відділенні – один рік. Після закінчення підготовчого відділення слухачі отримують сертифікат;

відділ працевлаштування студентів, основною метою якого є сприяння працевлаштуванню випускників, розширення баз виробничих практик, укріплення зв'язків із роботодавцями, проведення ярмарків вакансій, презентацій компаній, екскурсій на підприємствах, тренінгів і лекцій для студентів.

Висока якість науково-педагогічного складу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Власні кваліфіковані кадри університет готує:

- в аспірантурі ХНЕУ ім. С. Кузнеця за такими спеціальностями: економічна теорія та історія економічної думки; економіка та управління національним господарством; економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності); демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика; гроші, фінанси і кредит; бухгалтерський облік, аналіз і аудит (за видами економічної діяльності); математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці;

- у докторантурі ХНЕУ ім. С. Кузнеця за такими спеціальностями: економіка та управління національним господарством; економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності); математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці.

Працюють 2 спеціалізовані вчені ради:

- 1) із захисту докторських і кандидатських дисертацій з таких спеціальностей: економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності); математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці;

- 2) із захисту кандидатських дисертацій з таких спеціальностей: демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика; гроші, фінанси і кредит.

Матеріально-технічне забезпечення навчального процесу

У навчальному процесі використовуються потужності інформаційно-обчислювального центру (ІОЦ) ХНЕУ ім. С. Кузнеця, що складається із 30 комп'ютерних класів, що розташовані у навчальних корпусах і гуртожитках університету. Доступ до мережі Інтернет з особистих ноутбуків і планшетів необмежений завдяки вільному WI-FI у навчальних аудиторія і читальних залах університету.

Розташована в навчально-бібліотечному корпусі бібліотека обслуговує читачів за факультетами. Кожен факультет має свій блок обслуговування, що включає: абонемент, книгосховище зі своїм книжним фондом та читальний зал. Крім того, спеціалізовані структурні підрозділи обслуговують усі категорії користувачів: читальний зал літератури іноземними мовами; читальний зал періодики; абонемент художньої літератури; універсальний читальний зал. На даний момент бібліотека забезпечує роботу 12 книгосховищ, 12 абонементів і 10 читальних залів на 460 місць силами 40 працівників бібліотеки. Бібліотека надає всі

послуги, у тому числі електронні, для студентів, викладачів і співробітників університету безкоштовно.

Гуртожитки ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Сьогодні на балансі ХНЕУ ім. С. Кузнеця 7 гуртожитків (№ 1 "Геліос", № 2 "Полюс", № 3 "ІТ", № 4 "Міжнародний", № 5 "П'ятірочка", № 6 "Синергія", № 7 "Академічний"), що дозволяє 100 % забезпечити житлом усіх бажаючих. Гуртожитки університету мають не лише гідні умови побуту, але й усе необхідне для успішного навчання: читальні зали, обчислювальні центри, доступ до мережі Інтернет та багато іншого.

Студентське дозвілля та розвиток

Завдання університету – це не лише підготовка професіоналів, а й висококультурних, освічених та всебічно розвинутих особистостей. Для цього в університеті є всі необхідні умови.

Студенти ХНЕУ ім. С. Кузнеця займаються спортом:

- під час занять з фізкультури у секціях за інтересами (атлетизм, аеробіка, баскетбол, волейбол, гандбол, карате, настільний теніс, пауерліфтинг, самбо/дзюдо, туризм, футбол, шашки/шахи тощо);
- у гуртожитках університету, де спортивні зали обладнані тренажерами та іншим спортивним інвентарем.

Мета Молодіжної організації ХНЕУ ім. С. Кузнеця – залучення студентів до активної участі у студентському житті, захист, презентація та реалізація їх прав та інтересів, створення умов для самореалізації особистості студентів, формування у них лідерських компетентностей, підвищення рівня професійної підготовки.

Постійно діє, успішно реалізується та відомий далеко за межами університету кожен із проектів Молодіжної організації ХНЕУ ім. С. Кузнеця, а саме:

1. Дебатний клуб ХНЕУ ім. С. Кузнеця – його члени володіють навичками публічного виступу, ораторського мистецтва, пошуку та застосування інформації, структурного і критичного мислення, знайомляться з новими друзями і беруть участь у турнірах у різних містах.

2. Студентські ЗМІ – "Радіо-ІНЖЕК", "ІНЖЕК-ТВ".

3. "Спільнота ІНЖЕКівців-школярів" ХНЕУ ім. Семена Кузнеця – самоврядування молодіжної організації, яке об'єднує студентів – випускників шкіл (гімназій, ліцеїв) протягом їх навчання на основі добровільності та спільності інтересів.

Молодіжний центр ХНЕУ ім. С. Кузнеця – це колективи художньої самодіяльності у різних жанрах і напрямках сучасного мистецтва:

- народний аматорський колектив сучасно-естрадного танцю "Свій стиль";
- народний аматорський колектив вокальна шоу-група "Новые люди";
- вокальна студія (робота з солістами);
- народний аматорський колектив вокальний ансамбль "Роксолана";
- вокальний ансамбль "Натхнення";
- колектив сучасно-естрадного танцю "Альтаїр";
- колектив сучасно-естрадного танцю *Just Dance*;
- колектив сучасно-естрадного танцю *Smile*;
- колектив сучасно-естрадного танцю;
- колектив бального танцю;
- театральний колектив;
- клуб веселих та кмітливих;
- театр естради (вокальна та танцювальна групи) *Empire*.

Традиційно щороку проводиться фестиваль студентської аматорської творчості "Дебют", в якому беруть участь студенти 1-го курсу всіх факультетів.

З метою формування та висвітлення іміджу ХНЕУ ім. С. Кузнеця, розвитку творчого потенціалу студентської молоді Центром освітніх інноваційних технологій разом із Молодіжною організацією університету 20.11.2013 – 27.04.2014 рр. був організований та проведений Конкурс студентських відеоробіт "Мій ХНЕУ". У межах Конкурсу проводився цикл майстер-класів за участю партнерів конкурсу: Громадської організації "Харківська Асоціація дитячої екранної творчості "Дитятко"; Харківської обласної державної телерадіокомпанії "ОТБ"; ТОВ "Телекомпанія "Приват-TV"; Неурядової інформаційної агенції України *Robinson.TV*; Творчої лабораторії "Боніфаций".

2.2. Основні принципи роботи в середовищі дистанційного навчання

Напрямок підготовки: комп'ютерні науки.

Тривалість заняття: 4 академічні години, з них 2 академічні години – аудиторна робота, 2 академічні години – позааудиторна самостійна робота. Тривалість – 1 день. Кількість тренерів – 5.

Мета і завдання заняття – набуття учнями компетентностей та практичних навичок щодо організації роботи з електронним навчальним курсом на сайті персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Компетентності, що формуються:

- розуміння структури електронного навчального курсу, який розміщено в системі дистанційного навчання *Moodle*;
- уміння використовувати ресурси електронного курсу, виконувати завдання різного типу (тестування, завантаження файлів) та елементи комунікації (форуми, чати, особисті повідомлення).

План-сценарій завдання

Частина 1 (теоретична)

Міні-лекція "Роль та місце системи дистанційного навчання у підготовці майбутніх спеціалістів".

Мета: ознайомлення учнів із такими поняттями, як дистанційне і змішане навчання, розкриття основного призначення та доцільності використання системи *Moodle*, її переваги та недоліки.

Час: 1 академічна година.

Хід роботи

I. Організаційний етап. Підготовка учнів до уроку, оголошення цілей і завдань заняття.

II. Міні-лекція.

Однією з найбільш відомих і поширених систем управління дистанційним навчанням є LMS *Moodle* (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище). Автором *Moodle* вважають австралійця Мартіна Дуджиамоса. Перша версія системи була випущена в серпні 2002 року, на даний момент актуальною є версія 2.5. *Moodle* поширюється за ліцензією GPL (вільне копіювання, модифікація і поширення). Нині дистанційне навчання на базі *Moodle* використовують у багатьох найбільших університетах світу в 202-х країнах. Програма перекладена на більш ніж 75 мов, у тому числі і на російську та українську мови. Розробникам дистанційних курсів система *Moodle* надає такі можливості:

- розміщення на курсі навчальних матеріалів різних форматів: текстові матеріали, малюнки, графічні елементи, аудіо- і відеофайли, презентації;

- організація середовища інтерактивного спілкування викладача та учня;
- створення ефективної системи контролю знань: завдання, опитування, тести, лекції, семінари. Наявність значної кількості керуючих параметрів дозволяє викладачу провести точне налаштування умов контролю виконання завдань;
- диференційована робота з учнями в групах – кожний навчальний елемент системи *Moodle* розрахований на навчання учнів у різнорідних групах;
- постійний моніторинг усіх дій учнів, інформування про майбутні події.

Популярність системи LMS *Moodle* пояснюється такими чинниками:

- простота інсталяції і налаштування програми, незалежність від операційної системи сервера і вільне поширення;
- зручний, інтуїтивно зрозумілий інтерфейс програми дозволяє створювати дистанційні курси користувачам з невисоким рівнем комп'ютерної грамотності;
- набір модулів, що входять у стандартне постачання, забезпечує можливість створення дистанційних курсів будь-якої складності з різних галузей знань;
- якість програмного забезпечення перевершує більшість інших комерційних систем дистанційного навчання (СДН).

Після реєстрації в СДН *Moodle* користувач може почати навчання на будь-якому з курсів. У якості комунікаційних можливостей учню пропонуються форуми, система обміну повідомленнями, чати та інші інструменти. Будь-який користувач *Moodle* може розповісти співтовариству курсу про себе, використовуючи блог.

Учню надається доступ до текстових матеріалів курсу, завдань, тестів та інших елементів курсу з правами студента.

Будь-який зареєстрований користувач на сайті СДН *Moodle*, який має один обліковий запис, може брати участь в якості учня в одному курсі і в якості викладача в іншому. Отже, залежно від контексту користувач може виконувати ті або інші функції.

Основною перевагою використання СДН *Moodle* для учня є постійний доступ до всіх елементів курсу та можливість використовувати

ресурси, виконувати завдання, спілкуватися з іншими студентами курсу у зручний час лише із використанням Інтернет. СДН *Moodle* дозволяє організувати співпрацю викладача і студентів, які розділені територіально.

Починаючи з версії *Moodle 1.8* користувач, який зареєстрований на одному з сайтів із *Moodle*, може стати зареєстрованим користувачем у мережі сайтів *Moodle*. Це дає можливість входити на різні сайти *Moodle*, використовуючи один і той же обліковий запис, а також реєструватися в якості студента на курси будь-якого проекту *Moodle*, що входить у мережу проектів *Moodle*. Мережеву модель навчання, побудовану на основі *Moodle*, зручно використовувати для створення єдиного освітнього простору, наприклад, ВНЗ регіону.

Головним недоліком СДН є відсутність прямого контакту учня і викладача. Викладач не знає студентів особисто, це не дає йому можливості аутентифікувати відповідність конкретної особи тим знанням, які він показує під час навчання. Наприклад, у разі проходження віддаленого тестування у викладача немає ніяких гарантій, що саме цей студент його проходить. Частково ця проблема вирішується установкою відеокамер на стороні викладача і студента з використанням відповідного програмного забезпечення, проте в більшості ситуацій (наприклад, у разі великої кількості студентів) цей підхід не вирішує проблему.

Для успішного дистанційного навчання потрібна жорстка самодисципліна, а його результат безпосередньо залежить від самостійності і свідомості студента. Не останню роль відіграє також міра володіння учнів інформаційними технологіями, зокрема мережею Інтернет. Але більшість СДН мають простий, інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, що дозволяє максимально швидко навчити учнів.

З точки зору впровадження, до недоліків також можна віднести витрати на побудову і розгортання СДН, на створення курсів дистанційного навчання, придбання необхідного технічного забезпечення.

Слід також зазначити, що СДН *Moodle*, яка використовується в ХНЕУ ім. С. Кузнеця, є комбінованим поєднанням класичної аудиторної системи навчання із дистанційним, утворюючи таким чином змішану форму навчання. Така система дозволяє використовувати багато переваг СДН, водночас залишаючи можливість наявного контролю викладачем кожного зі студентів.

Обговорення результатів.

Відповіді на запитання учнів за темою доповіді. Активне обговорення окремих складних моментів доповіді.

Частина 2 (практична, робота за комп'ютерами)

Практичне заняття "Основні дії учасників літньої школи в середовищі ДН ХНЕУ ім. С. Кузнеця".

Мета: ознайомлення учнів з основними принципами роботи в СДН *Moodle*; набуття компетентностей щодо реєстрації в системі, налаштування профілю користувача, запису на курс; ознайомлення з інтерфейсом СДН ХНЕУ ім. С. Кузнеця та блоками керування курсу;

- ознайомлення з різними типами ресурсів СДН *Moodle*; набуття компетентностей щодо завантаження та перегляду ресурсів; ознайомлення з елементами та завданнями курсу; отримання компетентностей щодо практичного виконання завдань різних типів;

- ознайомлення учнів з елементами комунікації та зворотного зв'язку між викладачем та студентами, а також між студентами; ознайомлення з інструментом спільної роботи – глосарієм; набуття компетентностей щодо участі в чатах та форумах; набуття компетентностей щодо оброблення результатів власної успішності та перегляду оцінок.

Час: 1 академічна година.

Хід роботи

I. Організаційний етап. Підготовка учнів до уроку, оголошення цілей і завдань заняття.

II. Початок роботи в LMS Moodle.

Реєстрація. Для початку роботи в системі *Moodle* кожному з потенційних студентів дистанційних курсів, а також викладачам необхідно пройти реєстрацію.

СДН *Moodle* підтримує багато способів реєстрації користувачів. Обліковий запис – це запис, що містить відомості, які користувач повідомляє про себе певній комп'ютерній системі. В якості синоніму може використовуватися сленговий термін "акаунт" (англ. *account* – обліковий запис) або термін "логін" (англ. *login* – процедура аутентифікації користувача в комп'ютерній системі).

Створивши обліковий запис, користувач може увійти на сайт СДН Moodle зі своїм логіном (ім'ям користувача) і паролем. Пароль зберігається в зашифрованому вигляді.

Необхідно зазначити, що у разі втрати пароля його можна відновити за допомогою e-mail, введеного користувачем під час реєстрації. Тому рекомендується вводити у процесі реєстрації робочу електронну пошту.

Слід зазначити, що всі учасники Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця реєструються адміністратором сайту персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця вручну, а кожному учаснику Літньої школи видається логін та пароль для входу в систему.

Для початку роботи з сайтом необхідно завантажити головну сторінку сайту www.ikt.hneu.edu.ua і натиснути посилання **Вхід** у правому верхньому куті (рис. 2.1). Тут також є можливість вибору зручної мови інтерфейсу СДН Moodle.

Веб www.ikt.hneu.edu.ua Искать в Google

Домой Индекс Содержимое Поиск Глоссарий Справка В начало Предыдущая Следующая Последняя Вверх Авторские права Автор

Найти на странице Найти следующее Режим автора Показывать все изображения

Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ласкаво просимо до сайту персональних навчальних систем Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця!

Шановні користувачі! Звертаємо Вашу увагу на те, що облікові записи, які не були у використанні 200 та більше днів, мають незрозуміло заповнені поля з ім'ям, прізвищем або електронною поштовою адресою, будуть автоматично видалені, як і акаунти-дублікати.

У разі виникнення проблем та питань можна звертатися за адресою moodlehneu@gmail.com

Для реєстрації на сайті потрібно надіслати на вищевказану адресу: Прізвище, Ім'я та ім'я по батькові, адресу електронної пошти; додатково: для студентів - курс, факультет та групу, для викладачів - назву кафедри. Якщо Ви бажаєте відновити обліковий запис (наприклад, забули пароль) необхідно також вказати про це у письмі та, якщо це можливо, надати якусь інформацію про старий акаунт, наприклад, логін чи адресу електронної пошти.

Інтерактивні елементи Moodle

Курсы

▼ Свернуть всё

▼ Факультет Міжнародних економічних відносин

- ▶ Кафедра міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
- ▶ Кафедра політичної економії

Рис. 2.1. Вхід на сайт

Відані логін та пароль слід ввести в порожні поля. Після цього натиснути кнопку **Вход** (рис. 2.2).

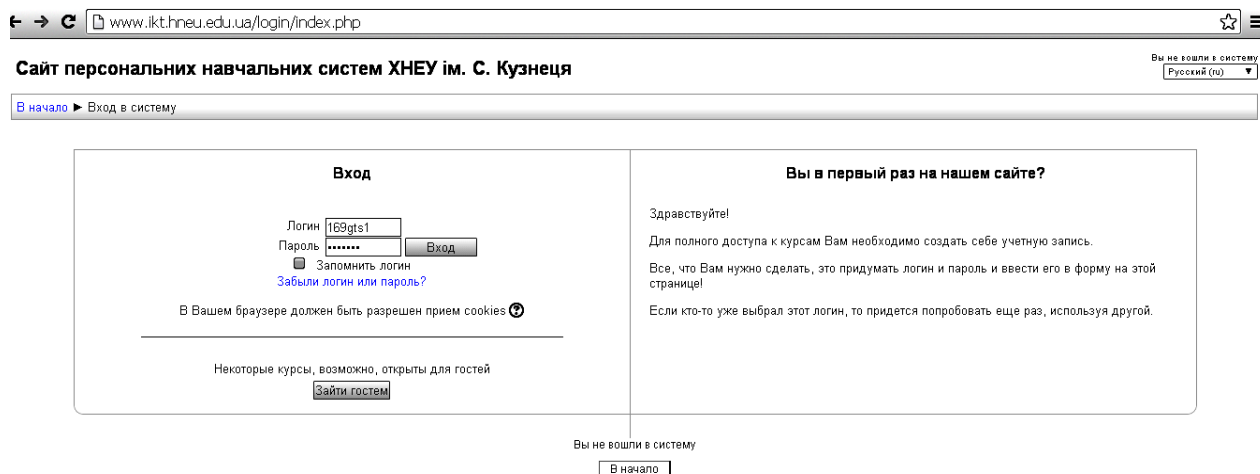

Рис. 2.2. Вхід до системи

Знову відкривається головна сторінка сайту, але можна бачити, що у правому верхньому куті сторінки вже прописано прізвище та ім'я користувача, а в списку **Мої курси**, з'явився курс **Літня школа ХНЕУ ім. С. Кузнеця "Мій Майбутній професійний вибір"**. Для ознайомлення з курсом треба перейти за посиланням.

Із метою реалізації безпечного доступу до сайту ХНЕУ ім. С. Кузнеця учням рекомендується після першого входу на сайт негайно змінити стандартний пароль на новий, відомий лише автору.

Для зміни особистої інформації необхідно перейти за гіперпосиланням із прізвищем та ім'ям у правому верхньому куті сторінки сайту.

Слід натиснути на гіперпосилання **Редактировать информацию**.

У разі, якщо було помічено помилку в особистих даних, слід виправити її. У разі можливості слід ввести власний e-mail. Бажано завантажити особисту фотографію. Фотографія повинна бути невеликого розміру, наприклад, на якій видно лише обличчя. Слід уникати великих фотографій, інакше система сама зменшить її до розміру 100×100 пікселів. За бажанням також можна ввести додаткову інформацію про себе, наприклад, Skype, ICQ, номер телефону, інтереси, свою web-сторінку тощо.

Якщо було закінчено введення даних, внизу сторінки обов'язково треба натиснути кнопку **Обновить профиль** для фіксації змін.

Також можна змінити пароль доступу до сторінки користувача. Для цього слід натиснути гіперпосилання **Изменить пароль** зліва в блоці

Настройки. Вводиться поточний пароль, виданий адміністратором, і новий пароль. Після ретельної перевірки коректності вводу пароля натиснути кнопку **Сохранить**.

Запис на курс

Запис на курс зареєстрованих у системі СДН *Moodle* користувачів здійснюється викладачем, адміністратором або самотійно учнем. Найбільш зручним є самотійний запис із використанням кодового слова, яке видається студентам викладачем. На деяких курсах може бути відкрито гостьовий доступ, адже в них можна брати участь без кодового слова. Для запису на курс необхідно зайти на сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця під своїм обліковим записом і обрати потрібний курс на головній сторінці сайта. Нехай необхідно записатися на курс «Тестовий курс "Вступ до фаху"/"Університетська освіта"» кафедри інформатики та комп'ютерної техніки. Після переходу по посиланню студент бачить сторінку, де необхідно ввести кодове слово і натиснути **Записатися на курс**.

Інтерфейс курсу

Після запису на курс автоматично відображається його головна сторінка (рис. 2.3). Варто розглянути інтерфейс існуючого курсу СДН *Moodle*.

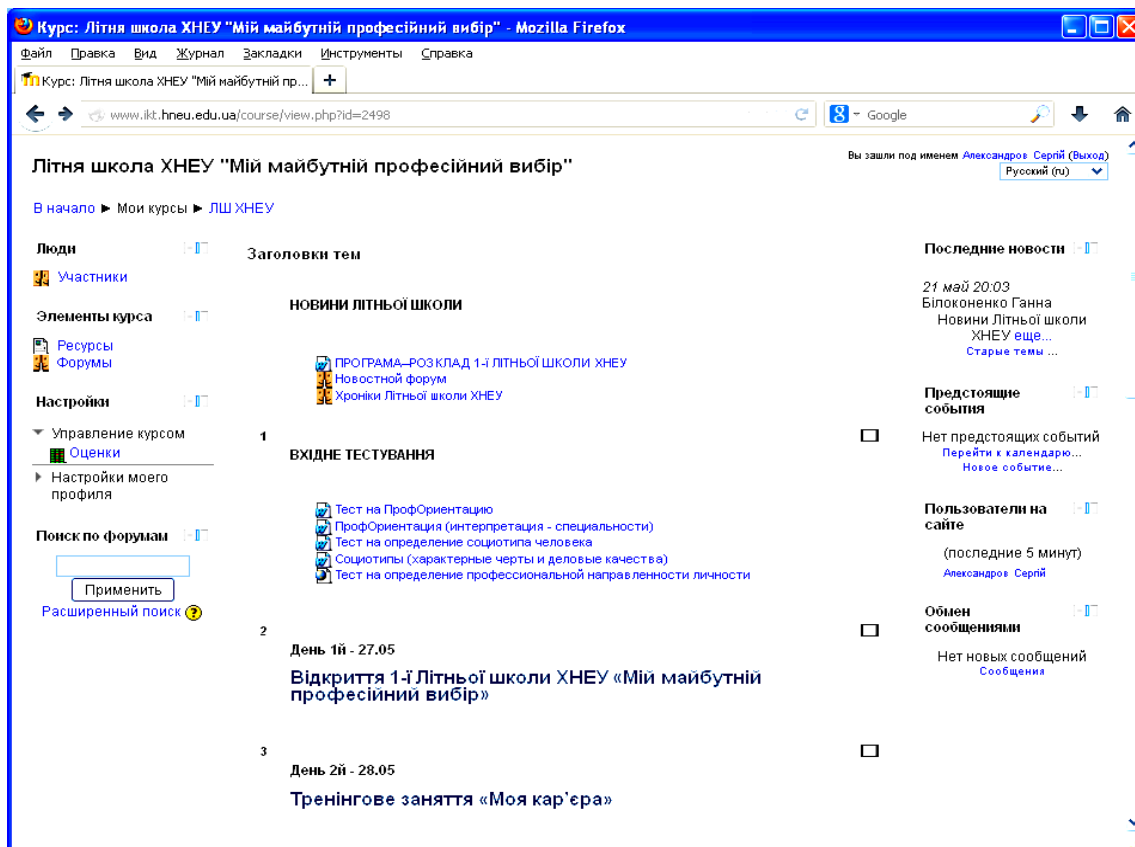

Рис. 2.3. Інтерфейс курсу

У верхній частині сторінки відображається назва курсу й ім'я активного користувача. Цей рядок є деяким аналогом карти сайта, він показує, на якій сторінці сайта користувач знаходиться і дозволяє миттєво перейти в потрібне місце.

Сторінку будь-якого курсу в *Moodle* візуально можна розподілити на 3 стовпчики. У лівому і правому стовпцях розміщують тематичні блоки, наприклад, календар, користувачі на сайті, новинний форум і т. д. Кількість блоків і їх типи можуть відрізнятися між курсами.

Лівий стовпець сторінки містить керуючі блоки:

- учасники – перегляд інформації про всіх студентів поточного курсу;
- елементи курсу – блок, що об'єднує всі ті елементи, в яких студенту належить брати участь;
- налаштування – блок, в якому студент може переглянути свої оцінки і відредагувати особисту інформацію;
- пошук за форумами – пошук потрібної інформації на форумах курсу.

Правий стовпець сторінки містить блоки з новинами: новинний форум, події, що настають, останні дії. Зміст цих блоків формується СДН *Moodle* автоматично із метою оперативного повідомлення важливої інформації для викладачів і студентів: нові події, зміни в курсі, нагадування про здачу завдань і так далі.

Центральний розділ курсу ділиться на розділи. Залежно від формату курсу (дизайну курсу) розділ може бути поданий або у вигляді тижня або у вигляді теми. Всі навчальні елементи СДН (тексти, завдання, тести, форуми і тощо) розміщують в окремих розділах у вигляді гіперпосилань.

Завдання до виконання

Для закріплення матеріалу та отримання навичок учню необхідно змінити пароль та налаштування власного профілю, наприклад, встановити свою фотографію.

Виконати запис на курс, який було надано викладачем. Ввести кодове слово або записатися за допомогою викладача.

Ознайомитися з інтерфейсом системи: основними інформативними тижнями, блоками керування. Переглянути перелік студентів курсу та список останніх подій.

III. Робота із ресурсами та виконання завдань.

Ресурси курсу

Ресурси є матеріалами, які учень повинен освоїти в процесі навчання. Існує декілька типів ресурсів. Для учня немає особливих відмінностей у різних типах ресурсів. Для перегляду або завантаження ресурсу необхідно виконати клік на його назві. У процесі клацання на елементі з'являється можливість зберегти файл на локальний комп'ютер користувача або переглянути безпосередньо з сайта.

Елементи курсу

Основною формою перевіркової роботи в *Moodle* є завдання. Завдання, як правило, передбачає творчу відповідь учня. Необхідно зазначити, що система *Moodle* є інтуїтивно зрозумілою, кожне завдання можна забезпечити коментарями й отримати допомогу, що дає можливість виконувати завдання людині навіть із дуже обмеженими знаннями в області ІТ-технологій.

Студент виконує завдання залежно від його типу. Наприклад, завдання виду **"Відповідь у вигляді тексту"** передбачає текстову відповідь відразу на сайті. Під час перегляду завдання, натиснувши кнопку **Редактировать мой ответ**, студент переходить у режим редагування відповіді. Щоб зберегти відповідь після введення, необхідно натиснути кнопку **Сохранить**.

"Відповідь – поза сайтом" – цей тип завдання припускає, що учні відповідають на питання безпосередньо вчителю (біля дошки) або обговорюють його в класі. Учні бачать текст завдання, але не можуть у відповідь на нього завантажувати файли на сервер.

"Відповідь – у вигляді файла" – цей тип завдань дозволяє учням завантажити на сервер відповідь у вигляді одного будь-якого файла. Це може бути текстовий документ, картинка, zip-архів, або файл іншого типу залежно від завдання.

"Відповідь – у вигляді декількох файлів" – учні можуть завантажувати декілька файлів. Це можуть бути чернетки, а коли учні закінчать роботу над завданням, вони можуть додати на сайт останню версію документа для перевірки викладачем.

Завдання до виконання

Потрібно ввійти до свого курсу під своїм обліковим записом. Ознайомитися із ресурсами курсу різного типу, поданих викладачем.

Завантажити необхідні ресурси різного типу на локальний комп'ютер та переглянути їх убудованими засобами СДН Moodle.

Запропонувати відповідь на завдання у вигляді тексту, одного чи декількох файлів.

IV. Спілкування та робота у групах.

Елементи спілкування та зворотний зв'язок

Найпростішими інструментами отримання консультацій і відповідей на запитання, які виникають під час навчання, є форуми й обмін повідомленнями (режим офлайн) або чати (режим онлайн).

Кожен студент може використовувати форум для спілкування з іншими учасниками та викладачами. Для цього йому необхідно зайти на форум і написати повідомлення. Необхідно зазначити, що форум є різновидом спілкування в режимі офлайн, тому ніхто не гарантує своєчасного отримання відповіді на термінові запитання.

Ще одним видом офлайн-спілкування, але вже в особистому порядку між учасниками є обмін особистими повідомленнями. Для того, щоб написати повідомлення кому-небудь з учасників курсу, можна скористатися блоком **Обмен сообщениями**, або потрібно зайти в блок **Люди**, де клацнути на імені потрібного користувача.

Наприклад, для відправлення повідомлення викладачеві треба клацнути на його імені і прізвищі та натиснути **Отправить сообщение**. Інформація про отримання відповіді буде відображена в правому нижньому куті екрана в блоці з останніми подіями.

Чат

Чати в дистанційних курсах використовуються для проведення онлайн-консультацій в режимі реального часу. Їх можна проводити тільки один раз за курс, наприклад, на етапі знайомства викладача курсу з учнями, періодично (раз на день або раз на тиждень) і без обмеження за часом. У останньому випадку чат буде доступний будь-якому учасникові курсу в будь-який час.

Зміст чату існує тільки у нинішній момент часу і є вікном, в якому йде потік повідомлень від усіх учасників чату. Для того, щоб спілкуватися в чаті, необхідно увійти до системи під своїм ім'ям і послати в чат повідомлення, яке відразу ж з'явиться в загальному потоці. Якщо ж викладач чекає від учня відповідь упродовж декількох годин або днів, то краще використовувати форум.

Для участі в чаті учневі необхідно вибрати відповідне посилання в матеріалах курсу. Після завантаження чату відображується вікно для входу з посиланням **Войти в чат**.

Проходження тестування

Тестування є одним із найпоширеніших елементів контролю знань. Елемент **Тест** надає викладачеві зручний та функціональний інструментарій для оцінювання знань учня зважаючи на велику різноманітність типів питань.

Для старту тестування студенту необхідно вибрати відповідне завдання.

На наступному кроці система повідомить умови тестування, наприклад, час на проходження, якщо він є обмеженим, кількість спроб і тому подібне.

Після закінчення тестування студент повинен натиснути кнопку **Отправить все и завершить тест** для відправки результатів проходження тесту на оцінювання.

Участь в опитуванні

Опитування призначене для того, щоб викладач мав змогу оцінити готовність аудиторії до лабораторного або практичного заняття, дізнатися думку аудиторії з того чи іншого питання. Опитування на курсі зазвичай позначається знаком.

Перегляд оцінок

Студент може переглядати тільки свої оцінки, тоді як викладачеві доступні оцінки всіх студентів за усіма завданнями. Для перегляду оцінок необхідно вибрати відповідне меню **Оценки** з блоку **Настройки** в лівій колонці курсу.

Викладач може коментувати кожне з виконаних завдань або залишити їх без пояснень. Студент бачить усі ці коментарі. Виконавши клацання по посиланню на завдання в лівому стовпці, можна отримати більш розгорнуті коментарі за кожним із завдань.

Завдання до виконання

Учню потрібно взяти участь у чаті із кількістю учасників більше 5.

Створити нову тему та залишити на форумі повідомлення. Написати та одержати відповідь у іншого учасника дистанційного курсу за допомогою офлайн-повідомлень. Отримати консультацію у викладача.

Пройти тестування, запропоноване викладачем. Ознайомитися із питаннями різного типу. Взяти участь в опитуванні. Переглянути власні оцінки та коментарі викладача до них.

Обговорення результатів

Відповіді на питання учнів за темою та основними моментами виконання роботи. Активне обговорення окремих складних моментів. Оцінювання викладачем відповідей учнів та якості роботи на сайті персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Підбиття підсумків.

2.3. Тренінгове заняття "Моя кар'єра"

Напрямок підготовки: управління персоналом та економіка праці.

Мета: формування у школярів компетентностей щодо розвитку власної професійної кар'єри.

Завдання:

- осмислити поняття кар'єра, професійна кар'єра;
- розглянути види та етапи розвитку кар'єри;
- виявити фактори, що впливають на розвиток кар'єри;
- розвивати пізнавальний інтерес, мислення, пам'ять, уважність, логічне мислення.

Компетентності, які формуються: здатність планувати та розвивати професійну кар'єру виходячи з індивідуально-психологічних особливостей особистості.

План-сценарій роботи тренінгового заняття наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

План-сценарій

Час	Модуль навчання	Види та форми навчання	Ресурси
1	2	3	4
10:00 – 11:05	Вступ	Вступне слово тренера. Узгодження графіка. Знайомство (тренінгова вправа "Самопрезентація"). Вироблення правил взаємодії (мозковий штурм). Формулювання очікувань (тренінгова вправа "Незакінчені речення")	Можливість створити тренінгове коло, фліп-чарт, маркери, стікери
11:05 – 11:10		Перерва	

1	2	3	4
11:10 – 12:00	Усвідомлення сутності кар'єри	Міні-лекція "Моя кар'єра". Об'єднання в групи (тренінгова вправа "Знайди свою половинку"). Робота з аудиторією (тренінгова вправа "Що я зроблю для розвитку своєї кар'єри?"). Об'єднання в групи (тренінгова вправа "Цукерки"). Техніка малювання "Я – професіонал"	Проектор, роздатковий матеріал, фліпчарт, маркери, стікери
12:00 – 12:25		Перерва	
12:25 – 13:25	Розробка плану розвитку кар'єри	Рухавка "Якості керівника". Об'єднання в групи (тренінгова вправа "Коло – трикутник – квадрат – спіраль"). Робота в групах "Розробка плану розвитку кар'єри"	М'яч, фліпчарти, маркери, папір, конверти з завданнями
13:25 – 13:55	Рефлексія	Зворотний зв'язок (тренінгова вправа "Важлива зупинка"). Заключне слово тренера (притча)	Листи фліпчарта, маркери, стікери

Міні-лекція

Мета – актуалізувати та надати інформацію про саморозвиток і кар'єру особистості. Час – 10 хвилин. Матеріали – роздатковий матеріал, ноутбук, проектор.

Результат: отримання базових загальних знань про кар'єру.

Теоретичний матеріал, що має бути засвоєний.

Кар'єра – успішне просування в галузі суспільної, службової, наукової та іншої діяльності.

Професійна кар'єра – це становлення працівника як професіонала, кваліфікованого фахівця у своїй справі, що відбувається протягом усього його трудового життя.

Існують різні підходи до визначення моделей кар'єри, один із яких наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Моделі кар'єри

Модель	Характеристика
1	2
<i>Професійна кар'єра</i> (на різних підприємствах протягом життя)	Навчання, прийняття на роботу, професійне зростання, підтримка індивідуальних професійних здібностей, вихід на пенсію

1	2
<i>Внутрішньоорганізаційна кар'єра</i> (в межах одного підприємства), зокрема:	Послідовна зміна стадій розвитку працівника на одному підприємстві
вертикальна	Підйом на більш високий ступінь корпоративної ієрархії
горизонтальна	Переміщення в іншу функціональну область діяльності або виконання певної службової ролі на ступені, що не має жорсткого формального закріплення в організаційній структурі
доцентрова	Рух до ядра, керівництва підприємства (наприклад, перехід із регіонального підрозділу в головний офіс)
<i>Ситуаційна кар'єра</i> , зокрема:	Непередбачені переміщення працівників
• кар'єра "від начальника"	Основний чинник впливу – дії осіб, що приймають рішення
кар'єра "від об'єкта"	Основний чинник впливу – успішна реалізація якого-небудь проекту
власноручна кар'єра	Кар'єрне зростання завдяки високій кваліфікації
кар'єра "по трупах"	Дії за принципом "ціль виправдовує засоби"
<i>Системна кар'єра</i> , зокрема:	Цілеспрямоване професійне зростання за розробленим планом
"трамплін"	Плавна вертикальна кар'єра до досягнення "стелі", потім стрибок з "трампліну" – вихід на пенсію
"сходи"	Поступова вертикальна кар'єра з чітким визначеним періодом знаходження на кожній посаді
"змія"	Горизонтальне переміщення з однієї посади на іншу за умови відносно нетривалого терміну перебування на кожній
"роздоріжжя"	Вертикальні і горизонтальні кадрові переміщення за наслідками періодичної атестації

Виокремлюють шість етапів кар'єри, які наведені у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Етапи кар'єри

Етапи кар'єри	Вік	Характеристика етапу	Особливості мотивації (за А. Маслоу)
1	2	3	4
1. Попередній	До 25 років	Підготовка до трудової діяльності, вибір сфери діяльності	Безпека, соціальне визнання

1	2	3	4
2. Становлення	25 – 30 років	Освоєння роботи, розвиток професійних навичок	Соціальне визнання, незалежність, нормальний рівень оплати праці
3. Просування	30 – 45 років	Професійний розвиток, просування за службою, зростання кваліфікації	Соціальне визнання, самореалізація, високий рівень оплати праці
4. Збереження	45 – 60 років	Підвищення кваліфікації. Навчання молодих кадрів. Пік удосконалення кваліфікації	Підвищення рівня оплати праці, стабілізація незалежності, інтерес до інших джерел доходу
5. Завершення	60 – 65 років	Підготовка до виходу на пенсію, пошук і навчання власної зміни	Утримання соціального визнання, збереження рівня оплати праці, підвищення інтересу до інших джерел доходу
6. Пенсійний	Після 65 років	Заняття новими видами діяльності	Пошук самовираження в новій сфері діяльності, достатній розмір пенсії, здоров'я

Мотиви ділової кар'єри достатньо різноманітні (рис. 2.4).

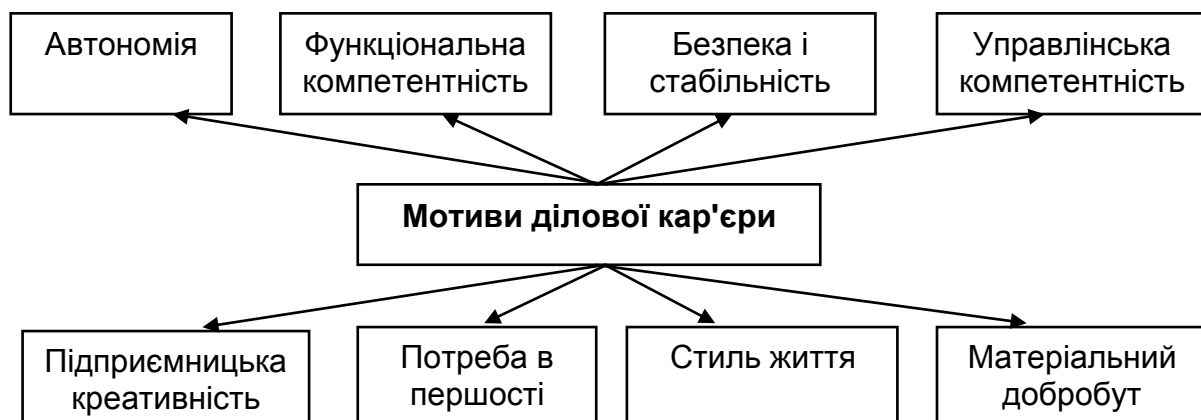

Рис. 2.4. Мотиви ділової кар'єри

Веснін В. Р. виокремлює такі **мотиви ділової кар'єри**:

1. *Автономія*. Людина прагне незалежності, бажає отримати можливості робити все по-своєму. У межах підприємства автономію дають висока посада, статус, авторитет, заслуги, які всі змушені враховувати.

2. *Функціональна компетентність*. Людина прагне бути кращим фахівцем у своїй справі і вміти вирішувати найскладніші проблеми. Для цього вона орієнтується на професійне зростання, а посадове просування розглядає крізь призму професійного. До матеріального боку справи такі люди в основному байдужі, але високо цінують зовнішнє визнання з боку адміністрації і колег.

3. *Безпека і стабільність*. Діяльністю працівників керує прагнення зберегти і стабілізувати своє становище на підприємстві, оскільки як основне завдання вони розглядають одержання посади, що дає такі гарантії.

4. *Управлінська компетентність*. Людиною керує прагнення до влади, лідерства, успіху, що асоціюються з високою посадою, рангом, званням, статусними символами, важливою і відповідальною роботою, високою заробітною платою, визнанням керівництва, швидким просуванням службовими сходами.

5. *Підприємницька креативність*. Людьми керує прагнення створювати або організовувати щось нове, займатися творчістю. Тому для них основний мотив кар'єри – знаходження необхідної для цього влади, що дає відповідна посада.

6. *Потреба в першості*. Людина прагне до кар'єри заради того, щоб "обійти" своїх колег.

7. *Стиль життя*. Людина ставить перед собою завдання інтегрувати потреби особистості і родини, наприклад, одержати цікаву, досить високо оплачувану роботу, що надає право переміщення, розпорядження своїм часом тощо. Якщо в людини немає родини, то на перше місце може вийти змістовність роботи, її захопливість, розмаїтість.

8. *Матеріальний добробут*. Людьми керує бажання одержати посаду, пов'язану з високою заробітною платою та іншими формами винагороди.

З віком і зростанням кваліфікації цілі і мотиви кар'єри, як правило, змінюються.

Чинниками успішної кар'єри можуть бути:

- *випадок*, що надає людині шанс;
- *реалістичний підхід* до вибору напряму діяльності;
- *можливості*, що створюються соціально-економічним статусом родини (освіта, зв'язки);
- *гарне знання своїх сильних і слабких сторін*;
- *чітке планування*.

Внутрішнє оцінювання успішності і неуспішності кар'єри відбувається шляхом співставлення реального становища з особистими цілями і намаганнями даної людини, а зовнішня ґрунтується на думці оточуючих, займаній посаді, статусі, впливовості. Ці оцінки можуть не відповідати одна одній, що є чинником розвитку внутрішнього конфлікту.

Менеджеру з персоналу важливо знати, яким чином людина зробила свій професійний вибір. Можна виокремити такі основні чинники вибору професії: *традиція, випадок, обов'язок, цільовий вибір* (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Чинники вибору професії

Чинники вибору професії	Характеристика
Традиція	Питання про вибір не виникає через традиції, звичаї
Випадок	Вибір відбувся випадково з причини певної події
Обов'язок	Вибір професії пов'язаний із уявленням про обов'язок, про свою місію, покликання або зобов'язання перед людьми
Цільовий вибір	Вибір пов'язаний зі свідомим визначенням цілей професійної діяльності, виходячи з аналізу реальних проблем і шляхів їх рішення

2.4. Створення проекту "Креативне кафе"

Напрямок підготовки: управління персоналом та економіки праці.

Мета: формування у школярів компетентностей стосовно роботи в колективі під час вирішення творчих групових завдань із метою знаходження спільного рішення.

Завдання:

розвиток особистісних компетентностей щодо взаємодії в колективі стосовно впровадження власних ідей;

формування професійних компетентностей щодо використання прикладних програм для реалізації проектів.

Компетентності, які формуються:

здатність генерувати ідеї;

толерантність, комунікативність та чемність;

ініціативність і відповідальність;
 вміння вести дискусію;
 здатність презентувати власний проект.

У табл. 2.7 надано узагальнений план-сценарій даного заходу з визначеною тривалістю кожного з етапів та технологій, які на них застосовувалися.

Таблиця 2.7

План-сценарій

Змістовний блок	Час, хв	Зміст	Технології, вправи, форми	Ресурси (матеріали)	Очікувані результати
1	2	3	4	5	6
Вступ	10	Вступне слово щодо сутності завдання, його мети та очікуваних результатів	Презентація	Ноутбук, проектор	Встановлення контакту з групою
Знайомство з кураторами та модераторами груп	5	Знайомство учасників з кураторами та модераторами груп	Знайомство за рахунок знаходження спільних інтересів	–	Встановлення контакту між учасниками, створення дружньої атмосфери
Об'єднання в групи	5	Об'єднання в невеликі групи (5-6 осіб) з метою продуктивної роботи	Несподіваний розподіл без урахування комунікацій, які склалися між учасниками	Папір, ручки	Здатність роботи з людьми, з якими відсутні налагоджені комунікації
Правила	5 хв	Визначення правил, за якими будуть працювати учасники	Дискусія	Ватман, маркери	Прийняття групових норм
Генерування ідей	10	Генерування перших ідей стосовно створення креативного кафе	Мозковий штурм	Папір формату А4, маркери	Створення банку ідей
Перерва	20 хв				

Закінчення табл. 2.7

1	2	3	4	5	6
Оброблення інформації	15	Аналіз створеного банку ідей, вибір єдиної концепції креативного кафе	Дискусія	Папір формату А4, маркери	Вміння приймати рішення адаптуючись до ситуації
Створення креативного кафе	45	Пошук необхідної інформації, потрібної для реалізації проекту "Креативне кафе", з розподілом функцій між учасниками групи	Робота в малих групах	Інтернет, папір, маркери	Розподіл та прийняття власної ролі та функцій в групі; вміння швидкого пошуку інформації
Підготовка презентації	30	Створення презентації власного креативного кафе з використанням прикладних програм	Робота в малих групах	<i>Power Point</i>	Здатність роботи з прикладними програмами
Презентація власного проекту	30	Презентація власного проекту "Креативне кафе"	Презентація	<i>Power Point</i>	Здатність презентувати себе та власні розробки
Оцінювання	5	Оцінювання результатів роботи груп самими учасниками	Таємне голосування	Папір різних кольорів	Здатність до критичного аналізу, прийняття рішень
Підведення підсумків та рефлексія	10	Оголошення результатів заняття, формування висновків щодо досягнутих результатів, отримання зворотного зв'язку від групи	Висновки, шерінг	–	Відповідність очікувань отриманим результатам

План-сценарій заняття "Креативне кафе"

Заняття розраховано на 200 хвилин (3 години 20 хвилин) та містить такі етапи:

1. Вступне слово тренера.

Мета: актуалізація заняття, встановлення первинного контакту.

Необхідне обладнання: проектор, ноутбук.

Хід роботи. Привітання учасників Літньої школи від завідувача кафедри управління персоналом та економіки праці, актуалізація проблеми, якій присвячено заняття щодо важливості вміння генерувати ідеї, обговорювати їх та відстоювати в колективі під час групової роботи. Розповідь про завдання, яке полягає в розробленні та презентації власного "Креативного кафе", яке було б повністю незвичайним та ексклюзивним від розташування до кухні та обслуговування.

2. Знайомство з кураторами та модераторами груп.

Мета: встановлення контакту між всіма учасниками заняття.

Хід роботи. Завідувач кафедри знайомить учасників із викладачами кафедри управління персоналом та економіки праці, які є модераторами заняття, а також студентами-магістрами, які також беруть безпосередню участь у занятті у якості координаторів проекту "Креативне кафе".

3. Об'єднання в групи.

Мета: актуалізація заняття, встановлення первинного контакту.

Необхідне обладнання: папір, ручки.

Хід роботи. З метою ефективного виконання завдання та продуктивної роботи стосовно створення "Креативного кафе" учасників розподіляють на міні-групи (5 – 6 осіб), в яких відсутні сформовані комфортні комунікації та закріплюють за кожною групою куратора (магістра), який буде супроводжувати виконання завдання протягом усього часу заняття.

4. Обговорення правил роботи.

Мета: прийняття групових норм, у межах яких будується робота.

Необхідне обладнання: ватман, маркери.

Хід роботи. Для оптимізації роботи в групах обговорюють та визначають головні принципи та правила, за якими буде будуватися продуктивна праця в малих групах із метою досягнення максимального результату.

5. Роздача робочого матеріалу.

Мета: первинне ознайомлення із завданням та необхідними даними.

Необхідне обладнання: роздрукована інформація на листах формату А4.

Хід роботи. Модератори спільно з координаторами кожної групи роздають спеціальні підготовлені матеріали стосовно створення "Креативного кафе" для ознайомлення кожному учаснику. Дані матеріали містять приклади ідей креативних кафе, а також роз'яснення необхідних складових даного проекту.

6. Генерування ідей.

Мета: створення банку ідей для подальшого оброблення та реалізації проекту.

Необхідне обладнання: папір, маркери.

Хід роботи. За допомогою методу "мозкового штурму" учасники мають надати як можна більше ідей щодо власного "Креативного кафе". Обов'язкова умова даного етапу – відсутність критики, лише творчість. Після закінчення мозкового штурму учасникам пропонується зробити невелику перерву, після якої переміститися групами до аудиторій, обладнаних комп'ютерами та підключеними до Інтернет.

7. Перерва.

Хід роботи. Організований кава-брейк.

8. Оброблення інформації.

Мета: формування компетентностей щодо здатності роботи в групах стосовно прийняття різних рішень.

Необхідне обладнання: папір, маркери.

Хід роботи. Після проведення кава-брейку та перерозташування в інші аудиторії учасникам пропонують обговорити сформований перелік ідей та розробити єдину концепцію, за якою буде створене "Креативне кафе".

9. Створення креативного кафе.

Мета: визначення власної ролі в роботі колективу.

Необхідне обладнання: Інтернет, папір, маркери.

Хід роботи. На даному етапі відбувається пошук інформації, необхідної для реалізації ідеї власного "Креативного кафе" та створення презентації, використовуючи можливості мережі Інтернет.

10. Підготовка презентації.

Мета: розвиток компетентностей щодо роботи з прикладними програмами.

Необхідне обладнання: Інтернет, PowerPoint.

Хід роботи. Створення за допомогою *PowerPoint* презентації власного проекту "Креативне кафе".

11. Презентація власного проекту.

Мета: здатність презентувати себе та власні ідеї.

Необхідне обладнання: проектор, ноутбук.

Хід роботи. Групам надається 5 – 7 хвилин на презентацію власного створеного "Креативного кафе" з обґрунтуванням його унікальності та неповторності.

12. Оцінювання проектів.

Мета: розвиток здатності до самоаналізу та критичного мислення.

Необхідне обладнання: папір різних кольорів (за кількістю груп).

Хід роботи. Групам пропонують оцінити кожен проект, який, на їх думку, є максимально завершеним та цікавим з точки зору потенційного клієнта-відвідувача закладу. Для цього кожній групі роздають папірці з різними кольорами, які відповідають іншим групам, та пропонують за допомогою таємного голосування (кидання папірців у спеціально відведену ємкість або капелюх) визначити кафе-переможця.

13. Підведення підсумків, рефлексія.

Мета: аналіз відповідності результатів очікуванням.

Хід роботи. Модератори сумісно з координаторами кожної групи підраховують голоси та оголошують кафе-переможця. Кожен модератор робить висновки щодо ходу та результатів заняття, відповідності початкової меті. Пропонує можливість учасникам висловити також власну думку стосовно реалізованого завдання, витраченого на нього часу та відповідності власних очікувань і результатів.

2.5. Тренінгове заняття "Розподіл сімейного бюджету"

Напрямок підготовки: бухгалтерський облік.

Мета: навчальна – ознайомити учнів зі структурою бюджету сім'ї, складанням балансу доходів і витрат; розвиваюча – формувати вміння колективно обговорювати раціональність тих чи інших витрат і приймати розумне рішення; виховна – виховувати економність, ощадливість, підприємливість; мотиваційна – спонукати інтерес до вивчення бухгалтерського обліку.

Завдання:

- осмислити такі поняття, як бюджет, доходи, витрати, накопичення, прибуток, кредит;

- розглянути структуру сімейного бюджету;
- виявити взаємозв'язки статей доходів і витрат;
- розвинути пізнавальний інтерес, мислення, пам'ять, уважність, логічне мислення.

Компетентності, які формуються: здатність групувати та аналізувати доходи і витрати сім'ї.

План-сценарій заняття наведений в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

План-сценарій

Час	Модуль навчання	Види та форми навчання	Ресурси
10:00 – 10:20	Теоретична частина "Бюджет та правила його складання"	Міні-лекція на тему "Розподіл сімейного бюджету"	Проектор, ноутбук
10:20 – 11:00	Практична частина	Вступне слово тренера. Узгодження графіка. Знайомство (тренінгова вправа "Значення мого імені"). Вироблення правил взаємодії (мозковий штурм)	Тренінгове коло, фліпчарт, маркери
11:00 – 11:25	Перерва		
11:25 – 12:40	Розрахунок сімейного бюджету. Рефлексія	Активізація уваги (тренінгова вправа "Як заробити?"). Об'єднання в групи (тренінгова вправа "Сім'я"). Тренінгова вправа "Розрахунок сімейного бюджету"). Презентація проектів	Фліпчарт, маркери, стікери, робочий зошит
12:40 – 13:00		Зворотний зв'язок (тренінгова вправа "Важлива зупинка"). Заключне слово тренера	Фліпчарт, стікери маркери

У ході тренінгового заняття передбачається заповнення робочого зошита (додаток Д).

2.6. Тренінгове заняття "Розроблення власної подорожі"

Напрямок підготовки: туризм.

Мета і завдання: формування здібностей учасників до самостійного планування групової подорожі в межах України або за кордон.

Компетентності, що формуються:

- здатність шукати, обробляти та систематизувати інформацію стосовно відпочинку та туризму;
- здатність ухвалювати колективне рішення щодо вибору туристичного напрямку, місць відвідування, розміщення та харчування;
- здатність бронювати квитки на переїзд та проживання в готелях;
- здатність розробляти маршрути та презентувати їх.

План-сценарій завдань наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

План-сценарій

Час	Модуль навчання	Види та форми навчання	Ресурси
1	2	3	4
10:00 – 10:05	Усвідомлення сутності туризму	Знайомство	Тренінгове коло
10:05 – 10:15		Тренінгові вправи "Павутиння" та "Я радий тебе бачити, тому що..."	Місце для активного пересування
10:15 – 10:25		Затвердження правил взаємодії, фіксація очікування учасників	Маркери, фліпчарт
10:25 – 10:40		Тренінгова вправа "Я відправляю тебе у подорож" або "Я мрію поїхати до..."	М'яч, робочий зошит
10:40 – 10:55		Міні-лекція "Туризм: сутність та види" ("Туризм, що це та яким він буває")	Проектор, фліпчарт
10:55 – 11:05		Робота з аудиторією (тренінгова вправа "Відгадай")	Місце для активного пересування

1	2	3	4
11:05 – 11:10		Об'єднання в групи, вибір напрямку подорожі	Карточки
11:10 – 11:15		Міні-лекція "Етапи проектування подорожі та системи бронювання"	Проектор
11:15 – 11:30	Перерва		
11:30 – 11:35	Проектування власної подорожі	Рухавка	Місце для активного пересування
11:35 – 12:05		Робота в групах "Проектування подорожі". Відображення проекту	Фліпчарти, комп'ютерна техніка з доступом до Інтернет
12:05 – 12:45		Презентації проектів	
12:45 – 12:55		Зворотний зв'язок	М'яч

План-сценарій тренінгу

1. Вступне слово тренера. Знайомство. Встановлення правил.

Час: 5 хв.

Мета: створення умов для розкриття учасників та формування довірчої атмосфери в групі.

Вітання. Самопрезентація тренера. Заохочення до роботи.

Процедура знайомства. Взаємодія учасників починається з вправ на знайомство. Цей етап тренінгу задає тон всій зустрічі.

Тренінгова вправа "Павутиння"

Час: 9 хв.

Хід роботи. Усі учасники формують коло та починають вітатися за руки один із одним. За сигналом ведучого необхідно в хаотичному порядку взяти за руки різних своїх партнерів так, щоб не залишалося вільних рук.

Завдання: не розриваючи рук знов утворити коло.

Встановлення правил взаємодії в групі.

Мета: самостійне встановлення правил взаємодії під час тренінгу.

Час: 3 хв.

Хід роботи. Методом дискусії учасники формулюють основні правила роботи під час тренінгу.

2. Тренінгова вправа "Я відправляю тебе у подорож".

Час: 15 хв.

Хід роботи. Усі учасники формують коло. Перший учасник тримає у руках м'яч та починає гру зі слів "Я відправляю тебе у Київ (наприклад)" кидаючи м'яч будь-кому із учасників. Отримавши м'яч, необхідно назвати три речі, які б Ви взяли у таку подорож. Гра продовжується доти, поки всі не візьмуть у ній участь.

У ході гри можна коротко коментувати відповіді, оскільки речі, які бажає взяти людина, будуть вказувати на основну мотивацію подорожі.

3. Міні-лекція "Туризм: сутність та види".

Час: 5 хв.

Мета: створення уявлення про туризм як багатоаспектне явище, що має соціальний та економічний ефект у розвитку країни.

Подорожування та туризм – це одне й те ж саме?

Люди подорожували завжди. У Стародавньому світі причини подорожей були найрізноманітнішими: пристрасть до пригод і схильність до змін, надлишок населення, зосередження земель у руках аристократії, суспільні розлади, лихо, яке вибухало над деякими країнами, зовнішні завоювання, необхідність відшукувати нові зовнішні ринки збуту продукції [3, с. 52]. Колонії завжди засновувалися на узбережжі та обмежувалися невеликою територією, однак, за можливістю, охоплювали торгово-економічними контактами якомога більший простір.

У V – IV ст. до н. е. у Давній Греції зародилися курортологія та лікувальний туризм. У цей час почали зводити храми Бога лікування подалі від міст, на височинах, у місцях зі здоровим кліматом. Жрецькими в цих храмах були люди, які займались медициною. Паломники, які ждали видужання, перш ніж бути допущеними в храм до божества, піддавалися деяким попереднім церемоніям. Це був піст, обмивання, банні процедури, крім того, були церемонії, що мали тільки релігійний характер. Паломництво було дуже поширене в Стародавній Греції.

Торгівля як один із видів подорожей особливо активізувалася з VIII ст. до н. е. одночасно із колонізаційними процесами. Греки стали домінувати в Східному Середземномор'ї. Грецькі кораблі можна було побачити від Азовського моря до берегів Апеннінського півострова.

Греція є батьківщиною і прообразом спортивного туризму.

Олімпійські ігри проходили раз у чотири роки та починалися після літнього сонцестояння. Про початок Олімпійських ігор греків сповіщали

спеціальні посли – феори, яких розсилали по всіх грецьких полісах, досягаючи найвіддаленіших, розташованих у Північній Африці та на узбережжях Чорного й Азовського морів. На час Ігор проголошували святий мир.

Розглядаючи подорожі епохи еллінізму, не можна не зазначити військові походи Олександра Македонського, що тривали протягом 10 років із державами Середнього Сходу до Індії.

Зародженню масового туризму сприяв розвиток промисловості і, як наслідок, – розмежування вільного часу, поява оплачуваних відпусток. Крім того, революційний розвиток транспорту – поява пароплава, паровоза, розширення мережі доріг також відіграло важливу роль.

Перші висококласні готелі з'явилися в Німеччині та Швейцарії на початку ХІХ століття.

Коли виник туризм? Засновником масового туризму вважається англієць Томас Кук, який був активним учасником товариства тверезників, та запропонував подорожі як альтернативний захід проведення часу. Цьому також сприяла розвиток залізничних шляхів в Англії. У 1841 році Томас Кук здійснив перевезення близько 600 осіб з метою прогулянки залізницею. У цьому ж році він відкрив перше в історії туристичне агентство, зараз відоме як *Thomas Cook Group*.

Що таке туризм? Відповідно до Закону України "Про туризм", туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає.

Економічні фактори розвитку туризму. Соціально-економічні позиції туризму в світі швидко зміцнюються. Його частка в світовій торгівлі послугами складає більше 30 %. На світовому ринку туристичний продукт лідирує нарівні з нафтою. Щорічне зростання інвестицій в індустрію туризму становить близько 35 %. Туризм став одним із найприбутковіших видів бізнесу і сьогодні використовує до 7 % світового капіталу.

Згідно зі звітом Всесвітньої туристичної організації у 2012 році до країн, які найбільше відвідують туристи, належать: Франція (83 млн осіб), США (67 млн осіб), Китай (57,7 млн осіб), Іспанія (57,7 млн осіб).

Порівняння надходжень та витрат у сфері туризму в деяких країнах з розвинутою туристичною індустрією наведено в табл. 2.10.

Надходження від туризму та витрати туристів у країнах-лідерах

Країна	Надходження, млн \$	Витрати, млн \$	Співвідношення витрат та надходжень
США	103,5	75,5	0,7
Франція	46,3	39,4	0,9
Італія	38,8	48,6	1,3
Китай	45,8	54,9	1,2
Німеччина	34,7	77,7	2,2
Великобританія	30,4	48,6	1,6

Які види туризму бувають?

Згідно зі ст. 4 Закону України "Про туризм", залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їхніх цілей, об'єктів, що використовують або відвідують, чи інших ознак існують різноманітні види туризму (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Види туризму

Класифікаційні ознаки	Види туризму
1	2
1. Географічний принцип	1.1. Внутрішній. 1.2. Міжнародний
2. Напрямок туристичного потоку	2.1. В'їзний. 2.2. Виїзний
3. Мета поїздки	3.1. Рекреаційний туризм. 3.2. Оздоровчий відпочинок. 3.3. Пізнавальний відпочинок. 3.4. Професійно-діловий туризм. 3.5. Науковий (конгресний). 3.6. Спортивний відпочинок. 3.7. Шоп-тури. 3.8. Пригодницький. 3.9. Паломницький. 3.10. Ностальгічний. 3.11. Екотуризм. 3.12. Екзотичний. 3.13. Елітарний

1	2
4. Джерело фінансування	4.1. Соціальний. 4.2. Комерційний
5. Спосіб пересування	5.1. Пішохідний. 5.2. Авіаційний. 5.3. Морський. 5.4. Річковий. 5.5. Автотуризм. 5.6. Залізничний. 5.7. Велосипедний. 5.8. Змішаний
6. Засоби розміщення	6.1. Готелі. 6.2. Мотелі. 6.3. Пансіонати. 6.4. Кемпінги. 6.5. Намети
7. Кількість учасників	7.1. Індивідуальний. 7.2. Сімейний. 7.3. Груповий. 7.4. Корпоративний
8. Тривалість перебування	8.1. Короткотривалий. 8.2. Довготривалий
9. Розташування туристичного місця	9.1. Гірський. 9.2. Водний. 9.3. Сільський. 9.4. Приміський
10. Інтенсивність туристичного потоку	10.1. Постійний. 10.2. Сезонний
11. Організаційна форма	11.1. Організований. 11.2. Неорганізований

4. Тренінгова вправа "Відгадай".

Час: 20 хв.

Мета: закріпити знання стосовно видів туризму у ігровій формі.

Хід роботи.

Вправа "Відгадай"

Учасники тренінгу об'єднуються в групи та отримують картку, де зазначений вид туризму, який необхідно зобразити на аркуші паперу так,

щоб інші це зрозуміли. Після кожного виступу обговорюють, чому саме так поданий цей вид туризму.

5. Формування малих груп.

Час: 7 хв.

Мета: об'єднання учасників у групи на випадковій основі для розвитку комунікативних здібностей та вміння працювати в колективі.

Хід роботи. Учасники отримують картки із зображенням відомих пам'яток, їх опис, прапорів країн та безпосередньо назви туристичної дестинації. Необхідно об'єднатися в групи по чотири особи за принципом наявності всіх цих елементів.

6. Міні-лекція "Етапи проектування подорожі та системи бронювання".

Час: 10 хв.

Мета: отримати необхідну інформацію для самостійного планування власної подорожі.

Створення турпродукту як комплексного туристичного продукту складається з декількох етапів. Існують багато варіацій щодо етапів розроблення подорожі. Однак прийнято виокремлювати такі:

1. Пошук інформації.
2. Розроблення маршруту.
3. Бронювання квитків і номера в готелі.
4. Збір документів для візи (за допомоги візових центрів).

Зростання обсягів туризму, яке спостерігається останнім часом, відображається на транспортній і комунікаційній сферах, які під впливом зростаючого попиту на подорожування стали одними із головних споживачів інновацій і продуктів інформаційних технологій, а саме систем комп'ютерного бронювання, електронних систем інформації і комунікацій. Збільшення кількості авіакомпаній, транспортних засобів, а також зростання обсягів авіаперевезень привели до необхідності створення і використання комп'ютерних систем бронювання, які стали основним інструментом для резервування авіаквитків. Комп'ютерні системи бронювання дозволяють суттєво покращити якість обслуговування клієнтів за рахунок скорочення часу на оформлення квитків, забезпечити їх бронювання, підвищити якість і ефективність роботи персоналу авіакомпаній.

Крупними комп'ютерними системами резервування (бронювання) на міжнародному ринку туризму є системи *Amadeus, Galileo, Sabre,*

Worldspan. Разом ці системи нараховують приблизно 500 тисяч терміналів, які встановлені в туристичних агентствах усього світу.

Серед закордонних систем бронювання популярними є також: *Trust, SRS, Utell, Start*.

Переваги впровадження онлайн-системи для кожного учасника процесу:

- для клієнтів:

а) миттєве отримання матеріального підтвердження бронювання;

б) швидке оформлення путівки; можливість одержати повну інформацію про свою заявку в будь-який момент часу за телефоном або через Інтернет;

в) можливість отримувати повідомлення про зміну стану своєї заявки на e-mail або за sms;

- для туроператора:

1. Скорочення витрат: зняття з менеджера необхідності вводити заявки агентів у систему; всі тури, групові або індивідуальні, проходять через систему, що дозволяє отримати реальну картину продажів турів; повну автоматизацію графікових турів; максимальну автоматизацію індивідуальних турів; зняття з менеджерів необхідності витрачати час на повідомлення клієнтів про стан їх заявок (дзвонити клієнтові або відповідати на його дзвінки), на виконання великого обсягу рутинної роботи (формування списків, перевірку оплат, запитів до іноземного партнера тощо).

2. Збільшення продажів: вивільнення менеджерів напрямів для роботи з індивідуальними турами; зменшення затримки передачі інформації між підрозділами, тим самим прискорюючи процес проходження заявки.

3. Аналітика: отримання актуальної інформації із продажів на будь-який момент часу; повна прозорість продажів, можливість простежити будь-яку заявку в системі (як оброблену, так і відхилену).

4. Поліпшення якості обслуговування клієнтів: більш швидке оброблення заявок клієнтів; наявність додаткових сервісів для клієнтів (різного роду повідомлення, одержання доступу до інформації про свої заявки в будь-який момент часу).

7. Робота в групах "Проектування подорожі".

Час: 18 хв.

Мета: набути здібності детального планування власної подорожі.

Хід роботи. Кожна група розробляє власну подорож, використовуючи для планування маршруту пошукові системи Інтернет та системи бронювання для вибору готелів та планування перельотів. Результати роботи формуються у презентації.

8. Презентація проектів.

Час: 30 хв.

Мета: розвиток здатності звернути увагу на свій проект, відстояти свою точку зору та швидко реагувати на реакцію аудиторії.

За бажанням груп презентації можуть проходити з використанням комп'ютерної техніки. Після кожного виступу всі слухачі можуть задати питання та висловити свою думку стосовно того, бажали б вони відвідати цю країну чи ні?

Після завершення презентацій проводиться голосування за кращий проект туристичної подорожі.

9. Підведення підсумку – зворотний зв'язок.

Час: 10 хв.

Мета: рефлексія тренінгового дня, зворотний зв'язок між тренером та учасниками.

Хід роботи. Тренер передає м'ячик (або інший круглий предмет) найближчому учаснику зі словами "Я дізналась, що... Мені сподобалось з вами працювати". Далі учасники один за одним передають м'яч, супроводжуючи цю дію відповідними словами.

Закінчується вправа, коли м'яч повертається тренеру, який дякує всім за участь.

У ході тренінгового заняття передбачається заповнення робочого зошита (додаток Е).

2.7. Тренінг "Як змінити себе"

Напрямок підготовки: економіка підприємства, управління персоналом.

Мета: формування особистісних якостей та вмінь щодо управління поведінкою в ситуаціях змін.

Завдання: сформулювати навички рефлексії власної поведінки; вдосконалити вміння з управління власними станами.

Одноденний тренінг побудовано відповідно до існуючих методичних підходів щодо формування особистості фахівця [14; 26] та організації тренінгової роботи [25; 26].

Компетентності, що формуються.

Структуру сформованих компетентностей відповідно до дескрипторів Національної рамки кваліфікацій наведено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Перелік компетентностей, що формуються

Мінімальний досвід	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
1. Здатність до управління емоціями в процесі комунікації				
Знання структури особистості, структури діяльності, досвід здійснення спостережень	Чинники, що обумовлюють успішність та ефективність діяльності. Основні емоційні стани. Зони калібрування	Ідентифікувати чинники, що обумовлюють ефективність діяльності. Керувати власним емоційним станом	Здатність до комплексного оцінювання поведінки. Здатність до вибору доцільних комунікативних засобів	Покращення самоконтролю та результатів власної навчальної та/або професійної діяльності
2. Здатність до рефлексії власних дій у навчанні та професійній діяльності				
Досвід спостереження та самоаналізу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків	Системні зв'язки інтелекту, емоцій та фізіології людини	Визначати вплив власних дій на результати діяльності та модифікувати поведінку	Здатність до ідентифікації та модифікації неефективних елементів особистої поведінки	Підвищення самоконтролю в процесах професійного розвитку та навчальної діяльності

Структуру та зміст тренінгу наведено у табл. 2.13.

План-сценарій

64

Змістовний блок	Зміст	Технології, форми, вправи	Час, хв	Ресурси	Очікувані результати
1	2	3	4	5	6
Вступ	Представлення тренера, вітання. Вступне слово тренера. Зосереджувальна метафора. Цілі тренінгу та очікування учасників	Презентація тренера. Метафорична історія "Мулла Насреддін". Повідомлення цілей тренінгу та визначення очікувань	20	Дошка (фліпчарт); стікери; маркери	Формування очікувань учасників тренінгу; усвідомлення актуальних потреб та формування цілей
Активізація процесів	Активізація процесів	Метафора "Рай і пекло"	15	–	Формування робочої атмосфери
Формування емпіричного досвіду	Формування дослідного матеріалу для подальшого аналізу	Вправа на зміну	20	–	Усвідомлення ознак результативної поведінки
Аналіз особистісних чинників, що супроводжують зміни	Формування умінь рефлексивного аналізу поведінки	Рефлексивний мозковий штурм «почуття». Рефлексивний мозковий штурм "зміни й фактори змін". Синектичний мозковий штурм "Процес змін"	35	Дошка (фліпчарт), маркери	Усвідомлення характеру впливу суб'єктивних чинників на ефективність поведінки
Перерва			20		

1	2	3	4	5	6
Управління поведінкою	Формування умінь управління поведінкою в процесі змін	Вправа "Скептики й оптимісти". Вправа "SMART-ціль". Вправа "Так-Так-Так"	25	Дошка (фліпчарт), маркер, картки-пам'ятки SMART	Оволодіння прийомами позитивного мислення та цілепокладання
Управління розвитком	Формування конструктивного бачення перспектив професійного розвитку та створення установи на подолання труднощів	Груповий проект "Я – студент: зміни на краще"	45	–	Позитивний образ майбутньої професійної діяльності; оволодіння техніками саморегуляції
Мотивувальна комунікація	Позитивне емоційне підкріплення	Вправа "Однохвилинна похвала"	15	–	Усвідомлення впливу соціальної підтримки на мотивацію діяльності
Підведення підсумків	Оцінювання відповідності очікуванням. Висновки	Метафора "Крапка"	5	–	Узагальнення структури та практичної ролі набутих умінь; оцінювання відповідності очікуванням
Разом за день			180		

План-сценарій тренінгу

Вступна частина

1. Представлення тренера, вітання.

Мета: презентація тренера, формування ставлення, формування статусних очікувань.

Час: 5 хв.

Хід роботи. Тренер коротко повідомляє інформацію про себе, свої професійні інтереси та досягнення в проведенні тренінгів, а також функції та ролі учасників у процесі тренінгу.

2. Зосереджувальна метафора [13].

Мета: концентрація уваги та вирівнювання емоційного стану учасників. Інкорпорація внутрішніх подій у реальну атмосферу тренінгу. Формування настрою на подальшу роботу.

Час: 5 хв.

Хід роботи. Одного разу Мулла Насреддін пізно ввечері повертався додому, і коли він проходив повз цвинтар, то почув удалині кінський тупіт. Мулла вирішив, що це розбійники. Він кинувся бігти вбік цвинтаря, забіг на нього, але спіткнувся біля щойно виритої могили й упав у неї.

А вершники були зовсім не розбійниками, а мирними дехканами. Вони побачили, що людина біжить, вирішили, що потрібна допомога й поспішили слідом. Підбігають до могили, а там лежить Мулла Насреддін і дивиться на них. Вони його й запитують:

– Чому ви тут лежите?

А Мулла вже зрозумів свою помилку і відповідає:

– Це дуже складне філософське питання. Єдине, що я можу сказати, що **ви тут через мене, а я тут через вас.**

Ви тут через мене, а я тут через вас, а тому давайте починати.

3. Цілі тренінгу.

Мета: повідомлення інформації про цілі тренінгу, визначення очікувань учасників.

Час: 10 хв.

Обладнання та матеріали: стікери, ручки, олівці, карта "Моря потенційних можливостей".

Хід роботи. Тренінг – це форма активного навчання, зазвичай спрямована на комплексне освоєння теоретичних знань і практичних умінь, на формування необхідних здібностей, формування способів

"правильної" поведінки та дій, виявлення й вироблення способів подолання типових труднощів.

У найзагальнішому значенні тренінги покликані вирішити два завдання:

1) сприяти усуненню недоліків, які перешкоджають досягти успіху у діях, здібностях, знаннях, уміннях співробітників, у характері їхньої взаємодії;

2) сприяти одержанню знань, набуттю навичок і здібностей, формуванню мотивації, наявність яких у працівника необхідна для успіху діяльності організації.

Для того, щоб успішно крокувати шляхом особистісного та професійного розвитку, людині важливо чітко усвідомлювати, якого роду кризи або "підводні камені" можуть зустрітися і вміти з ними справлятися. Усе це обумовлює необхідність формування специфічних умінь, які надають можливість ідентифікувати проблеми в ситуації, що змінилася, знаходити ресурси для їх подолання, зберігати самовладання та ефективно впливати на поведінку інших.

Тренер пропонує учасникам визначити очікування стосовно тих результатів, які вони сподіваються отримати в процесі тренінгу, та записати їх на стікерах. Стікери прикріплюють до дошки. Після чого роблять узагальнення стосовно різноманіття індивідуальних завдань та ступеня спільності цілей.

Основна частина

4. Метафора "Рай і пекло" [13].

Мета: спонукати до колективної роботи та співпраці.

Час: 5 хв.

Хід роботи. Жив-був чернець, якого цікавило одне питання: "Чим відрізняється Пекло від Раю". Більшу частину свого життя він намагався з'ясувати це, розмірковуючи днями й ночами. Й от одного разу вночі, коли він заснув у процесі своїх болісних роздумів, йому наснилося, що він потрапив до Пекла.

Озирнувся чернець довкола і бачить: сидять люди навколо великого казана з їжею. Пахне смачно, але люди якісь виснажені й голодні. Придивився він – у кожного в руках ложка з дуже довгою ручкою. Зачерпнути із казана вони можуть, а от у рот ніяк не поцілять.

Раптом до нього підбігає місцевий службовець (судячи з усього – Чорт) і кричить: "Швидше, а то спізнишся на поїзд, що йде до Раю!"

Приїхав чернець в Рай. І що ж бачить?! Та ж картина, що й у Пеклі. Казан з їжею, навколо люди. У всіх такі ж ложки з довгими ручками. Але тут всі веселі й ситі. Придивився чернець краще, а тут люди цими ж ложками навчилися *годувати один одного*.

Отже, співпрацюючи та допомагаючи іншим досягти цілі, ми допомагаємо один одному, від чого виграти зможе кожний. У процесі тренінгу ми будемо також досліджувати власні можливості, і тут нам доречною буде допомога наших товаришів. Отже, перейдемо до першої вправи.

5. Вправа на зміну [13].

Мета: визначити роль та характер впливу емоцій, що виникають під час здійснення організаційних змін.

Час: 20 хв.

Хід роботи. Групу студентів розподіляють на пари, які стають у дві шеренги. Тренер повідомляє, що для проведення міні-дослідження власної поведінки будуть запропоновані три завдання, час на виконання яких чітко регламентований. Надалі буде необхідно чітко виконувати інструкції та запам'ятовувати всі думки, емоції, асоціації, що будуть виникати під час цих вправ.

Завдання 1. Протягом 60 секунд необхідно дивитися на партнера. Тренер з'ясовує, чи всі зрозуміли інструкцію. На уточнюючі запитання не відповідає, повторюючи завдання, посилається на простоту розуміння змісту інструкції.

Завдання 2. Стоячи спиною до партнера, необхідно змінити які-небудь п'ять деталей у своєму зовнішньому вигляді. Закінчивши зміни, необхідно сповістити про це партнерові. Після виконання змін студенти в шеренгах за сигналом тренера повертаються обличчям один до одного й визначають зроблені партнером зміни.

Завдання 3. Надалі процедура вправи 2 ускладнюється і повторюється: до зроблених 5-ти змін необхідно додати ще 10.

6. Рефлексивний мозковий штурм "почуття" [13].

Мета: рефлексія індивідуальної ефективності в процесі виконання завдань та виявлення характеру впливу емоцій та думок на результативність.

Час: 15 хв.

Обладнання та матеріали: фліпчарт, маркери.

Хід роботи. Тренер пропонує учасникам обговорити, що відбувалося в процесі виконання попередньої вправи і звертається з проханням

у хронологічному порядку пригадати емоції, почуття та думки, що виникали в процесі виконання завдань.

Висловлювання учасників записуються на фліпчарті, де аркуш розподілений на дві частини: емоції та думки. Відповідно, тренер звертається з проханням класифікувати, до якого зі стовпців слід віднести кожне висловлювання.

Після закінчення запису тренер звертає увагу на те, що отримані переліки емоцій та думок є типовими – це ті ж самі відчуття, які люди зазнають у будь-якій ситуації, коли вони зіштовхуються з необхідністю змін у своїй поведінці. Це ті ж самі відчуття та думки, що має працівник під час проведення організаційних змін.

Тренер пропонує оцінити кожний запис за критерієм "сприяє – не сприяє досягненню результату" (загальна оцінка учасниками позначається на фліпчарті знаками "+" або "-"), після чого пропонує зробити висновок щодо характеру впливу емоцій та думок на результативність змін у поведінці. Негативні емоції: дискомфорт, зникновілість, незручність тощо переважають над позитивними і не сприяють змінам. Думки у ході цього також значною мірою є негативними і закріплюють негативне ставлення працівника до змін.

Людина, як правило, сфокусована на негараздах і не спрямовує свій розум на пошук шляхів швидкого здійснення змін. Утім, якщо першу хвилю негативних емоцій вдається подолати, то надалі в процесі діяльності виникають позитивні емоції, формується позитивне ставлення і людина може отримати не тільки позитивні результати, а й власну вигоду, задоволення від процесу змін.

Підсумовуючи, тренер зазначає, що для того, щоб зміни відбулися швидко та не викликали опору, керівнику необхідно враховувати ці типові негативні реакції та вміти попереджувати їх і керувати емоціями працівників.

7. Рефлексивний мозковий штурм "зміни й фактори змін" [13].

Мета: визначити причини, що обумовлюють виникнення негативного ставлення до змін та запропонувати засоби їх усунення.

Час: 15 хв.

Обладнання та матеріали: фліпчарт, маркери.

Хід роботи. Тренер пропонує продовжити рефлексивну роботу і визначити причини, що сформували певне ставлення до змін. Для цього він пропонує учасникам відповісти на такі питання:

Які труднощі виникли під час виконання вправи?

Чи сприймалися зміни як втрата чого-небудь?

Тренер фіксує на фліпчарті висловлювання учасників стосовно того, що людина суб'єктивно сприймає як втрату в процесі змін (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Результати змін

Втрачаємо	Здобуваємо

Надалі тренер звертає увагу на те, що знання причин ще не означає рішення проблеми. Від негативу він пропонує перейти до конструктивних дій з проханням визначити те, що дозволило б сфокусувати увагу на позитиві та що сприяло б досягненню результату. Відповіді на запитання: "Які позитивні сторони змін Ви відчуваєте?" також фіксуються на фліпчарті. Підсумовуючи, тренер зазначає, що знання та володіння позитивними цілями є одним із чинників успішності процесу змін.

8. Синектичний мозковий штурм "Процес змін" [5].

Мета: активізація уяви та творчої активності для визначення чинників, що обумовлюють ефективність змін.

Час: 15 хв.

Обладнання та матеріали: фліпчарт, маркери.

Хід роботи: тренер акцентує увагу на тому, що люди, які зосереджені на втратах, будуть усіляко намагатися не допустити змін. Тому перша умова успішних змін – це позитивні цілі. Втім, мабуть існують й інші чинники, що могли б зробити процес змін більш швидким та приємним. Тренер пропонує визначити ці чинники, і проводить запис факторів на новому аркуші фліпчарту. В процесі мозкового штурму він пропонує ще раз пригадати виконану вправу та уявити ідеальну фантастичну ситуацію, у якій є все, що могло б допомогти здійснити зміни. Після чого звертається з проханням назвати, які ресурси цьому сприяли.

Надалі тренер може фокусувати увагу на визначенні чинників шляхом задавання запитань.

Чи допомагали Ви під час виконання вправи один одному? (Соціальна підтримка впливає позитивно).

Чи спростилося б виконання вправи, якщо б тренером було повідомлено, які саме елементи зовнішності можна змінити? (Знання інформації про процес впливає позитивно).

Чи вдалося б досягти результату швидше, якщо попередньо були б відпрацьовані навички зміни окремих елементів? (Знання способів, володіння навичками, структуризація проблеми впливають позитивно).

Яким чином могла б сприяти отриманню результату присутність тренера? (Зворотний зв'язок впливає позитивно).

Результати мозкового штурму фіксуються на фліпчарті (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Процес змін

Чинники процесу змін	Відмітка про наявність прояву
Позитивні цілі (+ їх значимість)	
Ставлення та оцінка	
Соціальна підтримка	
Знання	
Способи, навички	
Структуризація проблеми	
Зворотний зв'язок	

Підсумовуючи, тренер акцентує увагу на тому, що головна мета, яку переслідують у змінах – це зміна поведінки. Отже, слід визначити ті дії, які за кожним із названих факторів цьому можуть сприяти.

9. Вправа "Скептики й оптимісти" [13].

Мета: формування позитивного ставлення до вирішуваної проблеми, оволодіння навичками позитивного мислення та технікою рефренмінгу ситуації для усунення негативних емоцій, що її супроводжують.

Час: 5 хв.

Хід роботи. Два чоловіки опинилися у в'язниці, в одній і тій же камері. Убога обстановка, маленьке вікно, забране ґратами. Немов змовившись, обидва поглянули на вікно. Один із них побачив товсті, покриті брудом прутья ґрат. Інший же побачив небо, що темніє, та зірки.

Далі тренер за допомогою групи формулює підсумок.

Мінусів не буває без плюсів, так само, як і плюсів без мінусів. У будь-якій ситуації також є свої мінуси, але якщо дивитися тільки на них, можна не побачити неба та зірок. Важливо знати мінуси й працювати над їх усуненням. У ході цього важливо пам'ятати, що зазвичай за мінусами приховуються плюси.

Розминка "Скептики й оптимісти"

Знаходити позитивне в різних моментах життя – дуже важлива навичка, що допоможе бачити повну картину й використовувати всі ресурси ситуації. Зараз ми спробуємо освоїти цю навичку в ігровій розминці. Розминка називається "Скептики й оптимісти". Всі люди по-різному сприймають інформацію. Часто це залежить і від того, скептик перед нами або оптиміст.

Тренер пропонує учасникам стати до кола, після чого виконати таке: один з учасників скаже твердження й обґрунтує його. Наприклад: "Іде сніг, **і це добре**, тому що скрізь чисто". Його сусід, що знаходиться праворуч, має повторити кінець твердження й спростувати його: "Скрізь чисто, **і це погано**, тому що все забрудниться". Наступний учасник повторює кінець цього твердження і спростовує його: "Усе забрудниться, **і це добре**, тому що хтось прийде й прибере". І так далі по колу".

Тренер стежить за тим, щоб учасники використовували тільки кінець фрази. Тренер бере участь у розминці нарівні з усіма й завершує її. Як допоміжний інструмент можна використовувати ручку, пофарбовану в чорний та білий кольори, – один учасник передає ручку чорним кінцем нагору, що означає "погано", наступний за ним – білим, що означає "добре".

Після закінчення розминки тренер проводить зв'язок із темою тренінгу. Наголошує, що людина здатна блискавично відшукати в інформації й позитивні й негативні сторони. Ця здатність знадобиться, коли особа зустрінеться із запереченнями й опором нововведенням у співробітників. Тепер слід спробувати помітити плюси в тих ситуаціях, які здаються проблемними. За бажанням учасник називає проблему, а інші по черзі називають плюси.

Як змінилося уявлення про ситуацію після "кола плюсів"?

10. Вправа "SMART-ціль" [17].

Мета: формування уміння формулювати цілі та здійснювати їх оцінювання.

Час: 10 хв.

Обладнання та матеріали: пам'ятка SMART.

Хід роботи. Учасники об'єднуються у команди по 5 – 7 осіб. Тренер повідомляє, що позитивність цілей – не єдина вимога для того, щоб вони сприяли результату. Вони повинні відповідати й іншим принципам. Цілі повинні бути конкретними, вимірюваними, досяжними, реалістичними й визначеними у часі. Початкові букви англійських назв цих принципів утворюють назву методики, що пропонується освоїти для вироблення вмінь правильного формулювання цілей. Через три хвилини кожна команда шляхом жеребкування одержить своє завдання. Далі учасники отримують пам'ятки SMART (рис. 2.5).

Кожна з 3 груп формулює проблему особистісного розвитку, пов'язану з набуттям статусу студента для сусідньої групи; потім, обмінявшись проблемами, переходять до формулювання цілей відповідно до наведених принципів. На підготовку й обговорення – 5 хвилин.

Відповідно до техніки SMART, використовуються певні принципи.

ЦІЛІ ПОВИННІ БУТИ:

Specific (специфічні):

Цілі повинні детально, ясно й недвозначно описувати те, що повинне відбутися.

Measurable (вимірювані):

Повинен бути який-небудь критерій, за яким можна оцінити, чи було виконане завдання. Таким чином, замість "поліпшити роботу" треба вказати, яким чином і наскільки.

Achievable (досяжні):

Наявність певних ресурсів, що обумовлюють досягнення результату.

Realistic (реалістичні):

Слід завжди брати до уваги реальність, де працює людина. Завдання повинні прямо стосуватися ситуації, у якій особа перебуває, а не того, що можна було б зробити в ідеальному світі.

Timed (визначені в часі):

Завдання не є перспективами, які можуть стати реальністю коли-небудь у далекому чи близькому майбутньому. Слід вказати, коли вони будуть виконані, і як можна точніше

Рис. 2.5. Пам'ятка SMART для учасників тренінгу

Надалі відбувається презентація групових відповідей.

Тренер фокусує увагу учасників на найбільш значущих моментах, узагальнюючи результати та ставлячи запитання:

Чи вдалося дотриматися всіх принципів?

Що здалося найважчим?

Що було найбільш корисним?

11. Формування соціальної підтримки. Вправа "Так-Так-Так" [5].

Мета: формування умінь створення позитивного ставлення та довіри оточуючих.

Час: 10 хв.

Хід роботи. Тренер повідомляє інструкцію: "Спокійне море не зробить матроса моряком. Отже, для того, що б ви могли з матросів стати моряками, вам пропонується наступна вправа. Один з аспектів соціальної підтримки змін – це довіра персоналу до керівника. У свою чергу, довіра формується на основі взаємного бачення ситуації людьми. Вправа спрямована на те, щоб ви навчилися максимально відповідати "карті" іншої людини, її уявленню про ситуацію. Дуже часто те, що здається нам очевидним, для інших зовсім не так. Формально, довіра – це нагромадження згоди. Саме це й здійснимо в ході вправи".

Надалі учасники утворюють групи по 5 – 6 осіб. У кожній групі визначають ведучого. Завдання всіх інших – спробувати сказати 5 тверджень, які є для людини істиною, і з якими вона, ймовірно, погодиться. Завдання ведучого – говорити "*так*" лише в тому випадку, якщо в нього не буде ніяких, навіть найменших заперечень. Якщо у ведучого виникає незгода з почутим, він відповідає "ні" та коротко пояснює, чому саме він з почутим твердженням незгодний.

Завдання для ведучого полягає в тому, що він повинен бути досить чесним, і говорити "*ні*" тільки в тому випадку, якщо в його досвіді дійсно зустрічається протиріччя.

Починає людина, що сидить від ведучого ліворуч. Якщо на якесь її питання ведучий відповідає "*ні*", то хід переходить до наступного учасника. І так по колу, доти, поки хто-небудь не скаже 5 тверджень, що не суперечать "карті" ведучого. Після цього відбувається зміна ведучого.

Рефлексія. Що відчували, коли твердження співпадали з власним досвідом? Що виходило найкраще? Що допомагало?

12. Груповий проект "Я – студент: зміни на краще" [19].

Мета: формування конструктивних уявлень щодо майбутньої сфери професійної діяльності та навчання.

Час: 45 хв.

Обладнання та матеріали: папір формату А1, маркери.

Хід роботи. У групах виконується розроблення проекту подолання негативних чинників, що супроводжують набуття статусу студента ВНЗ. Групи по 5 – 7 осіб на аркушах формату А1 формулюють своє бачення труднощів цього переходу та визначають шляхи їх подолання (табл. 2.16). Після завершення здійснюється презентація та обговорення запропонованих варіантів.

Таблиця 2.16

Формування конструктивних уявлень щодо майбутньої професійної діяльності

Труднощі	Цілі розвитку	Способи досягнення цілей	Необхідні ресурси

Після закінчення вправи тренер звертається до учасників із проханням розповісти про зроблені спостереження та висновки.

13. Вправа "Однохвилинна похвала" [5].

Мета: формування уміння ефективного використання вербальних мотиваційних інструментів та закріплення позитивних результатів роботи під час тренінгу.

Час: 5 хв.

Хід роботи. Для того, щоб мотивація людини до подальшого розвитку не вгасала, важливо вчасно відзначати її зусилля. Для цього існують певні методики, одна з яких і пропонується. Відомий фахівець в області менеджменту Кен Бланшар називає цю техніку однохвилинною похвалою, зміст якої полягає у тому, що:

1. Треба говорити людям в обличчя, що Ви збираєтеся висловити свою думку про їхню роботу.
2. Слід хвалити людей, не відкладаючи.
3. Варто конкретно говорити людям, що вони зробили правильно.
4. Необхідно говорити людям, як Вам приємно те, що вони зробили правильно, як це допоможе організації та всім працюючим у ній.
5. Треба робити паузу, щоб дати їм відчутти, як Вам приємно.
6. Слід спонукати їх досягати ще більших успіхів.
7. Потисніть руку або іншим способом встановлюйте контакт, щоб стало ясно, що Ви підтримуєте роботу людини в організації.

Тренер пропонує учасникам стати до кола та похвалити сусіда праворуч за що-небудь зроблене ним у процесі сьогоднішнього тренінгу.

Рефлексія: що із запропонованого Ви вважаєте найбільш корисним? Що вдалося в процесі тренінгу найкраще?

Завершальна частина

14. Метафора "Крапка" [4].

Мета: узагальнення набутого на тренінгу та інтеграція нових знань до системи світосприйняття учасників тренінгу.

Час: 5 хв.

Хід роботи. Тренер повідомляє, що тренінг добігає свого завершення, тому прийшов час розглянути досягнуте. Цілком імовірно, що тепер, знаючи всі ці моделі, учні вже почали сприймати світ інакше й переглянули своє знання комунікації з їхнім урахуванням.

Тренер пропонує подумати і відповісти на такі запитання:

1. Що нового Ви дізналися?
2. Як це вплине на Ваше життя?
3. Як Ви застосовуватимете отримані знання у своєму житті?
4. Як набуте може стати частиною Вашого способу життя?
5. Якою мірою справдилися очікування відповідно до тренінгу?

Після відповідей та вражень учасників тренер розповідає метафору.

Метафора "Крапка"

Один старець якось покликав своїх учнів і показав їм аркуш чистого паперу, у середині якого стояла чорна крапка.

– Що ви тут бачите? – запитав старець.

– Крапку, – відповів один учень.

– Чорну крапку, – підтвердив інший.

– Жирну чорну крапку, – уточнив третій.

І тоді їх улюблений учитель сів у кут і заплакав.

– Скажи нам, вчителю, чому ти так гірко плачеш? – здивувалися учні.

– Я плачу через те, що всі мої учні побачили тільки маленьку чорну крапку й ніхто з них не помітив чистого білого аркуша.

Часто враження про людину складається тільки за її маленькими недоліками, забуваючи про достоїнства. Тож нехай надалі під час спілкування Вам завжди буде вдаватися бачити те чисте й світле, що є у кожній людині.

2.8. Ситуаційна вправа "Реклама – мистецтво XXI століття"

Напрямок підготовки: економіка підприємства.

Мета: формування у слухачів навичок аналітичного мислення, творчого підходу до вирішення нестандартних проблем.

Компетентності, що формуються: знання видів засобів масової інформації, доцільності застосування певних засобів інформації під час розроблення PR акцій; уміння обґрунтовувати вибір застосування певних засобів інформації у ході розроблення PR акції, розроблення PR акції; донесення до учасників результатів своєї роботи, а саме обґрунтованої PR акції для відкриття магазину; група обґрунтовує найкращий варіант PR акції для відкриття магазину.

План-сценарій виконання завдання наведено в табл. 2.17.

Таблиця 2.17

План-сценарій виконання завдання

Вид роботи	Тривалість, хвилини
Вступне слово викладача	5
Постановка завдання	5
Поділ слухачів на команди	10
Робота слухачів у команді	100
Перерва	20
Презентація проектів груп. Тривалість виступу 1 команди до 15 хв	40
Обговорення проектів, висловлення слухачами своєї думки щодо проектів інших груп	20
Висловлення викладачем своєї думки щодо проектів	15
Зворотний зв'язок (анкетування слухачів)	5
Підведення підсумків та заключне слово викладача	5
Усього	225

Важливою складовою навчального процесу є визначення результатів навчання. Критерії оцінювання наведені у табл. 2.18.

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання	Кількість балів	Критерій диференціації оцінки за виконання роботи на занятті
Активність на занятті	4	Участь у роботі команди протягом всього часу, відведеного для підготовки і ухвалення управлінських рішень на занятті
	2	Участь у роботі команди протягом близько 50 % часу, відведеного для підготовки й ухвалення управлінських рішень на занятті
	0	Відсутність слухача на занятті
Креативність та економічна обґрунтованість проекту	4	Проект креативний та економічно обґрунтований, не має суттєвих зауважень під час обговорення
	2	Проект креативний та не достатньо економічно обґрунтований, мали місця зауваження у ході обговорення
	0	Команда не обґрунтувала свій проект
Формування та проведення підсумкової презентації	4	Презентація логічно побудована, узагальнений аналіз результатів проведено всебічно, стисло та якісно
	2	Презентація невпорядкована, узагальнений аналіз результатів проведено неповно, поверхово, часто некоректно
	0	Презентація не підготовлена та/або не проведена командою

2.9. Тренінгове заняття "Самоменеджмент"

Напрямок підготовки: управління персоналом та економіка праці.

Мета: ознайомлення учнів з основами самоменеджменту для вирішення різного роду завдань за його допомогою.

Завдання:

- визначення основних функцій самоменеджменту;
- усвідомлення значення інформації та комунікації в особистісно-професійній життєдіяльності;
- формування навичок спілкування та взаємодії.

Компетентності, які формуються: здатність до ефективних комунікацій.

План-сценарій тренінгового заняття наведено в табл. 2.19.

Таблиця 2.19

План-сценарій

Тривалість, хвилин	Модуль навчання	Види та форми навчання	Ресурси
5	Усвідомлення основних понять	Вступне слово тренера	Тренінгове коло
10		Міні-лекція на тему "Функції самоменеджменту"	Ноутбук, проектор
30	Ефективні комунікації	Вправа "3-хвилинний тест". Тренінгова вправа "Зіпсований телефон". Тренінгова вправа "Активне слухання". Зворотний зв'язок	Аркуш з тестом, фліпчарт, маркери, камера, проектор, динаміки

Вступне слово викладача-тренера

Мета: надання інформації про заняття, його мету і завдання.

Хід роботи. Успіх у професійній діяльності, здатність до вирішення різного роду завдань та проблем багато в чому залежить від вміння організувати свій індивідуальний трудовий процес і налагодити взаємодію з іншими людьми. Заняття буде проводитися в тренінгової формі.

Міні-лекція "Функції самоменеджменту"

Мета: ознайомлення із сутністю самоменеджменту.

Час: 10 хв.

Матеріали: ноутбук, мультимедійний проектор.

Міні-лекція

Щоденне рішення різноманітних завдань і проблем можна подати у вигляді ряду різних функцій, які знаходяться в певній взаємозалежності між собою і, як правило, здійснюються в певній послідовності.

Процес самоменеджменту може бути наведено як "Коло правил" (за Л. Зайвертом), що наочно демонструє зв'язки між окремими функціями самоменеджменту.

До основних функцій самоменеджменту належать такі:

1. Постановка мети. Аналіз і формування особистих цілей.
2. Планування. Розроблення планів і альтернативних варіантів своєї діяльності.
3. Прийняття рішень. Прийняття рішень за майбутніми справами.
4. Реалізація й організація. Складання розпорядку дня й організація особистого трудового процесу з метою реалізації поставлених завдань.
5. Контроль. Самоконтроль і контроль підсумків (у разі потреби – коригування цілей).

Виокремлюють ще одну функцію, яка доповнює інші.

6. Інформація та комунікації.

Навколо цієї функції певною мірою "обертаються" інші функції, оскільки комунікації як обмін інформацією необхідні у всіх фазах процесу самоменеджменту.

Окремі функції не слідують суворо одна за одною, а по-різному узгоджуються. Однак інформація і комунікація постають основою самоменеджменту.

Вправа "3-хвилинний тест"

Мета: визначити, як люди сприймають письмову інформацію, виокремити особливості роботи з письмовою інформацією.

Час: 10 хв.

Обладнання та матеріали: копії "3-хвилинного тесту" і ручка для кожного учасника. Секундомір для тренера.

Хід роботи.

1. Повідомити групі, що їм дадуть 3-хвилинний тест на комунікацію. Слухачам необхідно слідувати інструкціям тесту. Потрібно дізнатися, чи проходив хтось цей тест раніше. Ті, хто проходив, також повинні брати участь, але слід пам'ятати про умови тесту.

2. Перед кожним учасником треба покласти копію "3-хвилинного тесту". Повідомте їм, що у них буде 3 хвилини, щоб пройти тест. Фіксуйте час за секундоміром.

3-хвилинний тест [35]

1. Прочитайте всі пункти, перш, ніж будь-що робити.
2. Напишіть своє ім'я в правому верхньому куті аркуша після слова "ІМ'Я".
3. Обведіть кружечком слово "ІМ'Я" у другому пункті.
4. Намалюйте П'ЯТЬ МАЛЕНЬКИХ КВАДРАТІВ у верхньому лівому куті аркуша.

5. Поставте хрестик у кожному квадраті, описаному в пункті 4.
6. Обведіть кожен квадрат трьома концентричними колами.
7. Впишіть своє ПРІЗВИЩЕ під заголовком цього тексту на відповідну лінійку.
8. Праворуч від заголовка напишіть слово ТАК на трьох різних мовах по одному разу або рідною мовою п'ять разів.
9. Обведіть кружечком пункти 7 і 8.
10. Поставте хрестик у лівому нижньому куті аркуша.
11. Намалюйте над цим хрестиком рівнобедрений трикутник.
12. Обведіть кружечком слово "верхньому" в четвертому пункті.
13. Складіть у стовпчик на зворотному боці аркуша числа 896 і 472.
14. Якщо Ви вже дійшли до цього пункту, то чітко скажіть своє повне ІМ'Я.
15. Якщо Ви впевнені, що правильно виконали всі попередні інструкції, то скажіть чітко вголос: "Я ТОЧНО ВИКОНАВ УСІ ІНСТРУКЦІЇ".
16. Розділіть на зворотному боці аркуша суму, отриману в п. 13 на 12.
17. Обведіть кружечком результат обчислення в п. 16 і помножьте його на зворотному боці аркуша на 17.
18. З нормальною швидкістю дорахуйте вголос до ДЕСЯТИ.
19. Виконайте ручкою ТРИ дірочки в правому нижньому куті аркуша.
20. Якщо Ви виконали вправу раніше інших, голосно скажіть вголос "Я ПЕРШИЙ!". Якщо другим, то – "Я ДРУГИЙ!" і т. д.
21. Тепер, коли Ви згідно з п. 1 уважно прочитали весь текст, виконайте тільки те, що написано в пунктах 1 і 2.

Обговорення сприйняття інформації в процесі комунікації:

1. Хто слідував інструкціям?
2. Хто скільки виконав завдань?
3. Які правила роботи з письмовою інформацією?
4. Які висновки з цієї вправи можна зробити?

Вправа "Зіпсований телефон"

Мета: показати учасникам, як сприймається усна, неструктурована інформація, який відсоток втрати інформації під час комунікації в один бік, без підтвердження розуміння і уточнюючих питань.

Час: 35 хв.

Обладнання та матеріал: камера, проектор, динаміки.

Хід роботи. Всі учасники виходять за двері і на запрошення ведучого входять до аудиторії по одному. Кожному, хто входить, дається інструкція: "Уявіть собі, що Ви отримали телефонограму, зміст якої повинні передати наступному члену групи. Головне – якомога точніше відобразити зміст".

Текст: "Дзвонив Іван Іванович. Він просив передати, що затримується в районному управлінні освітою, оскільки домовляється про отримання нового комп'ютерного обладнання. Він повинен повернутися до 17-ї години до початку педради, але якщо він не встигне, то треба передати завучу, що йому потрібно змінити розклад уроків старших класів на понеділок і вівторок, вставивши додатково 2 години з біології".

Обговорення. Який відсоток інформації залишився від початкового тексту. Що запам'ятовує партнер із нашого повідомлення? Що йому необхідно запам'ятати з нашого повідомлення? Що заважало сприйняттю та передачі інформації? Що би дозволило зробити передачу інформації більш ефективною?

Вправа "Активне слухання"

Мета: відпрацювання прийомів активного слухання.

Час: 25 хв.

Проводиться в малих групах – "трійках".

Хід роботи. Під час виконання вправи дві людини розмовляють, третій виступає в ролі "контролера". Будуть проведені три бесіди: кожен поговорить з кожним і кожен по черзі виступить у ролі контролера. Одна розмова розрахована на 3 хвилини. Розмовляючи в парі, слід дотримуватися такого правила: перш ніж висловити свою думку з питання, яке обговорюється, треба повторити те, що сказав співрозмовник. Повторення може починатися словами: "Ти думаєш ...", "Ти говориш ..." можна додати інші прийоми. Контролер стежить за дотриманням цього правила і має право втрутитися в розмову, коли співрозмовники забувають його виконувати. Тему для бесіди пропонує тренер, вона залежить від складу групи. Наприклад, "Вибрати три найбільш важливі якості, якими повинен володіти керівник для успішної роботи".

Обговорення. Як впливало на бесіду повторення слів співрозмовника? Який результат бесіди?

Вправа "Підведення підсумків"

Мета: дати можливість згадати вивчене, задуматися над тим, як отримані знання будуть застосовуватися в реальному житті.

Час: 20 хв.

Обладнання та матеріали: аркуші паперу формату А3, олівці, фломастери.

Хід роботи. Всі учасники розподіляються на міні-групи, кожна міні-група отримує аркуш паперу А3 і своє завдання.

Першій групі потрібно підготувати виступ, підсумовуючи основні пункти, розглянуті на тренінговому занятті. Другій групі слід описати комплекс заходів, які можуть бути застосовані в реальному житті (на робочому місці) для того, щоб максимально використовувати отриману інформацію. Третій групі треба визначити, які перешкоди можуть виникнути під час застосування функцій самоменеджменту в реальному житті і як ці перешкоди можна подолати.

Групам дається 10 хвилин, щоб запропонувати ідеї і придумати, як їх презентувати групі. Листи фліпчарту можна використовувати для того, щоб сформулювати на них основні пункти, зробити схематичні малюнки.

Після цього один представник від кожної групи презентує всім думки своєї групи.

Обговорення. Чи може група додати щось до сказаного, з якими ідеями учасники тренінгу згодні, а з якими – ні?

2.10. Роль інтелектуальних ігор у професійній орієнтації учнів

Напрямок підготовки: економіка підприємства, управління персоналом та економіка праці.

Сучасне суспільство потребує активної та ініціативної особистості, яка вміє творчо мислити, приймати нестандартні рішення, швидко і адекватно реагувати на ситуацію. Це вимагає переорієнтації завдань освіти на необхідність не тільки сформувати навички та розвинути вміння, а й навчити творчо користуватися ними, формуючи професійно значущі якості, необхідні для життєдіяльності в обраній сфері. Дане завдання може бути вирішене у процесі послідовного застосування активних, у тому числі ігрових методів, що дозволяють організувати унікальну творчу взаємодію викладача й учнів, створити оптимальні умови для інтенсивного розвитку особистості.

Разом з іншими сучасними засобами педагогіки інтелектуальна гра повинна зайняти в практиці професійної орієнтації та навчання гідне

місце, оскільки, на відміну від багатьох традиційних прийомів, вона більш орієнтована на формування професійно значущих якостей особистості, необхідних для становлення людини і як особистості, і як професіонала.

Домогтися цього можна практикою використання в освіті активних інноваційних технологічних засобів, у тому числі інтелектуальної гри, яка здатна не тільки орієнтувати сьогодишнього школяра в плані вибору майбутньої професії, а й пробудити інтерес добувати знання в процесі логічного осмислення інформації.

Метою проведення інтелектуальної гри брейн-ринг є розвиток економічної грамотності молоді, яка стоїть на порозі вибору майбутньої професії, сприяння розвитку професійної орієнтації, а також формуванню особистості, здатної логічно мислити, висловлювати свою думку, працювати в команді.

У ході гри учасники набувають таких *компетентностей*:

- загальні знання про основи економічної діяльності та її закони;
- вміння працювати в команді;
- вміння приймати рішення в складних і нестандартних ситуаціях, в умовах обмеженого часу;
- вміння активно спілкуватися і відстоювати власні думки;
- вміння самопрезентації.

У грі беруть участь дві команди з однаковою кількістю учасників. Гра складається з п'яти раундів, кожен із яких містить ряд питань (8 – 12). З підвищенням складності питань збільшується оцінка, яку отримує команда за правильну відповідь.

Після оголошення питання кожна з команд має 1 хвилину на обговорення.

Якщо команда прийняла рішення відповідати відразу, то капітан повинен дати сигнал і делегувати право відповіді одному з гравців.

Якщо відповідь неправильна, то право відповідати надається іншій команді. Кількість балів за правильну відповідь у ході цього не знижується. Виграє команда, яка за сумою балів усіх раундів випередила команду-суперницю.

Проведення гри умовно можна розділити на три частини: вступну, основну та завершальну.

Метою проведення вступної частини є знайомство учасників, створення атмосфери гри. Вступна частина завершується об'єднанням учасників у групи та узгодження правил гри та графіка роботи.

Основна частина заняття – це безпосереднє проведення брейн-рингу. Не слід забувати про проведення рухавок із метою зняття емоційної напруги та налаштування на продовження гри.

На завершальному етапі необхідно підведення підсумків гри та визначення вражень учасників від інтелектуальної гри.

Організаційна структура гри наведена у табл. 2.20.

Таблиця 2.20

Організаційна структура брейн-рингу "Екослово"

Послідовність виконання навчальних процедур	Метод/вид активності	Тривалість, хвилин
1	2	3
Вступна частина		
1. Вступне слово викладача (ознайомлення групи з метою, завданнями брейн-рингу, компетентностями, що будуть одержані в процесі ділової гри)	Банки візуального супроводження	10
2. Знайомство (презентація викладача та учасників гри) та визначення сподівань учасників від гри	Технологія "Круг"	20
3. Правила поведінки в процесі проведення брейн-рингу	Технологія "Круг", фліпчарт	5
4. Об'єднання учасників у групи та узгодження графіка роботи	Технологія "Пазли"	10
Основна частина		
5. Міні-лекція "Необхідність ведення економічної діяльності"	Міні-лекція, банки візуального супроводження	15
6. Проведення 1-го раунду гри "Розминка"	Банки візуального супроводження	10
7. Підведення підсумків 1-го раунду гри "Розминка"	Фліпчарт	5
8. Проведення 2-го раунду гри "Перша сходінка"	Банки візуального супроводження	10
9. Підведення підсумків 2-го раунду гри "Перша сходінка"	Фліпчарт	5
10. Рухавки (з метою досягнення групової згуртованості, спрацьованості)	Рухавка ("дохід – витрати – прибуток")	10

1	2	3
11. Проведення 3-го раунду гри "ЕкоСлово"	Банки візуального супроводження	15
12. Підведення підсумків 3-го раунду гри "ЕкоСлово"	Фліпчарт	5
13. Проведення 4-го раунду гри "Ерудит"	Банки візуального супроводження	15
14. Підведення підсумків 4-го раунду гри "Ерудит"	Фліпчарт	5
15. Перерва	Кава-брейк	20
16. Проведення 5-го раунду гри "Креативщик"	Маркери, папір	15
17. Підведення підсумків 5-го раунду гри "Креативщик"	Презентація, групова дискусія	10
18. Перерва	Кава-брейк	15
Завершальна частина		
19. Підведення підсумків гри, визначення переможців та їх нагородження		10
20. Визначення вражень учасників від інтелектуальної гри	Рефлексія. Технологія "Круг"	10
Усього		220

Таким чином, сама сутність інтелектуальних ігор спонукає теперішніх школярів, а у майбутньому абітурієнтів, до визначення у професійному плані. У ході цього цей вибір є усвідомленим, оскільки інтерактивні технології навчання, а зокрема професійно спрямовані інтелектуальні ігри, роблять процес вибору особистісно значущим і розвивальним.

2.11. Дебатний турнір

Напрямок підготовки: для всіх напрямів підготовки.

Компетентності, що формуються: здатність до висловлення власної позиції, її аргументації; адекватного сприйняття позиції іншого, ведення конструктивної дискусії на основі аргументації та контраргументації.

Дебати – це чітко структурований і спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальних тем. Цей різно-

вид публічної дискусії учасників спрямований на переконання у своїй правоті третьої сторони, а не один одного.

Мета дискусії – сформувані у слухачів позитивне враження від власної позиції.

Програма дебатного дня

Організатори: команда Дебатного клубу (ДК) ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Кількість учасників: 50 осіб.

Перелік тем, за якими планується зіграти дві відбірних гри:

1. Введення комендантської години для дітей і школярів.
3. Вища освіта в усьому світі має вестися англійською мовою.
4. Шкільна освіта повинна бути приватною.
5. Батьки не повинні віддавати своїх дітей у приватні школи.
6. Інтернет – це зло.
7. Введення обов'язкової шкільної форми.
8. Країни СНД повинні прийняти єдиний підручник.
9. ЗНО неефективне як основний критерій для вступу до ВНЗ.

Обладнання та матеріали:

- розклад на день, тези правил дебаткування (50 шт.);
- суддівські протоколи (12 шт.);
- суддівські фітбеки (50 шт.);
- грамоти переможцям (3 шт.);
- проектор.

Кількість команд: 20 або 24.

Кількість аудиторій: 5 або 6.

Регламент промови: 4 хв.

Розклад

Перша гра

9:00 – 9:30. Знайомство з ДК, вступна інформація, розподіл на команди.

9:30 – 10:00. Пояснення дебатних правил.

10:00 – 10:15. Підготовка до гри.

10:15 – 10:50. Перша гра.

10:50 – 11:00. Винесення рішення (перерва для учасників).

11:00 – 11:30. Суддівський аналіз.

11:30 – 11:50. Збір учасників у головній аудиторії, кава-брейк.

11:50 – 12:00. Жеребкування, оголошення теми.

12:00 – 12:15. Підготовка до гри.

12:15 – 12:50. Друга гра.

12:50 – 13:00. Оголошення рішення (перерва для учасників).

13:00 – 13:30. Суддівський аналіз.

13:30 – 13:40. Збір учасників у головній аудиторії.

13:40 – 14:00. Підведення підсумків, нагородження.

Друга гра

10:00 – 10:15. Реєстрація учасників.

10:15 – 10:45. Знайомство з ДК, вступна інформація, розподіл на команди.

10:45 – 11:05. Пояснення дебатних правил.

11:05 – 11:25. Підготовка до гри.

11:25 – 12:00. Гра.

12:00 – 12:20. Оголошення рішення. Кава-брейк для учасників.

12:20 – 12:50. Суддівський аналіз.

12:50 – 13:00. Збір учасників у головній аудиторії. Перерва.

13:00 – 13:15. Підведення підсумків, нагородження.

Основні поради для учасників дебатів

Як почати промову?

Як мене звать, назва команди → яка в нас позиція → яка в нас тема → ідея, яку ми підтримуємо → аргументи.

Оскільки гравець презентує всю команду, то має використовувати займенник "ми". Також важливо у команді розподілити, хто які аргументи буде проголошувати, щоб лінія доказів була цілісною.

Як побудувати аргумент?

назва аргументу (теза) → пояснення тези → докази → наслідки → висновок.

Яку ідею підтримувати?

Лінія уряду підтримує задану резолюцію.

Лінія опозиції висуває заперечення проти позиції уряду та підтримує протилежну ідею резолюції.

Чи можна ставити запитання?

Між першою та останньою хвилинами промови, дебатери іншої сторони (лінії) можуть спробувати перервати промову "пунктом інформації".

Пункт інформації – це короткий вислів своєї думки, питання, пояснення тощо під час промови опонента. Дебатер, який виголошує промову, має можливість приймати або не приймати пункти інформації.

Скільки часу на промову?

Регламент промови одного гравця – 4 хвилини.

2.12. Спортивне свято у межах Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Напрямок підготовки: для всіх напрямів підготовки.

Для учасників Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця кафедрою фізичного виховання та спорту розроблено спортивне свято.

Мета:

- ознайомлення зі спортивною базою університету;
- представлення видів спорту, що культивуються в університеті (виступ кращих спортсменів і збірних команд із видів спорту);
- проведення спортивно-оздоровчих заходів із учнівською молоддю за програмою спортивного свята.

Місце проведення: фізкультурно-оздоровчий комплекс ХНЕУ ім. С. Кузнеця (м. Харків, вул. Мирна, 13).

Організація заходу передбачає одночасне проведення спортивно-оздоровчих заходів на всіх спортивних майданчиках фізкультурно-оздоровчого комплексу ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Програма спортивного свята наведена в табл. 2.21.

Таблиця 2.21

Програма спортивного свята

№ п/п	Заходи
1	Оголошення програми змагань
2	Майстер-клас та змагання з настільного тенісу
3	Виступ збірної ХНЕУ ім. С. Кузнеця з черлідінгу
4	Флешмоб
5	Показовий виступ чоловічої збірної команди з баскетболу
6	Змагання з баскетболу серед учасників літньої школи
7	Показовий виступ збірної ХНЕУ ім. С. Кузнеця зі спортивної аеробіки
8	Показовий виступ збірної ХНЕУ ім. С. Кузнеця зі степ-аеробіки
9	Показовий виступ збірної команди з футболу
10	Змагання з футболу серед учасників Літньої школи
11	Показовий виступ із спортивної акробатики
12	Змагання з туризму. Встановлення намету на час, жерді, переправа, розпалювання вогнища на час, приготування польової каші на час
13	Змагання з петанку між викладачами ХНЕУ ім. С. Кузнеця та учасниками Літньої школи
14	Урочисте оголошення результатів змагань, нагородження переможців

Розділ 3. Результати літньої школи

Для організації та проведення літньої школи важливою складовою є діагностика визначення стану її якості для швидкого реагування і забезпечення її ефективності.

Діагностична складова організації та проведення літньої школи містить такі блоки:

1) профорієнтаційний блок, мета якого визначення професійної спрямованості та допомога у професійному виборі учасників (завдання, тести на визначення професійної спрямованості особистості, додаток Ж);

2) організаційний блок: проводиться за необхідністю для вивчення соціально-психологічних особливостей учасників, для формування груп учасників (тести соціоніки);

3) вхідне опитування з метою визначення та врахування очікувань учасників під час розробки програми літньої школи (додаток З);

4) вихідне опитування учасників (учнів, викладачів) із метою визначення ефективності літньої школи, визначення ускладнень та перспектив подальшого розвитку цієї форми роботи з учнівською молоддю (вихідні анкети для учнів, викладачів, додаток И).

Слід навести результати вхідного та вихідного анкетування учасників на прикладі літньої школи факультету економіки і права "Мій майбутній професійний вибір". Контингент учасників цієї літньої школи склали учні двох десятих класів у повному складі. Кількість респондентів: учні – 50, викладачі – 22)

3.1. Діагностичні матеріали учасників Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Вхідне опитування. Для організаторів літньої школи важливим було отримати уявлення про досвід участі учнів у літніх школах, їх очікування, наявність професійного вибору, зацікавленість у тематиці занять, доцільний вибір організаційних форм навчання. На збір цієї інформації орієнтована вхідна анкета (додаток Ж).

Результати вхідного анкетування слухачів Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця наведені на рис. 3.1 – 3.5.

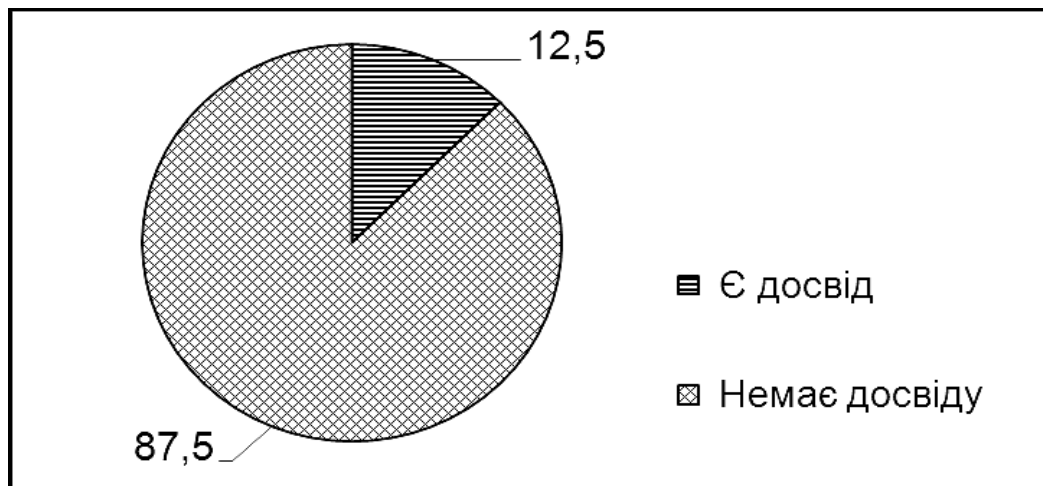

Рис. 3.1. Досвід участі школярів у літніх школах, %

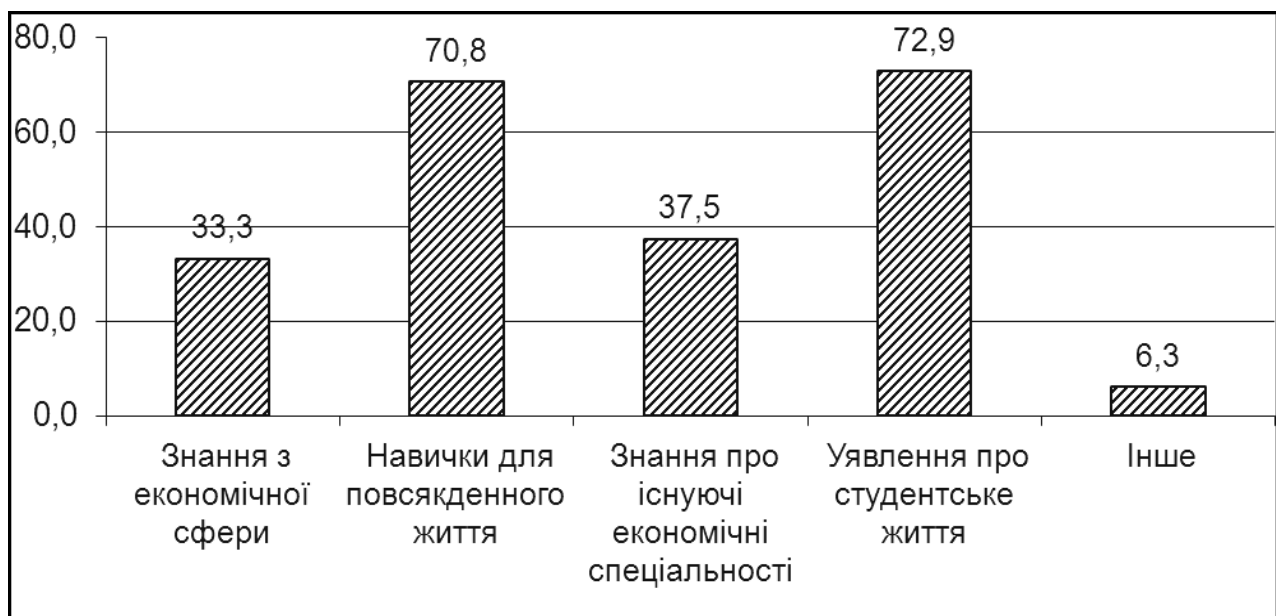

Рис. 3.2. Очікування учасників від занять у літній школі, %

Як показало опитування, 87,5 % учнів не мають досвіду участі у літніх школах. Тому особливо важливим для організаторів і викладачів є створення позитивного першого враження від роботи літньої школи.

Оскільки для участі в даній Літній школі ХНЕУ ім. С. Кузнеця не проводилося конкурсного профорієнтаційного відбору, то, як видно з рис. 3.2, головними очікуваннями для учасників стали: отримання навичок для повсякденного життя та формування уявлення про студентське життя. Ця інформація була врахована у процесі розроблення практичних завдань, залучення студентів до організації та проведення занять і заходів.

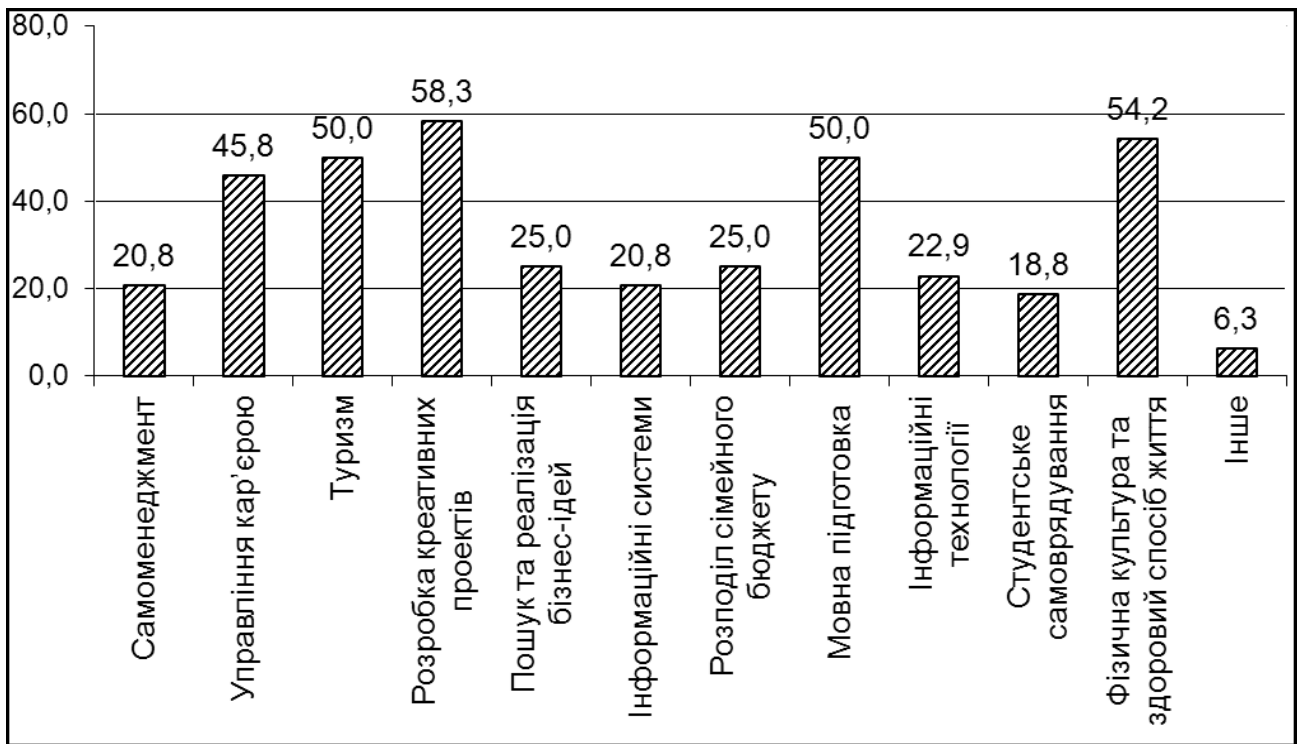

Рис. 3.3. Найбільш цікаві напрями за програмою Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця, %

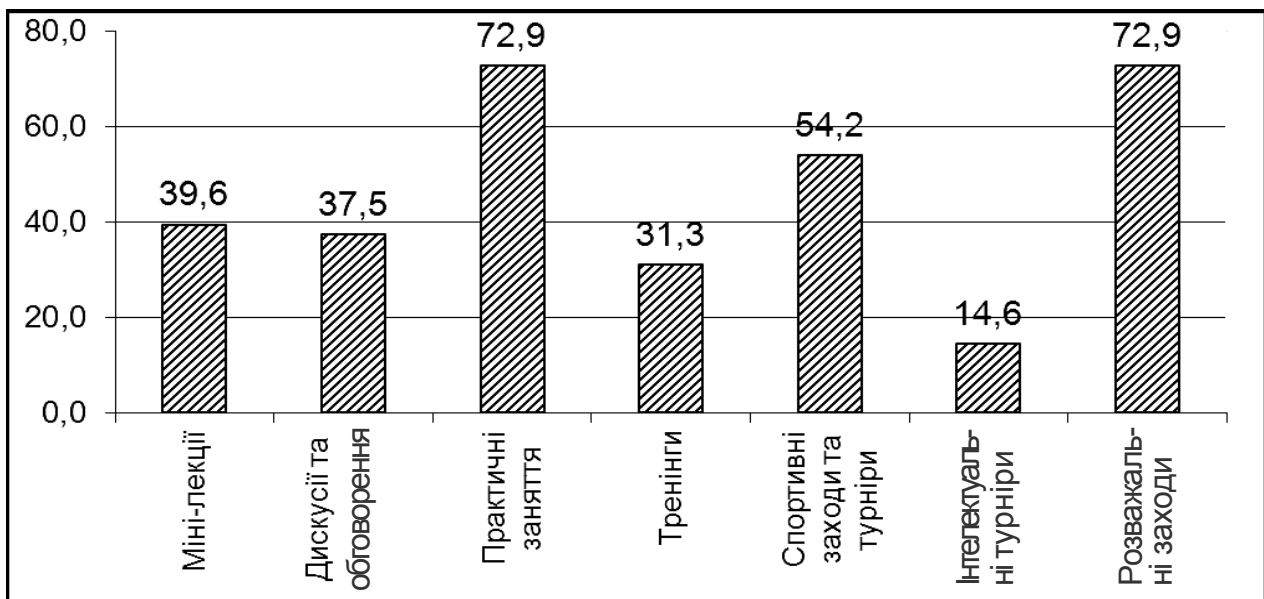

Рис. 3.4. Вибір форм навчання, %

Вхідне опитування надало можливість визначити очікування учнів від Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця, врахувати їх під час розроблення змісту Програми Літньої школи, вибору форм та видів занять і заходів.

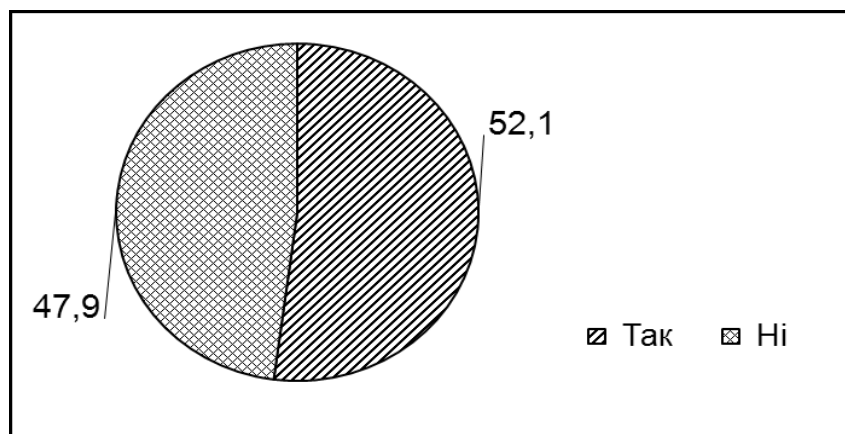

Рис. 3.5. **Визначеність із професійним вибором, %**

Вхідне діагностування також показало, що 52,1 % учнів 10-х класів уже визначилися з вибором професії та вищим навчальним закладом для майбутньої професійної підготовки. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що основну профорієнтаційну роботу треба здійснювати до 10-го класу. Літні школи на базі вищого навчального закладу допоможуть учням краще ознайомитися із напрямками підготовки та спеціальностями майбутніх фахівців, зробити свій професійний вибір.

Вихідне діагностування дозволяє визначити якість організації та проведення літньої школи, визначити ефективність роботи, побачити проблеми та недоліки, почути пропозиції учасників.

Результати **вихідного анкетування** слухачів літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця наведено на рис. 3.6 – 3.11 (у відсотках до кількості респондентів).

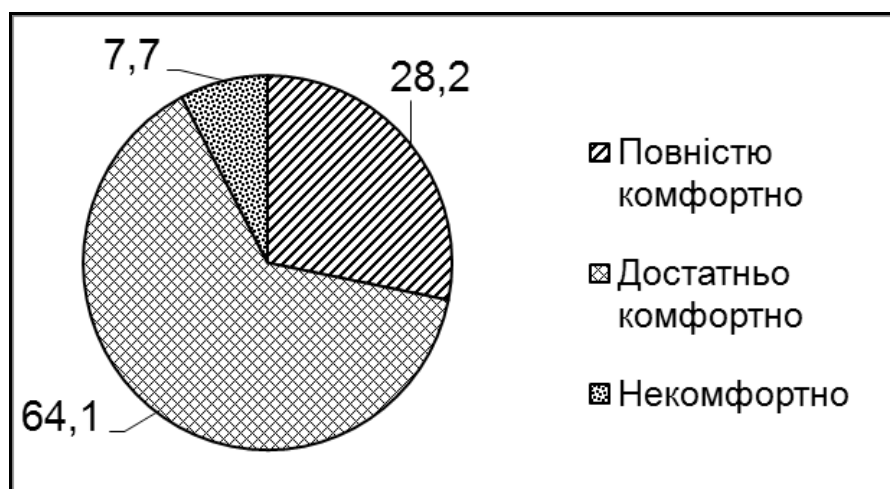

Рис. 3.6. **Самочуття учнів під час занять, %**

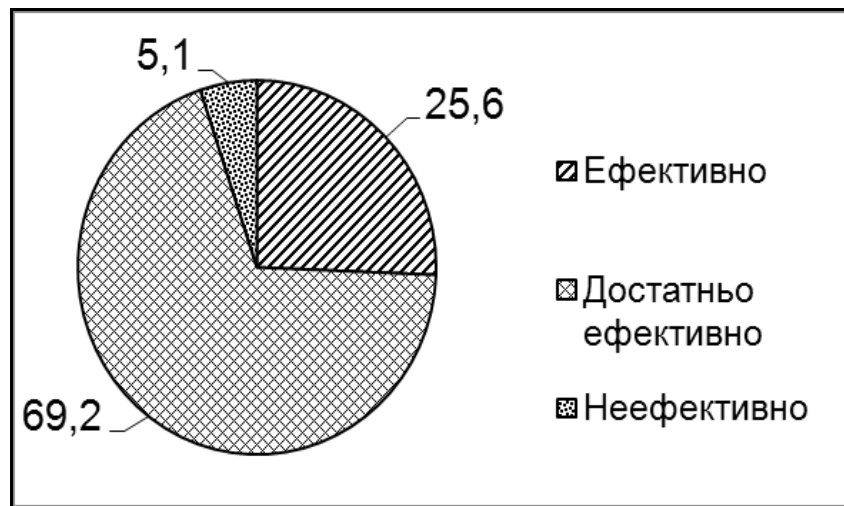

Рис. 3.7. Оцінювання учнями власної роботи на заняттях, %

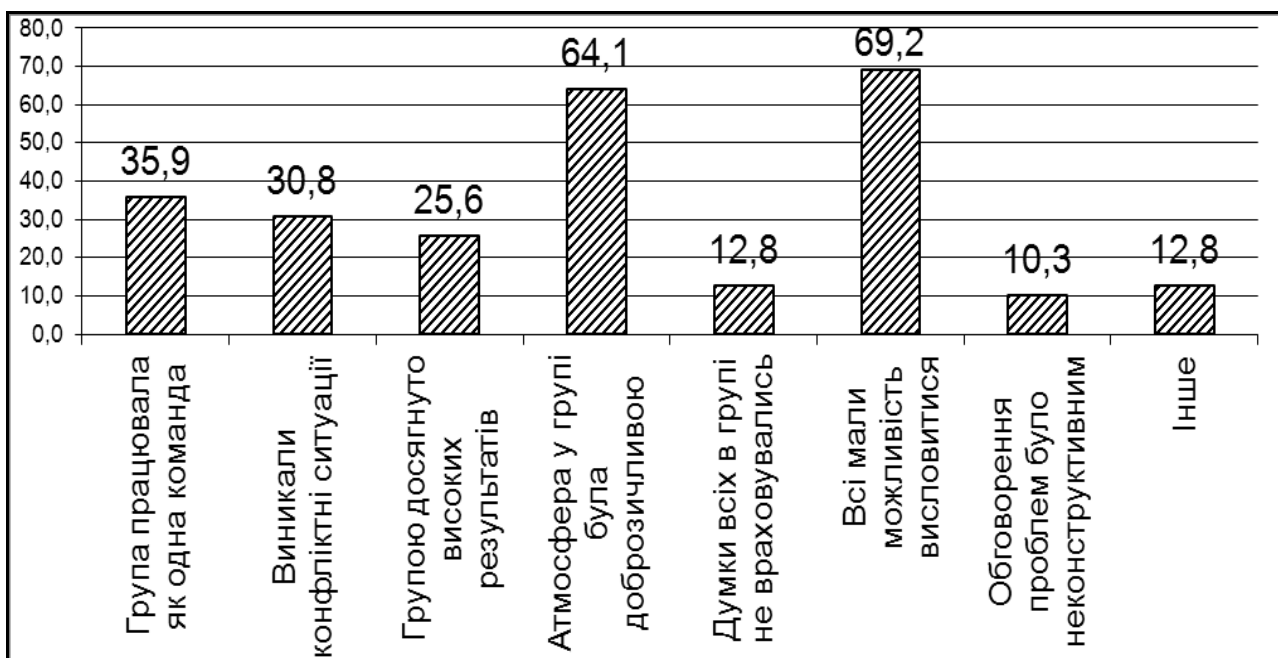

Рис. 3.8. Оцінювання учнями спільної діяльності групи, %

Результати вихідного опитування учнів свідчать про достатньо комфортне самопочуття під час занять (64,1 %), високу оцінку ефективності власної роботи (94,8 %).

Одним із завдань Літньої школи є формування комунікативної компетентності – здатності до ефективного спілкування та взаємодії.

Опитування показало, що були створені умови для формування навичок роботи в групі, культури групової та міжгрупової взаємодії, здатності презентувати результати групової роботи.

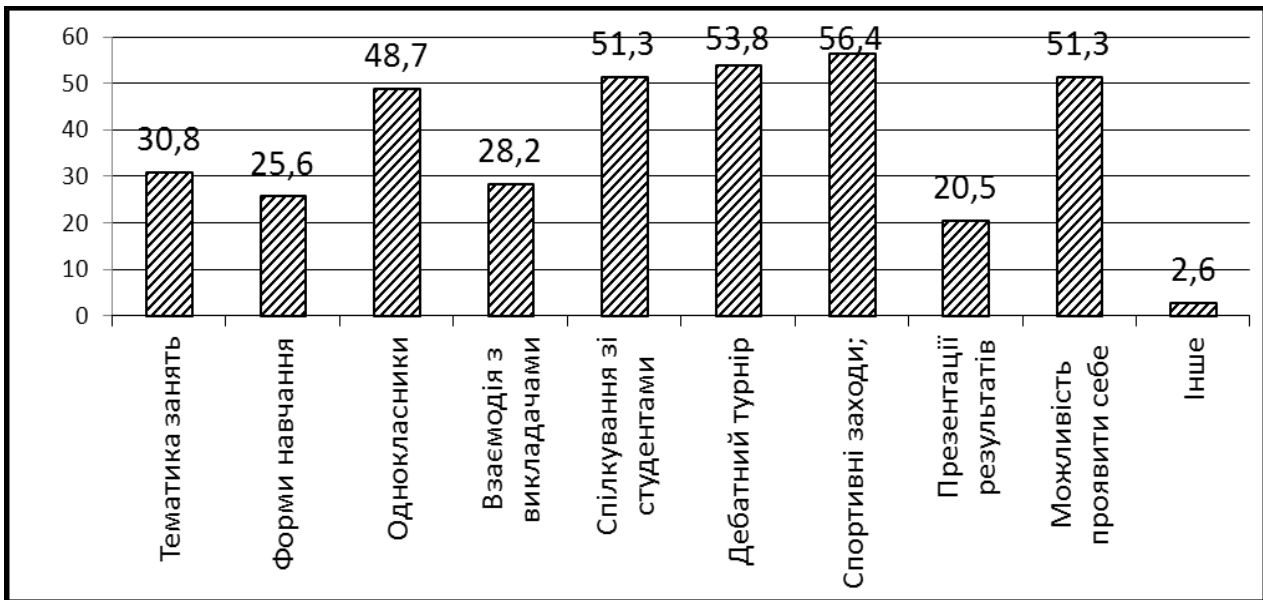

Рис. 3.9. Те, що найбільше запам'яталося учасникам, %

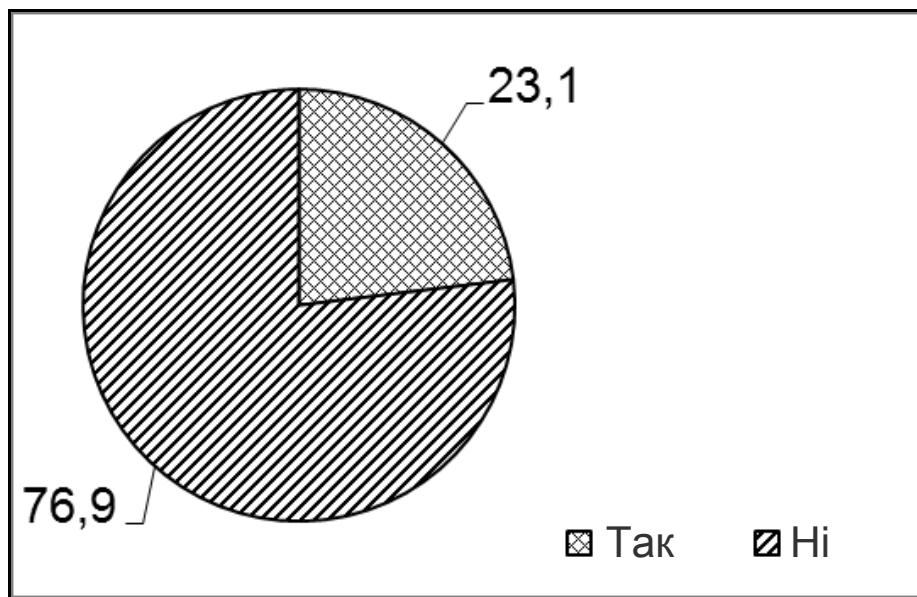

Рис. 3.10. Обрання подальшого навчання за економічними спеціальностями, %

Організація літньої школи на базі вищого навчального закладу надала можливість учням проявити себе по-новому, більше розкритися, інакше поглянути на однокласників в інших умовах, ситуаціях навчання, дозвілля, спілкування з однолітками, учителями, викладачами і студентами. Більшість очікувань від Літньої школи здійснилася. Про це свідчать результати відповідей, наведені на рис. 3.9.

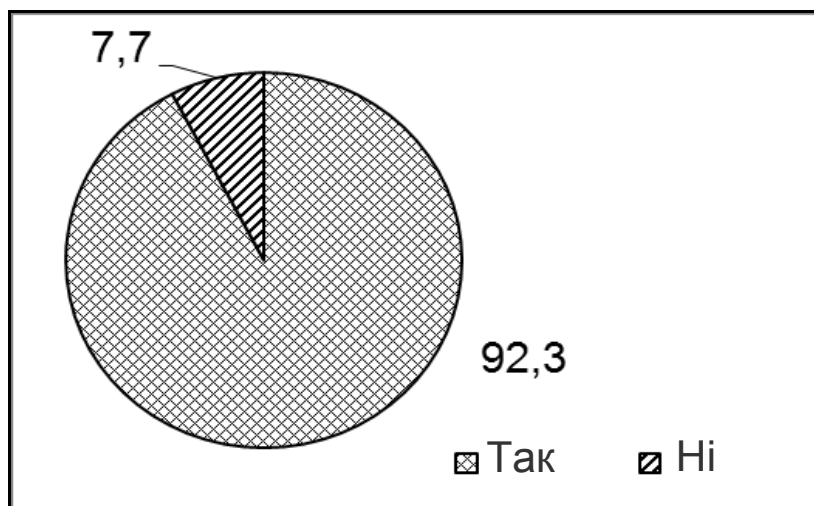

Рис. 3.11. Використання отриманих знань та вмінь у повсякденному житті, %

Вихідне анкетування учнів дало уявлення про ефективність проведення Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Так, 92,3 % учнів указали, що будуть використовувати отримані знання та навички у повсякденному житті.

Після Літньої школи 23 % опитаних виявили бажання отримати економічну освіту у ХНЕУ ім. С. Кузнеця (до літньої школи такі наміри були у 0,4 % респондентів), що свідчить про те, що Літня школа є ефективною формою профорієнтаційної роботи.

Результати анкетування викладачів наведено на рис. 3.12 – 3.18.

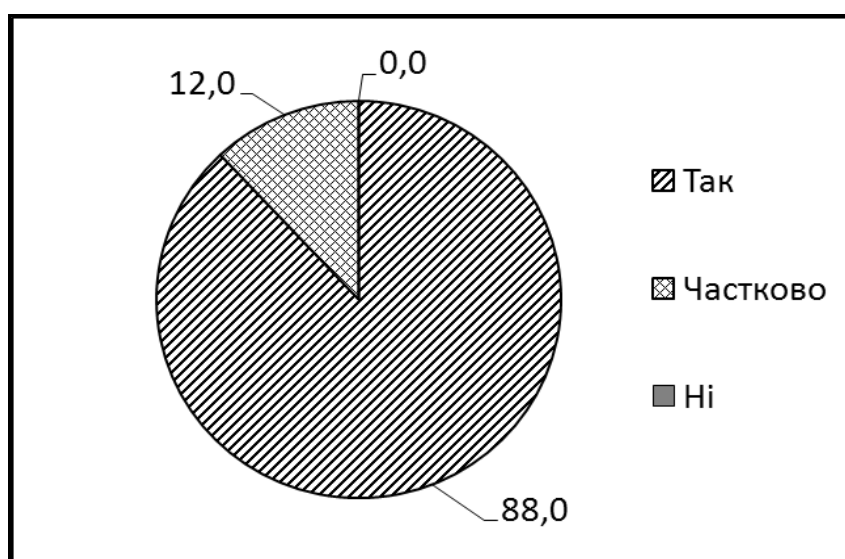

Рис. 3.12. Задоволеність викладачів результатами літніх шкіл, %

Як свідчать результати опитування з рис. 3.12, викладачі отримали задоволення (88 %) від результатів спільної роботи вищого навчального закладу та учнів загальноосвітніх шкіл.

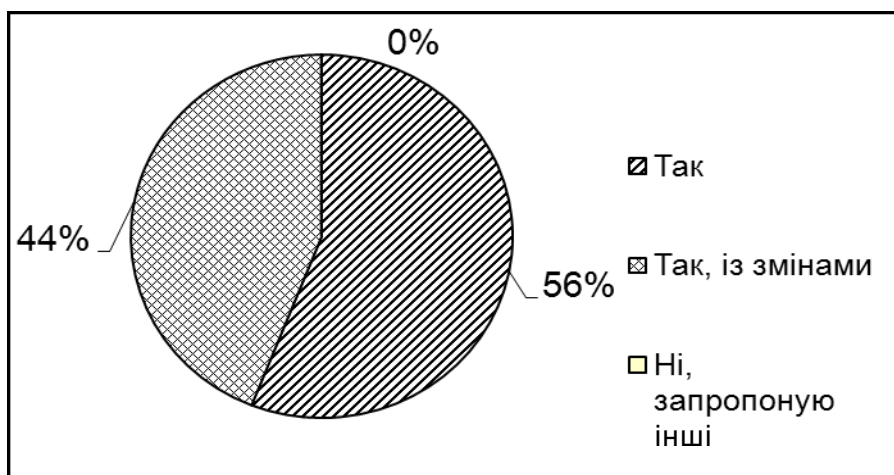

Рис. 3.13. Використання розроблених занять у наступній літній школі, %

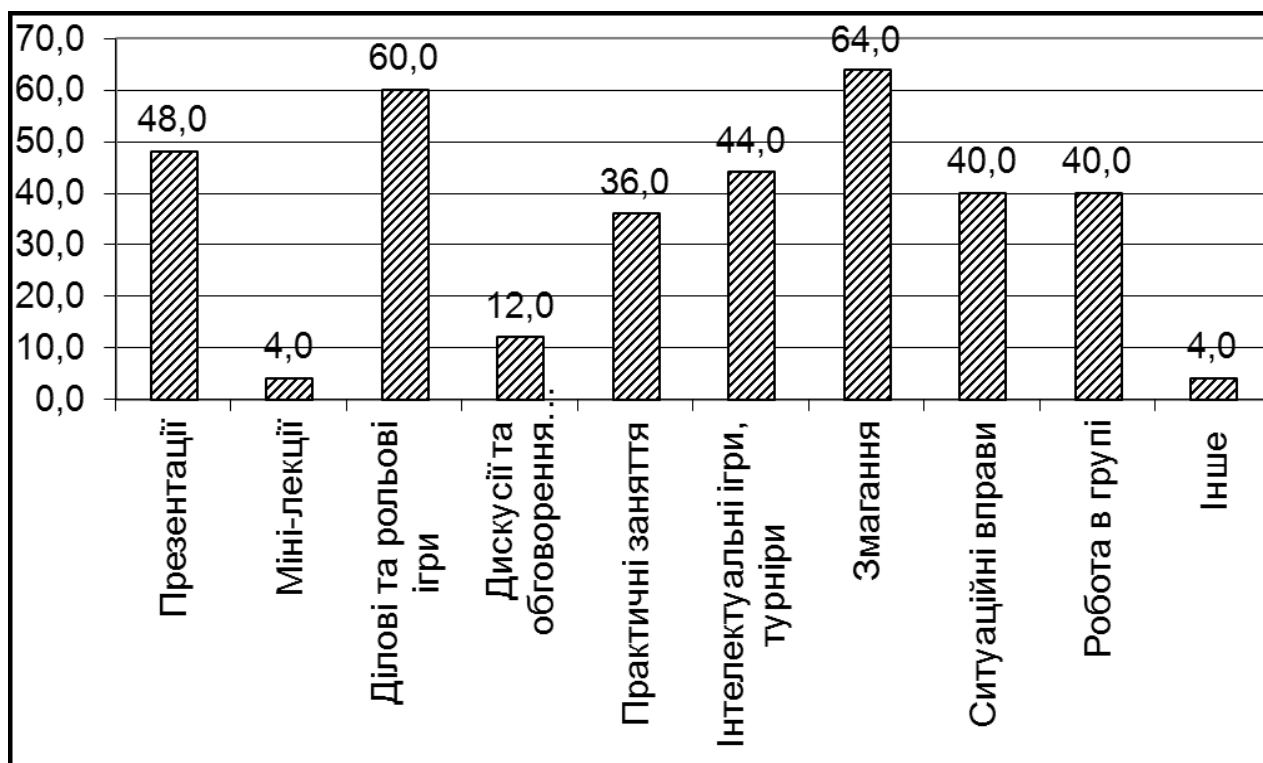

Рис. 3.14. Найбільш доцільні форми навчання школярів, %

Опитування викладачів, що брали участь у проведенні занять та заходів літньої школи, показало якість та доцільність вибору організаційних

форм навчання, розробленого методичного забезпечення, та дало можливість побачити напрями його подальшого вдосконалення з урахуванням специфіки учнівської аудиторії, мотивів та очікувань учасників (рис. 3.12 – 3.14).

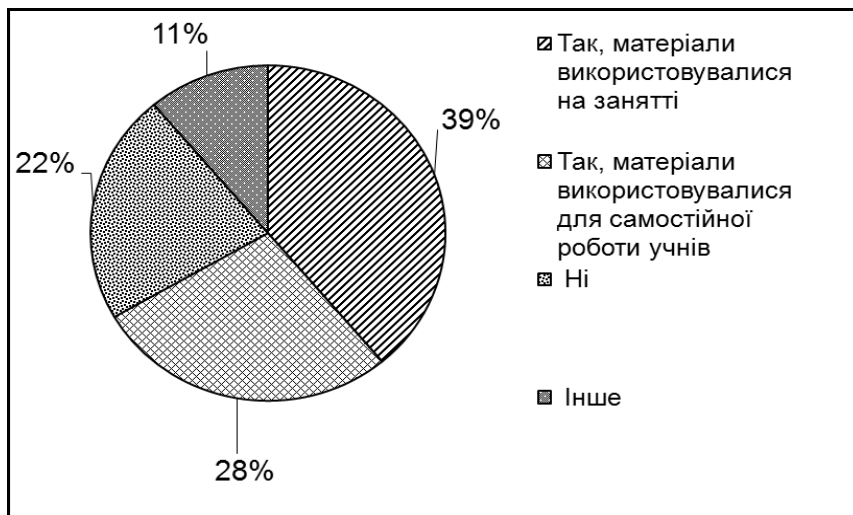

Рис. 3.15. Допомога сайту Персональних навчальних систем у налагодженні процесу навчання та взаємодії, %

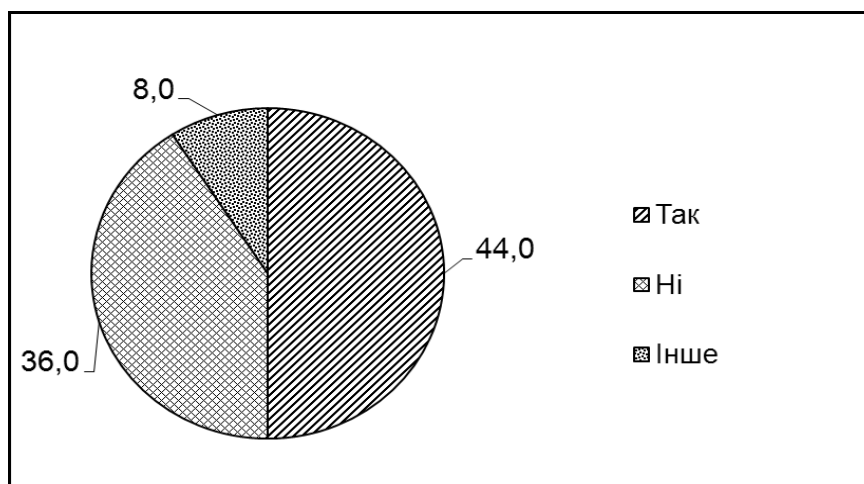

Рис. 3.16. Доцільність використання робочих зошитів на заняттях Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця, %

Вдалим виявився досвід використання у Літній школі дистанційних технологій за допомогою сайту Персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця (ПНС), яким користуються викладачі та студенти (рис. 3.15). На сайті ПНС розміщувались інформаційні та методичні матеріали, фотозвіти занять і заходів літньої школи.

Напрямом подальшої методичної роботи викладачів може стати підготовка робочих зошитів у друкованому вигляді та створення електронного мультимедійного інтерактивного навчального забезпечення (рис. 3.16).

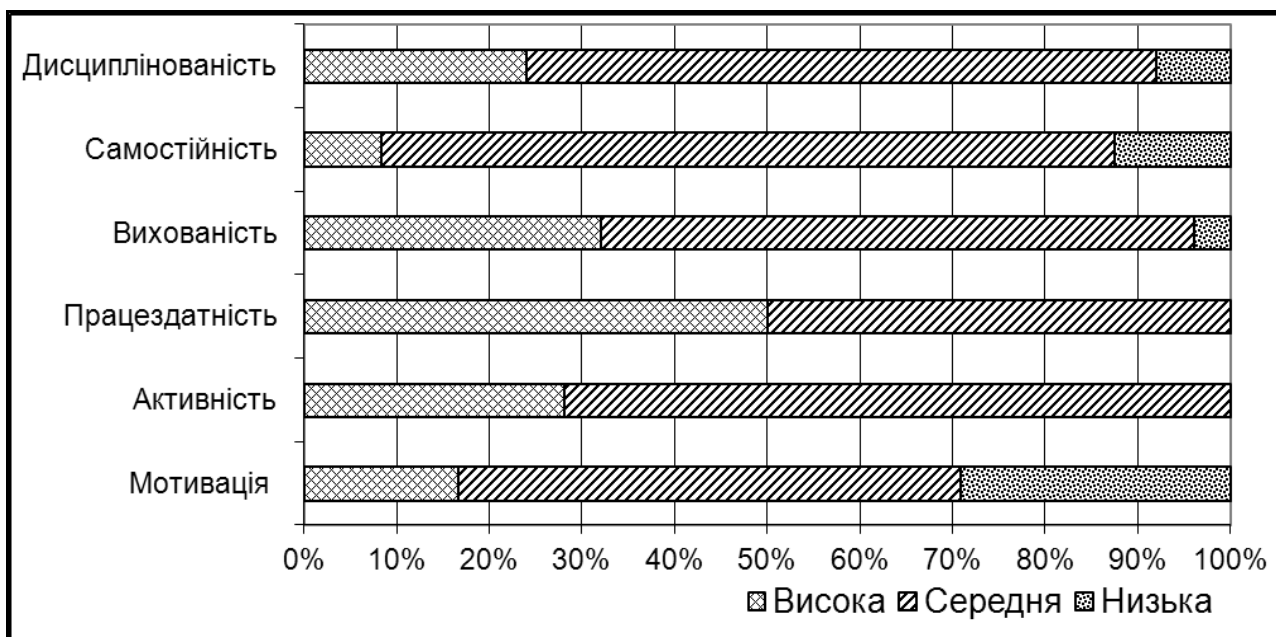

Рис. 3.17. Специфіка учнівської аудиторії

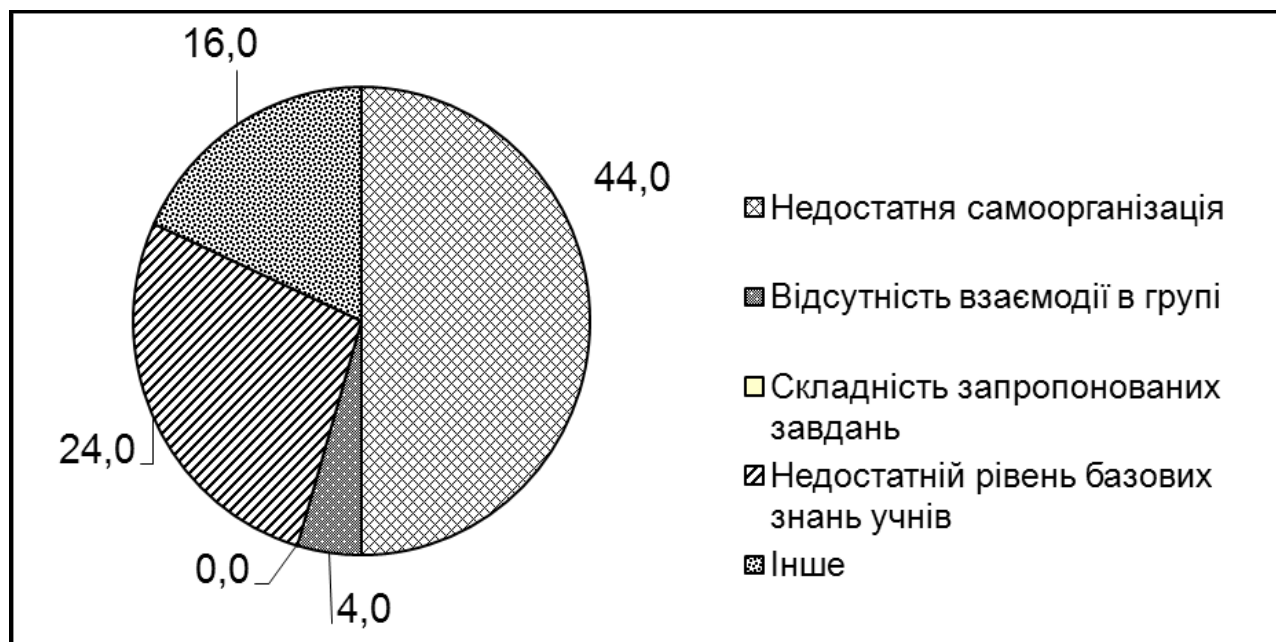

Рис. 3.18. Труднощі, що виникали у навчально-виховному процесі Літньої школи, %

У цілому анкетування викладачів-учасників Літньої школи свідчить, що 88 % викладачів задоволені результатами проведених занять. Специфіку учнівського контингенту викладачі вбачають у прояві:

- працездатності (48 % – високий рівень; 48 % – середній рівень);
- активності (28 % – високий рівень, 72 % – середній рівень);
- дисциплінованості (24 % високий рівень, 68 % – середній);
- самостійності (8 % – високий рівень, 76 % – середній рівень).

У вихідних анкетах учні та викладачі, учасники Літньої школи, висловили позитивне ставлення та пропозиції щодо організації і проведення майбутніх літніх шкіл, які будуть ураховані надалі.

Досвід організації та проведення Літніх шкіл на базі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця вказує на доцільність роботи літніх шкіл на базі вищого навчального закладу. Так, динаміка результатів анкетування учнів Літньої школи факультету економіки і права "Мій майбутній професійний вибір" протягом трьох років показала зростання таких показників, як: задоволення освітніх потреб, розвиток окремих здатностей (навчально-пізнавальних, комунікативних, загальнофахових), комфортне самопочуття учнів на заняттях, якість сприйняття навчального матеріалу, актуальність тематики занять, доцільність добору форм навчання, що свідчить про вдосконалення та врахування досвіду професорсько-викладацького складу з організації та проведення літніх шкіл на базі вищого навчального закладу.

3.2. Щоденник Літньої школи. Записки вчителя та учнів

День перший, понеділок. Знайомство з ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Робота з інформаційним середовищем.

Учні

А.: Ось нарешті ми зібрались і прямуємо до ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Зустріли нас дуже привітно і відвели до актового залу, де розповідали про історію, структуру і можливості ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Б.: У комп'ютерних класах ми ознайомились із сайтом персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Мене вразило те, що ми вже були часткою цього сайту. Нам треба було лише змінити свій пароль. На мою думку, це дуже потужний сайт, який створює мережу для студентів цього закладу. На сайті можна було спілкуватися у чатах або

через особисті повідомлення. Також завдяки сайту можна дізнаватись про останні новини ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

В.: День завершився екскурсію корпусами університету.

Вчитель

До Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця готові! Діти зацікавилися незвичайною практикою. Виявляється, двоє учнів вже збираються вступати до цього ВНЗ. Хвилюємося: що нас чекає? Нас попередили: це пілотний проект. Ви – обличчя нашої школи. Явка максимальна, без запізнь, дрес-код, бажано літній варіант шкільної форми. Отже, явка 97 %, зустрілися в домовленому місці хвилина в хвилину, дрес-код. Кілька білих сорочок, блузок... І літні сукні, незмінні джинси, одні рвані шорти (адже я особисто попереджала – отже, це позиція!). Нас зустріли, провели до актового залу, зареєстрували і кожному видали кольорову папку з набором документів. Прослухали лекцію (скільки молодих викладачів!). Проїшли екскурсією університетом. Несміливо озираємося по боках: все новеньке, блищить. Скрізь свіжий ремонт, нові меблі, десь тривають масштабні роботи. У коридорах стоять купками студенти – у них сесія. Наші школярі майже не відрізняються від них. Сьогодні нами опікуються студенти 1 – 2-х курсів, у тому числі наш минулорічний випускник Дмитро Козієв. Ми ходимо за ними, як курчата за квочками, боїмося загубитися. Кава-брейк – нас пригощають гарячим чаєм із печивом і цукерками, мабуть, на честь початку практики. Розійшлися аудиторіями, перше практичне заняття – зареєструватися та зайти на сайт ЛШ ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Нічого складного, і деякі учні, скориставшись можливістю, почали активно спілкуватися "ВКонтакте", обмінюючись враженнями у звичній для себе манері, за що ми отримали неприємне зауваження від адміністратора. Закінчили роботу. Завтра о 10 годині біля бібліотечного корпусу зустрінемося знову!

День другий, вівторок. Заняття "Моя кар'єра".

Учні

А.: Тренінгове заняття дуже здивувало мене: я очікувала, що нам будуть читати довгі лекції. Тому таке розмаїття доступної діяльності стало приємним сюрпризом.

Б.: Робота в групах, в парах, знову в групах, знову в парах, щоразу співпрацюючи з новими партнерами. За 10 років навчання в школі стільки не спілкувалися з ровесниками на паралелі, скільки за один день!

В.: Робота буквально кипить, коли готуються спільні презентації – генеруємо ідеї, малюємо, придумуємо тексти.

Г.: Приємно, що кава-брейк буде відбуватися кожного дня!

Д.: Сьогодні обрали старост груп і визначили коло обов'язків – від щоденної ранкової реєстрації присутніх до призначення чергових по групі для організації кава-брейку.

Вчитель

Розійшлися аудиторіями. Я приєдналася до третьої групи, де викладачем була доцент Тютлікова Вікторія Валеріївна. Мені цікаво подивитися, як будуть співпрацювати учні 10-А (мого) і 10-Б (яких я зовсім не знаю) класів. Викладач із першої хвилини починає володіти увагою аудиторії. Учні думають над завданням, у якому треба визначити свій характер, підбравши метафоричне порівняння та навести свій варіант поняття "успіх". Потім вони працюють у групах, парах, знову в групах і знову в парах, щоразу співпрацюючи з новими партнерами. Напруга в аудиторії спадає, всі з цікавістю слухають один одного, охоче висловлюються. Робота буквально кипить, учні готують спільні презентації – художники малюють, придумуються тексти. Визначилися зі старостами груп і колом їх обов'язків.

День третій, середа. Заняття "Креативне кафе".

Учні

А.: Кожного дня ми дізнаємось і вчимося робити щось нове. Цього разу нам запропонували створити креативний проект, де ми могли проявити себе як творчі, мрійливі натури. Нас розподілили на невеликі команди (по 5 осіб) і нам потрібно було придумати проект кафе. Це повинне було бути щось особливе, небуденне.

Б.: Нас знайомлять із керівниками груп, ми зустрічаємо двох випускників нашої школи, які зараз працюють у ХНЕУ ім. С. Кузнеця: випускника 2000-го року В'ячеслава Ігоровича Лаптева і випускника 2005-го року Микиту Костянтиновича Назарова.

В.: Для нашої фантазії і творчості не було ні кордонів, ні меж. А ще ми навчилися працювати командою, знаходити компромісні рішення, більше здружилися один з одним.

Вчитель

Сьогодні учні створювали презентації проекту кафе. Спочатку слухали вступне слово завідувача кафедри управління персоналом професора Назарової Галини Валентинівни. Далі знайомилися з керівниками груп. Зустріли двох випускників нашої школи, які зараз працюють у ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Потім кожна група знову розподілилася на три підгрупи, які цього разу очолюють студенти магістратури університету. Вони будуть керувати безпосередньою роботою під час створення проєктів. У черговий раз учні 10-А і 10-Б класів будуть працювати з новими партнерами. Більшості учнів групова робота подобається. Однак є й такі, хто наполягає на тому, що в групі їм працювати не так комфортно, як самостійно, оскільки їм доводиться багато часу витратити на узгодження точок зору. Забігаючи вперед, скажу, що на одному з останніх занять, коли викладач у кінці роботи попросила учнів сказати, що їм НЕ сподобалося в цей день, то діти спочатку дуже здивувалися, бо зазвичай від них не чекають критики, але потім все ж висловили кілька конструктивних зауважень. Певно, це дуже хороший прийом, а індивідуалістам слід теж надати шанс проявити себе, зрозуміло, з повною мірою відповідальності.

День четвертий, четвер. Заняття "Розподіл сімейного бюджету".

Учні

А.: Слухаємо попередню міні-лекцію про розподіл сімейного бюджету і розходимося аудиторіями. Починаємо з традиційного знайомства з групою. Сьогодні ми повинні пояснити значення своїх імен у зв'язку з особистісними якостями. Потім складаємо і записуємо правила роботи на сьогоднішній день. Щоб організувати робочі групи, викладач у черговий раз пропонує цікавий креативний прийом.

Б.: Розподіляти сімейний бюджет у групі було важко, тому що ми ніяк не могли вирішити, хто і що вираховує і дуже поспішали. Але це вміння, якого сьогодні набули, надзвичайно знадобиться нам у житті.

В.: Ми вчилися розподіляти сімейний бюджет. Вважаю, що це заняття пройшло не дарма, бо в кожного з нас є родина і певний бюджет. Нам розповідали, як треба його складати, на яких речах можна зекономити, щоб зібрати невеликий капітал. Я зрозуміла, що до грошей треба ставитись відповідально і витратити їх правильно. Нас знову об'єднали

в команди і дали завдання, завдяки яким ми змогли відчути себе в ролі бухгалтера і стати більш серйозними та відповідальними.

Вчитель

Знову із задоволенням зустрічаюся з викладачем Тютліковою В. В., оскільки буду відвідувати іншу групу. Прослухавши попередню міні-лекцію доцентів Кудіної О. Н. і Тютлікової В. В., розходимося аудиторіями. Для організації робочих груп викладач застосовує новий для нас креативний прийом і зіштовхується з несподіваним і непередбаченим опором частини аудиторії. Більше того, одна учениця просто претендує на роль лідера і пропонує свою схему роботи. Група в збентеженні, але Вікторія Валеріївна наполягає на своєму. Було дуже неприємно чути від дорослої дівчини примхливі зауваження та побажання увімкнути в аудиторії кондиціонер (було і так не жарко). Чесно кажучи, це було схоже на провокацію конфлікту з викладачем, але Вікторія Валеріївна із ситуацією впоралася, група заспокоїлася і приступила до роботи. Я свідомо не втручалася, щоб не перетворити цей інцидент у сварку і дати можливість дівчині самій з часом оцінити свою поведінку. З Вікторією Валеріївною ми цей випадок обговорили, я висловила їй своє розуміння і підтримку. Але цього разу мені було дійсно соромно за дітей, про що я їм і сказала під час перерви. Я тільки сподіваюся, що викладачам університету так само, як і шкільним учителям, доводиться зіштовхуватись з різними людьми і своїм прикладом виховувати їх. День закінчився презентаціями проєктів розподілу сімейного бюджету і самооцінкою роботи. І радісно було почути від тієї самої учениці, що робота їй сподобалася і сподобалося працювати з учнями 10-А класу, яких вона раніше не знала. Ще б додати сюди кілька слів вибачення перед викладачем...

Дещо про чергування. Не секрет, що в школі і в багатьох сім'ях діти не привчені до самообслуговування. У цей день я хвилювалася, як впораються зі своїми нескладними обов'язками наші відмінники... Важливо було показати, що замінювати їх на посту ніхто не збирається і залишити все як є їм не дозволять. З іншого боку, ці люди звикли виконувати свою роботу педантично, треба тільки направити її в потрібне русло. Несподівано прийшла на допомогу наша учениця Аліна Терлецька – розумниця, добра й милосердна людина. Під виглядом якоїсь незначної допомоги вона організувала дії наших чергових. Приємно було подивитися, як вони працювали. Прибрали все після чаювання, поставили на місце зрушені столи і стільці, допомогли викла-

дачеві зібрати роздаткові матеріали, постери і маркери. Аудиторію залишили в повному порядку і, що головне, – пішли горді собою.

День п'ятий, п'ятниця. Дебатний клуб

Учні

А.: Цей день мені дуже сподобався. Ми взяли участь у дебатах. Було цікаво, незвично, відбувалося дещо нове для мене. Я навіть не очікувала, що зможу виграти у цих дебатах. Цей виграш додав мені більше впевненості у собі. Ми відчули себе політиками, вчилися висловлювати думки, відстоювати свої інтереси, знаходити аргументи для досягнення поставленої мети.

Б.: Для мене ці дебати були безцінним досвідом, який мені знадобиться у найближчому майбутньому.

Вчитель

Що таке дебати – достеменно не знає ніхто. Звісно, слово "дебати" є зрозумілим, але власне процес дебатів залишається питанням. Діти прийшли, як завжди, організовано, але, здається, думають, що це буде якийсь неформальний захід. Я, зізнатися, саме так і думала. Нас проводять до конференц-залу бібліотечного корпусу (ого, ми вже почали орієнтуватися в цих коридорах!). Сьогодні наші тренери – молоді студенти ХНЕУ ім. С. Кузнеця, учасники Дебатного клубу. Дівчина завзятим голосом розповідає про клуб і про програму на сьогодні. Проводиться чергове жеребкування, і завдання набуває цілком конкретної форми. Групи отримують своїх наставників і розходяться аудиторіями.

Будемо дебатувати на тему, що таке Інтернет – зло чи добро. Мене в черговий раз дивує чіткість задуму і цілеспрямованість його виконання не тільки досвідченими викладачами ХНЕУ ім. С. Кузнеця, а й студентами, яким довірили працювати з учнями. Знову усвідомлюю, що колектив університету серйозно і відповідально підготувався до роботи Літньої школи. Дебати – це цікавий і перспективний вид роботи для школи – як для занять із суспільних наук, мови і літератури, тобто дисциплін, де необхідно формувати вміння формулювати і відстоювати свою точку зору, так і для заходів на класних годинах. Це я зрозуміла, коли розпочався процес дебатів і зіштовхнулися думки "уряду" й "опозиції". Наша наставниця Люба (студенти-наставники представлялися на ім'я) слідкувала за дотриманням суворого регламенту і керувала процесом. Особливо цікаво в дебатах те, що треба не тільки наводити задалегідь

підготовлені аргументи, але й слід уважно слухати попереднього опонента і вже самостійно, не радячись з товаришем по коаліції, спростовувати його точку зору, та ще й відповідати на складні запитання суперників у ході дебатів.

Цікаво було подивитися на випадковий підбір партнерів. Так, сильні учні опинилися в парах із боязкими і невпевненими у собі і вперше в інтересах перемоги повинні були співпрацювати з ними, підтримувати і наставляти їх, а слабкі партнери відчули сильне плече товариша. Звичайно, така розстановка сил не могла не позначитися на результатах, але сильні гідно визнали свою поразку, а слабкі, усвідомлюючи свою відповідальність за програш, оцінили цю гідність. Усього кілька днів навчання в Літній школі – і учні краще пізнали одне одного і себе, відкрито стали дивитися один одному в очі, усвідомили і повірили в свої сили. Помічаю, що наприкінці кожного навчального дня діти перебувають на піку активності, розходяться з палаючими очима, обговорюючи останні події.

День шостий, понеділок. Заняття "Розроблення власної подорожі"

Учні

А.: Почався другий тиждень Літньої школи. Цього дня ми були туристами. Мабуть, кожен любить подорожувати. Тому сьогодні ми вчилися розробляти маршрут своєї подорожі. Ми змогли поринути в мрії і опинитися на березі моря або на вершині гори... Ми повністю занурилися у роботу і конструювали маршрут так, як ми хотіли!

Б.: Вміти правильно планувати свій відпочинок було дуже важливою, але не найскладнішою справою. Найскладніше – це зображувати ностальгичний туризм.

Вчитель

Початок 2-го тижня. Сьогодні будемо планувати туристичний маршрут. Учні працюють у групах. Я вирішила відвідати першу групу. Працюємо в комп'ютерних класах бібліотечного і головного корпусів. Наставники – студенти-старшокурсники. Початок заняття – це обов'язковий *warming-up* – установка на співпрацю і креативність. Швидко і звично розподілилися на підгрупи. Принципи розподілу на такі мікроколективи найрізноманітніші, але приводять до дуже цікавих результатів – у групу потрапляють люди, які найкраще здатні до співпраці. Увімкнули

комп'ютери, розгорнули аркуші паперу, приготували маркери, розподілили обов'язки. У школі робота з підготовки презентацій проходить у кращому випадку в парах і непомітно, десь вдома або на класному комп'ютері після уроків. Ніколи не доводилося спостерігати, який це веселий і, як би сказала, життєстверджуючий процес, коли мовчки милуєшся своїми розумними дітьми, які на очах розвиваються і дорослішають. Звернула увагу, що діти стали обережно поводитися з маркерами: малюючи, підкладають під малюнок другий аркуш паперу, щоб не протекло чорнило, а після закінчення роботи оглядають столи і витирають плями, якщо вони є, спеціально принесеними вологими серветками. Підсумок сьогоднішнього дня – розроблені туристичні маршрути в Бразилію, Італію, Англію, Еквадор і Чилі. Учні розповідали про свої маршрути як справжні туроператори. Наприкінці ведуча Наташа попросила підвести підсумок і сказати, що сьогодні не сподобалося. Діти заперечили: все сподобалося! Все ж їм довелося висловитися, але несподівано для мене багато учнів були одностайні в тому, що можна було обійтися без 10-хвилинної перерви!

День сьомий, вівторок. Брейн-ринг. PR-проект

Учні

Брейн-ринг

А.: Форма заняття у вигляді брейн-рингу взагалі перевершила всі очікування! Здається, весь початковий курс економіки був поданий у вигляді цікавих питань. Ми дізналися значення слів, які сьогодні на слуху у всіх, наприклад, брокер, лізинг, премія. Пізніше ерудити мали можливість висловитися з проблем економіки.

Б.: Почавшись весело з розминки, коли дві команди, здавалося, не залишили жодних шансів третій, гра набула драматичного перебігу, оскільки третя команда перемогла з сухим рахунком, обігравши першу команду більше, ніж у чотири, а другу – більш, ніж у два рази!

PR-проект

А.: Цього разу у кожної групи були різні заняття, тому я розповім лише про свою. Це була ситуаційна вправа на тему "Реклама – мистецтво XXI століття". Ми були об'єднані в невеликі команди, і кожній команді було потрібно придумати способи реклами для магазину одягу та взуття в м. Харкові. На мою думку, всі справилися з цим завданням дуже добре, проявили себе як сучасні, творчі особистості.

Б.: Тренінг захоплюючий, енергійний, цікаво побудований. Були розглянуті особисті цінності, їх взаємозв'язок із цілями і результатами. Найяскравішою частиною тренінгу була робота в групах, де проявилася блискуча командна робота у створенні плакатів на тему "Я – студент!", розкривши цілі, способи досягнення, необхідні ресурси, зовнішні зміни. Довелося задуматися, які зміни чекають на мене в майбутньому, коли стану студентом.

Вчитель

Сьогодні за розкладом у трьох груп різні заняття. Мені хотілося б побувати на всіх трьох, але мої колеги зі школи бажають відвідати другу і третю групи, тому прямую знову в першу. Втім, день обіцяє бути цікавим. На порядку денному – брейн-ринг із доцентом кафедри економіки підприємства та менеджменту Плохою Оленою Борисівною. Традиційно знайомимосся, асоціюючи себе на цей раз із природними явищами. Олена Борисівна уважно слухає і спостерігає, роблячи доцільні зауваження. Допомагає сформуванню підгруп з урахуванням особистісних якостей. Мені імпонує її енергійна, весела і владна манера. Діти, в свою чергу, відчують, що їх розуміють і приймають, вони готові до спілкування. Пізніше, обговорюючи минуле заняття, Олена Борисівна зізналася, що їй насправді було нелегко спілкуватися з дітьми такого віку. Чесно кажучи, я цього не помітила, настільки впевнено і коректно вона себе поводи́ла.

Форма заняття у вигляді брейн-рингу взагалі перевершила всі очікування! Весь початковий курс економіки був поданий у вигляді питань. Ми дізналися значення слів, які сьогодні на слуху у всіх, наприклад, брокер, лізинг, премія. Пізніше учні мали можливість висловитися з проблем економіки, і я була вражена їх ерудицією. Що стосується особисто мене, я переконалася в своїй профнепридатності в якості економіста, але це предмет для окремої розмови. Знову взяла на замітку можливість використання в школі такої форми роботи, як брейн-ринг.

Учасникам інших груп порекомендувала скористуватися ресурсом на сайті Персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

День восьмий, середа. Спортивне свято

Учні

А.: Сьогодні ми досліджуємо спортивні можливості ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Веселою юрбою вирушаємо до спортивного комплексу університету.

Б.: На нас уже чекають. Кілька хвилин веселої розминки (степ-аеробіка). Приємно, що шанс проявити себе з'явився за ці дні у всіх, а сьогоднішній день особливо допоміг відзначитися. Погравши в теніс, ми поспішаємо приєднатися до команди, щоб взяти участь в естафетах. Відбувалися також змагання з туризму: треба було встановити намет, перейти мотузковою переправою, розпалити багаття, а висока зелена трава, тіністі дерева і яскраве сонце нагадали про туристичні походи і літо.

В.: Гостинні господарі тим часом зварили на багатті куліш і чай. Від каші не відмовився ніхто. Програма спортивного дня була вже успішно виконана, але зовсім не хотілося йти додому, то ми отримали дозвіл зіграти в баскетбол. Переміг 10-А клас.

Г.: Ще один день у Літній школі приніс стільки нового! Дякуємо викладачам кафедри фізвиховання і спорту ХНЕУ ім. С. Кузнеця!

Вчитель

Сьогодні спортивний день. Більшість наших учнів любить спорт – ігри, бодібіндинг, аеробіку, туризм. Тому одяглися по-спортивному (нарешті шорти і маечки вітаються і можна "вигуляти" модні кеди). Веселою юрбою вирушаємо до спортивного комплексу ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Нас зустрічають, грає музика, готуються дівчата-чирлідери, кидають м'ячі у кошик баскетболісти. Офіційне привітання, оголошення програми, групи (сьогодні вони стають командами) вибирають капітанів і придумують собі назви, бажаючи записуються на змагання з настільного тенісу, баскетбольної і футбольної естафети, туризму. Кожна команда отримує наставника – викладача кафедри. Кілька хвилин веселої розминки (степ-аеробіка) і спортсмени розходяться по місцях. Поки розминаються баскетболісти, проходять змагання з настільного тенісу, визначаються переможці.

Приємно, що шанс зробити щось краще за інших і проявити себе з'явився за ці дні у всіх, а сьогоднішній день особливо допоміг відзначитися нашим хлопцям. Зігравши в тенісному турнірі, вони поспішають приєднатися до товаришів по команді, щоб взяти участь в естафетах. Проходить оголошення переможців і всіх запрошують для участі в змаганнях з туризму. Встановлення намету, мотузкова переправа, розпалювання багаття, зелена трава, тіністі дерева і яскраве сонце нагадало дітям про походи і літо. Куратори тим часом зварили куліш. Програма спортивного дня була вже успішно виконана. Діти отримали дозвіл зіграти в баскетбол. Суворим суддею став викладач кафедри фізвиховання, який допоміг організувати гру і виявити переможця (ним став 10-А

клас). Ще один день Літньої школи був таким захоплюючим! Дякуємо викладачам ХНЕУ ім. С. Кузнеця!

День дев'ятий, четвер. Закриття Літньої школи

Учні

А.: У Літній школі було реально весело. Дивився багато програм по телебаченню, але ніколи не міг подумати, щоб самому взяти участь у таких захоплюючих проектах. Ми провели час цікаво, багато зрозуміли, отримали нові знання і навички.

Б.: Після тренінгів і занять виникає азарт, бажання перемагати, дізнатись нове, прийти першим до мети, розвивається творче мислення і креативність. Дякуємо організаторам Літньої школи, нам дуже сподобалося!!!

Вчитель

Щодня думаю, як нам пощастило з Літньою школою в цьому році. Адже могло ж статися так, що ідея визріла б тільки до майбутнього року! ХНЕУ ім. С. Кузнеця став для всіх нас значущим досвідом. Той, хто стане студентом цього університету, буде згадувати, як пройшло знайомство зі своєю *alma mater*, а той, хто обере собі інший шлях, буде завжди тепло згадувати ці аудиторії, викладачів і прекрасну атмосферу творчості та ентузіазму. Ми багато досягли і відкрили для себе за ці дні. По-перше, думаю, багато учнів визначилися з професійним вибором і з вибором ВНЗ. По-друге, ми високо оцінили високий професіоналізм викладачів і творчий потенціал студентів ХНЕУ ім. С. Кузнеця та підняли планку саморозвитку для себе. За ці два тижні ми дізналися багато нового з теоретичних і практичних курсів. По-третє, учні паралельних класів краще пізнали один одного і по-справжньому потоваришували. Ми, вчителі Харківської гімназії № 169, також краще зрозуміли своїх учнів. По-четверте, більшість дітей ніби подорослішали за ці дні – стали більш відповідальними, навчилися співпрацювати з різними людьми, відстоювати власну точку зору, йти на компроміс, визнавати свої помилки і навіть програвати з гідністю. Навчання в Літній школі ХНЕУ ім. С. Кузнеця пройшло для учнів і для вчителів Харківської гімназії № 169 з величезною користю! Важко уявити, скільки часу і зусиль знадобилося керівництву і співробітникам університету для такої продуманої, чіткої і в підсумку бездоганної організації і проведення занять Літньої школи.

Хочеться думати, що і колектив ХНЕУ ім. С. Кузнеця отримає чималу користь від такого досвіду, а також високомотивованих і дисциплінованих студентів.

Враження про Літню школу на базі ХНЕУ ім. С. Кузнеця залишаться у наших спогадах та яскравих фотоматеріалах (додаток К).

Висновки

Однією із форм особистісно-професійного становлення, розвитку загальних і спеціальних здібностей дітей та молоді є літні школи. Практика організації та проведення літніх шкіл є досить поширеною у міжнародному та національному освітньому просторі.

Аналіз вітчизняного та міжнародного досвіду організації та проведення літніх шкіл дозволив запропонувати класифікацію літніх шкіл за рядом ознак: за цілями, змістом, складом учасників, рівнем організації, періодом проведення.

Організація та проведення літньої школи на базі вищого навчального закладу дозволяє створити сприятливі умови для забезпечення безперервного розвитку особистості учнів, їхнього особистісно-професійного самовизначення, розвитку загальних і спеціальних здібностей.

Людський розвиток можна розглядати як певне накопичення кількісних змін, їхню інтеграцію, перехід на якісно новий рівень [6, с. 89]. Відповідно літні школи можуть бути спрямовані на один напрям розвитку особистості учасників або бути різнобічними.

Розвиток особистості частіше розглядають як процес формування особистості як соціальної якості індивіда в результаті її соціалізації і виховання [9, с. 787]. Тому важливо, щоб до участі в організації та проведенні літніх шкіл на базі ВНЗ залучалися не тільки висококваліфіковані науково-педагогічні працівники, а й студенти, представники молодіжних організацій та органів студентського самоврядування.

Освітнє середовище літньої школи на базі вищого навчального закладу є системою важливих цілеспрямованих і спонтанних впливів на особистісно-професійний розвиток і саморозвиток учнів. Організація та проведення літньої школи на базі вищого навчального закладу допомагає професійному самовизначенню, професійній орієнтації та професійній спрямованості учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Організація та проведення літньої школи на базі вищого навчального закладу здійснюється у три етапи: підготовчий, основний, завершальний. Кожний з етапів містить організаційну та методичну складову.

Проведення літніх шкіл потребує пошуку та застосування таких форм роботи, які сприяють активізації внутрішніх мотивів учнівської молоді до професійного самовизначення та оцінки власних досягнень за різними видами навчальної діяльності. Саме тому в рамках проведення літніх шкіл розроблено комплекс тренінгових занять і ситуаційних вправ за різними економічними напрямками, а також запропоновано ряд інтелектуальних ігор та спортивних змагань із метою розвитку професійних та особистісних компетентностей.

Досвід організації та проведення Літніх шкіл на базі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця вказує на позитивні результати роботи літніх шкіл на базі університету. Так, анкетування учнів Літньої школи показало зростання таких показників, як: задоволення освітніх потреб, розвиток окремих здатностей (навчально-пізнавальних, комунікативних, загальнофахових), комфортне відчуття учнів на заняттях, якість сприйняття навчального матеріалу, актуальність тематики занять, доцільність добору форм навчання, що свідчить про вдосконалення та врахування досвіду професорсько-викладацького складу з організації та проведення літніх шкіл на базі вищого навчального закладу.

Слід зазначити, що освітній проект літніх шкіл у ХНЕУ ім. С. Кузнеця швидко розвивається, з кожним роком збільшується кількість загальноосвітніх шкіл-партнерів, кількість учасників – учнів старших класів, що свідчить про дієвість такої форми профорієнтаційної роботи, створення умов для особистісно-професійного розвитку учнівської молоді, реального узгодження загальної середньої та вищої ланок освіти.

Глосарій

А

Адаптація – це пристосування особистості до існування у соціумі відповідно до норм та вимог, а також згідно з потребами, мотивами, прагненнями та інтересами самої особистості.

Адаптивність – це інтегративна властивість, що характеризує сутність психологічної адаптації особистості.

Г

Гуртова робота – це форма роботи, що створює можливості для участі кожного учня у виконанні завдання за тематикою заняття, що забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

І

Інтелектуальні ігри – це вид гри, що ґрунтується на застосуванні гравцями свого інтелекту й/або ерудиції. Як правило, у таких іграх учасникам треба відповідати на питання з різних сфер життя.

Л

Літня школа – це освітній проект, який поєднує спільні умови та ресурси навчальних закладів, освітніх установ, наукових центрів, господарських та громадських організацій з метою створення сприятливого навчально-розвивально-виховного середовища для дітей і молоді у вільний від основної освітньої діяльності період.

М

Міні-лекції – це викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу. Характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень.

Міні-презентації – це виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних та групових завдань за короткий проміжок часу.

Мотив діяльності – це ті спонукання, які пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта, а також сукупність зовнішніх або внутрішніх факторів, що викликають активність людини й визначають спрямованість особистості.

П

Професійна адаптація – це система заходів, що спрямована на сприяння входженню особи у трудову діяльність, практичну перевірку

правильності професійного вибору та успішного професійного становлення працівника [36].

Професійний відбір – це система профдіагностичного обстеження особи для визначення ступеня її придатності до окремих видів професійної діяльності згідно з нормативними вимогами.

Професійна інформація – це сукупність повідомлень, яку спрямовано на забезпечення ознайомлення зі змістом і перспективами розвитку професій, формами та умовами оволодіння ними, станом та потребами ринку праці в кадрах, вимогами, необхідними для набуття конкретних професій, можливостями професійно-кваліфікаційного становлення.

Професійна консультація – це науково організована система взаємодії психолога-профконсультанта та особи, яка потребує допомоги у виборі або зміні професії чи виду діяльності на основі вивчення її індивідуально-психологічних характеристик, професійних інтересів, нахилів, стану здоров'я, особливостей життєвої ситуації та з урахуванням потреб ринку праці.

Професійна орієнтація – це комплексна науково обґрунтована система форм, методів і засобів, спрямованих на забезпечення допомоги особистості в активному свідомому професійному самовизначенні та трудовому становленні.

Профорієнтаційна робота – це організована, керована діяльність різних державних, приватних і громадських організацій, підприємств, фірм і родини, спрямована на оптимізацію професійного й соціального самовизначення особистості з урахуванням більш повного поєднання інтересів суспільства й особистості.

Професійний розвиток – це процес формування суб'єкта професійної діяльності, тобто системи певних властивостей в умовах безперервної професійної освіти, самовиховання та здійснення професійної діяльності.

Професійне самовизначення – це образ бажаного майбутнього особистості, усвідомлення себе й свого місця в системі ділових міжособистісних відносин.

С

Саморозвиток – це процес керування особистістю власним розвитком, під час якого цілеспрямовано формуються та розвиваються якості та здібності особистості.

Ситуаційні вправи – це аналіз конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, конфліктних випадків, інцидентів.

Спортивні змагання – це боротьба за певними правилами та підготовка до цих змагань.

Спрямованість особистості – це її інтегральна властивість, що характеризується сукупністю стійких мотивів, психологічних якостей і форм їхнього прояву, що орієнтують діяльність особистості й щодо незалежних від поточних ситуацій.

Т

Технології навчання – це шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах предмета, теми, питання. До традиційних технологій відносять пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване і диференційоване навчання.

Тренінг – це запланований процес зміни відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного їх використання.

Використана література

1. Авидон И. Сто разминок, которые украсят ваш тренинг / И. Авидон, О. Гончукова. – СПб. : Речь, 2007. – 192 с.
2. Адаир Д. Искусство управлять людьми и самим собой / Д. Адаир. – М. : Изд-во "Эксмо", 2006. – 656 с.
3. Афанасьев М. В. Тренінг "Формування компетенцій з економіки підприємства" : навч. посіб. / М. В. Афанасьєв, І. В. Гонтарева, Д. О. Тищенко. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2010. – 328 с.
4. Безгін К. С. Сейфстайлінг: життя в безпечному стилі : посібник для організацій, працюючих за напрямом формування безпечної поведінки студентської молоді / К. С. Безгін, В. В. Ушкальов. – К. : [б. в.], 2006. – 106 с.
5. Бланшар К. Одноминутный менеджер / К. Бланшар, С. Джонсон ; пер. с англ. П. А. Самсонов. – Мн. : Попурри, 2001. – 142 с.
6. Васильев И. Б. Теоретико-методологические основы профессиональной педагогики: дидактический аспект : монография / И. Б. Васильев. – Алмааты : АГТУ ; Х., 2011. – 467 с.
7. Вачков В. И. Основы технологий группового тренинга / В. И. Вачков. – М. : Изд. "Ось-89", 2001. – 328 с.
8. Евтихов О. В. Тренинг лидерства : монография / О. В. Евтихов. – СПб. : Речь, 2007. – 256 с.
9. Енциклопедія освіти / акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
10. Кипнис М. Тренинг лидерства / М. Кипнис. – М. : Ось-89, 2006. – 144 с.
11. Климов Е. О. Путь в профессию / Е. О. Климов. – Л. : Лениздат, 1984. – 189 с.
12. Леванов Е. А. Игра в тренинг. Возможности группового взаимодействия / Е. А. Леванов. – СПб. : Питер, 2008. – 208 с.
13. Любимов А. Ю. Мастерство коммуникации / А. Ю. Любимов. – М. : КСП+, 2002. – 325 с.
14. Методичні рекомендації до практичних занять з навчальної дисципліни "Психологія управління" для слухачів магістратури державної служби / укл. А. М. Григоренко, В. В. Ушкальов. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 32 с.
15. Положення "Про Літню школу Харківського національного економічного університету "Мій майбутній професійний вибір"

/ укл. В. С. Пономаренко, Г. А. Полякова, О. Г. Зима ; наук. керівн. В. С. Пономаренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 32 с.

16. Полякова Г. А. Організація та проведення літніх шкіл на базі вищого навчального закладу / Г. А. Полякова // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції "Обдаровані діти – інтелектуальний потенціал держави" (15 – 20 вересня 2014 року, м. Київ). – К. : Інститут обдарованої дитини. – С. 205–206.

17. Программа тренингов: Руководство для профессионалов / под научной ред. В. А. Тикер. – СПб. : Речь – 2008. – 188 с.

18. Психологічні основи профорієнтації та професійного самовизначення : навч. посіб. / під ред. І. М. Старікова. – К. : "Видавничий дім "Професіонал", 2009. – 208 с.

19. Пьюселик Ф. Магия общения : Коллекция мультимедийных тренингов / Ф. Пьюселик ; PsyMedia. – М., 2003. – 2 CD-ROM.

20. Романова Н. Особливості тренінгового навчання майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі / Н. Романова, Г. Полякова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : збірка наукових праць. Випуск 17. – Ч. 3. – К. ; Івано-Франківськ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – 229 с. – С. 177–185.

21. Современные технологии обучения ведению бизнеса : учеб.-метод. пособ. : В 6 кн. – Кн. 1. Технология подготовки и проведения тренингов / А. Ф. Павленко, С. В. Степаненко, Г. А. Швиденко и др. – К. : КНЭУ, 2001. – 121 с.

22. Современные тренинговые технологии обучения ведению бизнеса : учеб.-метод. пособ. в 6 кн. – Кн. 2. Методическое руководство для преподавателей-тренеров / А. Ф. Павленко, С. В. Степаненко, А. М. Колот и др. – К. : КНЭУ, 2003. – 206 с.

23. Технології професійної орієнтації населення в умовах ринку праці : монографія / авт. кол. Н. А. Побірченко, Н. І. Литвинова, В. В. Синявський та ін. – К. : Педагогічна думка, 2011. – 256 с.

24. Фопель К. Технология ведения тренинга. Теория и практика / К. Фопель. – М. : Генезис, 2007. – 142 с.

25. Чуричков А. Копилка для тренера : сборник разминок, необходимых в любом тренинге / А. Чуричков, В. Снегирев. – СПб. : Речь, 2007. – 208 с.

26. Янг П. Метафоры и модели изменения. Постигаем искусство НЛП / П. Янг ; пер. с англ. М. Будыниной. – М. : Эксмо, 2003. – 416 с.

27. Бизнес-образование: семинары, тренинги [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.b-seminar.ru/.

28. Історія Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hneu.edu.ua/History>.

29. Концептуальні засади розвитку харківського національного економічного університету до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.hneu.edu.ua/web/public/moved/hneu/About_university/zasadu.pdf.

30. Пономаренко В. С. Проблеми підготовки компетентних економістів та менеджерів в Україні : монографія [Електронний ресурс] / В. С. Пономаренко. – Режим доступу : <http://competence.in.ua/ru/monograph>.

31. Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення : Постанова КМУ № 842 від 17.09.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-п>.

32. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

33. Психология и педагогика [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://psi-help.com>.

34. Тренинговий портал України. – Режим доступа : <http://www.trn.com.ua>.

35. Упражнения для тренинга – разминка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://eslitrenera.net/uprazhnenie-dlya-treninga-razminki>.

36. World Economic Forum. – Access mode : www3.weforum.org/WEF_GCR_TravelTourism_IndexRankingAndComparison_2009.pdf.

37. World Tourism Organization UNWTO. – Access mode : <http://media.unwto.org/ru>.

Додатки

Додаток А

Структура програми Літньої школи

ЗАТВЕРДЖЕНО

" ____ "

Програма Літньої школи

" _____ "

Мета:

Завдання:

База проведення:

Терміни проведення:

Цільова аудиторія:

Нормативне та навчально-методичне забезпечення:

Організаційні форми та технології навчання:

Форми звітних матеріалів:

Відповідальні особи та викладацький склад:

від ХНЕУ ім. С. Кузнеця:

від загальноосвітнього навчального закладу:

Орієнтовні контрольні терміни:

1. Розроблення та узгодження Проекту програми Літньої школи – до _____.
2. Підготовка варіанта інформаційного листка для батьків та учнів – до _____.
3. Інформаційно-роз'яснювальна робота серед учнів – _____.
4. Уточнення, узгодження та затвердження Програми Літньої школи (табл. А.1) – до _____.
5. Затвердження розкладу занять Літньої школи (табл. А.2) – до _____.
6. Розроблення конспектів занять (табл. А.3), навчально-методичного забезпечення, заповнення ПНС на Сайті ХНЕУ ім. С. Кузнеця до _____.
7. Узгодження, формування та затвердження навчальних груп до _____.
8. Звіт викладацького складу ЛШ ХНЕУ ім. С. Кузнеця і розробка пропозицій та рекомендацій після закінчення Літньої школи.

Таблиця А.1

Структура програми Літньої школи

1.

Зміст	Дата	Кількість годин	Методи та форми, технології навчання	Місце проведення	Виконавці та відповідальні
			Підготовчий етап		
			Основний етап		
			Підсумковий етап		

Таблиця А.2

Структура плану-розкладу Літньої школи

День, дата	Час	Назва заходу	Відповідальна особа	Місце проведення

Таблиця А 3

Структура плану-сценарію навчального заняття

Час, хв	Модуль навчання	Види та форми навчання	Ресурси

Інформаційний лист Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця

В організації та проведенні Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця беруть участь

Структурні підрозділи ХНЕУ ім. С. Кузнеця:

Центр освітніх інноваційних технологій.

Центр персональних навчальних систем.

Кафедра економіки підприємства та менеджменту.

Кафедра управління персоналом та економіки праці.

Кафедра туризму.

Кафедра бухгалтерського обліку.

Кафедра соціології та психології управління.

Кафедра фізичного виховання та спорту.

Студентські організації ХНЕУ ім. С. Кузнеця:

Молодіжна організація ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Спільнота ІНЖЕКівців – випускників шкіл.

Дебатний клуб ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Базовий загальноосвітній навчальний заклад: Державний комунальний заклад «Харківська гімназія № 169 Харківської міської ради».

Україна, 61202, м. Харків, вул. Ахсарова, 18а.

Місце проведення – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця:
Україна, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а.

Організаційний комітет Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця–2014

Пономаренко В. С. – голова оргкомітету, докт. екон. наук, професор, ректор Харківського національного економічного університету.

Щербаков О. Ф. – співголова оргкомітету, директор Державного комунального закладу «Харківська гімназія № 169 Харківської міської ради».

Члени оргкомітету:

Зима О. Г. – проректор із науково-педагогічної роботи ХНЕУ ім. С. Кузнеця, канд. екон. наук, доцент (ХНЕУ ім. С. Кузнеця, к. 315, гол. корпус, тел. (057) 758-77-39).

Полякова Г. А. – керівник Центру освітніх інноваційних технологій ХНЕУ ім. С. Кузнеця, канд. пед. наук, доцент (ХНЕУ ім. С. Кузнеця, к. 215, гол. корпус, тел. (057) 702-18-35 (дод. 3-59), e-mail: deptinnc@hneu.edu.ua).

Бондаренко М. В. – заступник директора з навчально-виховної роботи ДКЗ ХГ № 169 Харківської міської ради (ХГ № 169, к. 23а, тел. (057) 725-20-54, e-mail: hnvk169@ukr.net).

Інформаційні ресурси

Сайт ХНЕУ ім. С. Кузнеця: www.hneu.edu.ua

Сайт Харківської гімназії № 169:

<http://school169.edu.kh.ua>

Сторінка Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця на сайті персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця: www.ikt.hneu.edu.ua

Сторінка Літньої школи на сайті дистанційного навчання школярів ХНЕУ ім. С. Кузнеця: <http://www.ikt2school.hneu.edu.ua>

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**ДЕРЖАВНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА ГІМНАЗІЯ
№ 169 ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»**

**ЛІТНЯ ШКОЛА
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
«МІЙ МАЙБУТНІЙ
ПРОФЕСІЙНИЙ ВИБІР»**

7 червня – 13 червня 2014 року

Харків, 2014

**Літня школа
Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця
«Мій майбутній професійний вибір»**

**Мета Літньої школи
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

Поглиблене професійно орієнтоване ознайомлення учнів 10-х класів із вищою економічною освітою, формування та розвиток життєво необхідних, загальних компетентностей через проектну, творчу та ігрову діяльність під час проходження навчальної практики на базі ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

**Цільова аудиторія Літньої школи
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

Учні профільних 10-х класів Державного комунального закладу «Харківська гімназія № 169 Харківської міської ради».

**Напрями діяльності
Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

- ✓ профорієнтаційний;
- ✓ навчально-професійний;
- ✓ комунікативного розвитку;
- ✓ інформаційно-технологічний;
- ✓ спортивно-оздоровчий;
- ✓ інтелектуального розвитку;
- ✓ учнівсько-студентського самоврядування.

**Програма Літньої школи
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

День 1 27.05	Відкриття Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Інформаційно-комунікаційні технології. Знайомство з ХНЕУ ім. С. Кузнеця		
День 2 28.05	Тренінгове заняття «Моя кар'єра»		
День 3 29.05	Тренінгове заняття «Креативний проект»		
День 4 30.05	Тренінгове заняття «Розподіл сімейного бюджету»		
День 5 31.05	Дебатний турнір		
День 6 03.06	Тренінгове заняття «Розроблення туристичного маршруту»		
День 7 04.06	Брейн-ринг «ЕкоСлово»	Ситуаційна вправа «Реклама– мистецтво XXI століття»	Тренінгове заняття «Як змінити себе»
День 8 05.06	Спортивний ІНЖЕК		
День 9 06.06	Самоменеджмент		
	Інтелектуальний квест		
День 10 07.06	Закриття Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Нагородження учасників		

Літня школа ХНЕУ ім. С. Кузнеця передбачає гармонійне поєднання навчальної, виховної, спортивно-оздоровчої та культурно-масової діяльності.

**Форми проведення занять
у Літній школі ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

- ✓ міні-лекції;
- ✓ тренінгові заняття;
- ✓ екскурсії;
- ✓ майстер-класи;
- ✓ ситуаційні вправи;
- ✓ захист проєктів, презентації;
- ✓ автоматизовані тести;
- ✓ інтелектуально-розвивальні заходи (дебати, квести, інтелектуальні турніри);
- ✓ спортивні заходи (змагання, турніри, ігри).

Ми навчаємо

**вчитися,
мислити,
працювати!**

**Харківський національний
економічний університет
імені Семена Кузнеця**

Використаємо час

**пізнавально,
креативно,
весело!**

**Літня школа
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

УХВАЛЕНО
вченою радою університету.
Протокол № 8 від 27.05.2013 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор ХНЕУ ім. С. Кузнеця,
докт. екон. наук, професор
Пономаренко В. С.

ПОЛОЖЕННЯ

"Про Літню школу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця"

Укладачі:
докт. екон. наук, проф. В. С. Пономаренко,
канд. пед. наук, доцент Г. А. Полякова,
канд. екон. наук, доцент О. Г. Зима,
викладач Г. В. Білоконенко;
наукове керівництво : докт. екон. наук,
професора Пономаренка В. С.

ВСТУП

Потреба у підготовці компетентних фахівців, які вміють швидко адаптуватися до мінливих умов інформаційного суспільства, що базується на знаннях, та ринкової економіки, а також освічених і творчих особистостей, мотивованих на професійний саморозвиток, задає вектор реалізації спільних професійно орієнтованих освітніх проектів.

Якість підготовки висококваліфікованих, компетентних фахівців та професіоналів залежить від якості системи безперервної професійної освіти, яка містить сукупність різних навчально-виховних закладів і організаційно-методичних зв'язків, що забезпечують можливість формування, розвитку й відновлення професійних знань, умінь та реалізаційних здатностей особистості протягом усього життя.

Важливими ланками в цій системі є загальноосвітній навчальний заклад – вищий навчальний заклад – господарська (наукова, громадська) організація, взаємодія та співробітництво яких сприяють якісному особистісно-професійному становленню молоді на шляху професійної освіти.

Професіоналізація особистості залежить не тільки від якісного засвоєння змісту освіти, а й від професійного самовизначення, розвитку професійної спрямованості, готовності до трудової діяльності за обраним фахом та сформованості професійно значущих якостей.

Професійне самовизначення молоді, у першу чергу, пов'язане з наявністю образів бажаного майбутнього особистості, усвідомлення себе і свого місця в системі ділових міжособистісних відносин. Важливим для професійного самовизначення є можливість отримання нею інформації, необхідної для правильної орієнтації у світі професій.

Професійному самовизначенню сприяє своєчасна профорієнтаційна робота, яка повинна забезпечувати людині можливості для якнайшвидшого освоєння професій шляхом організації цільового професійного навчання.

Профорієнтаційна робота з учнями і студентами передбачає спеціально організовану, керовану діяльність загальноосвітніх та вищих навчальних закладів, спрямованих на оптимізацію професійного і соціального самовизначення молоді з урахуванням більш повного поєднання інтересів суспільства й особистості

Літня школа Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (далі – Літня школа) реалізує ідею безперервного навчання через: підвищення свідомості учнів та студентів під час вибору майбутньої професії, розширення уявлень про професії; надання психолого-педагогічної

допомоги у прийнятті рішення щодо професійного вибору; створення умов для готовності молоді до соціального, професійного і культурного самовизначення в цілому; початкове (для учнів) та поглиблене (для студентів) формування спеціалізовано-професійних компетентностей за напрямками підготовки економістів, менеджерів, фахівців з комп'ютерних наук, туризму та видавничо-поліграфічної справи; розвиток життєвих навичок в умовах інформаційного суспільства та ринкової економіки.

Профорієнтаційна, навчальна, розвиваюча та виховна функції Літньої школи реалізуються за такими основними напрямками діяльності: профорієнтаційний, навчально-професійний, інформаційно-технологічний, спортивно-оздоровчий, комунікативного та інтелектуального розвитку, учнівсько-студентського самоврядування.

Спільна профорієнтаційна діяльність загальноосвітніх та вищих навчальних закладів, освітніх установ за підтримки наукових центрів, установ, господарських та громадських організацій сприятиме вирішенню складних питань підготовки висококваліфікованих, компетентних фахівців, здатних працювати в умовах ринкової економіки.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Літня школа Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця – це спільний освітній проект, який щорічно проводиться Харківським національним економічним університетом разом із вітчизняними та зарубіжними партнерами: загальноосвітніми і вищими навчальними закладами, науковими центрами, установами, господарськими та/або громадськими організаціями.

1.2. Літня школа зорієнтована на реалізацію ідеї безперервного навчання шляхом професійної орієнтації школярів та студентів;

ознайомлення із спеціальностями економічного профілю; надання психолого-педагогічної допомоги у прийнятті рішення щодо професійного вибору та створення умов для готовності молоді до соціального, професійного і культурного самовизначення в цілому; розвиток життєвих навичок в умовах інформаційного суспільства та ринкової економіки.

1.3. Літня школа передбачає гармонійне поєднання навчальної, виховної, спортивно-оздоровчої та культурно-масової діяльності.

1.4. Положення про Літню школу визначає цілі, завдання та напрями діяльності Літньої школи і регулює порядок її організації та проведення на базі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

1.5. Це Положення розроблено відповідно до:

Закону України "Про освіту" від 23.05.1991 р. № 1060-XII (чинна редакція);

Закону України "Про загальну середню освіту" від 13.05.1999 р. № 651-XIV (чинна редакція);

Закону України "Про вищу освіту" від 17.01.2002 р. № 2984-III (чинна редакція);

Постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 "Про затвердження Національної рамки кваліфікацій України";

Наказу Міністерства освіти України, Міністерства праці України, Міністерства у справах молоді і спорту України від 02.06.1995 р. № 159/30/1526 "Про затвердження Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається" (додаток А);

Листа Міністерства освіти і науки України від 06.02.2008 р. № 1/9-61 "Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу під час проведення навчальних екскурсій та навчальної практики учнів загальноосвітніх навчальних закладів" (додаток Б);

Листа Міністерства освіти і науки України від 01.11.2000 р. № 1/9-448 "Про проведення комплексних навчально-тематичних екскурсій";

Листа Міністерства освіти і науки України від 27.04.2010 р. № 1/9-286 "Щодо організації екскурсійних поїздок";

Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 01.08.2001 р. № 563 (чинна редакція);

Наказу Міністерства освіти і науки України від 05.05.2008 р. № 371 "Про затвердження критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти";

Наказу Міністерства освіти і науки України від 11.09.2009 р. № 854 "Про затвердження нової редакції Концепції профільного навчання у старшій школі";

Концептуальних засад розвитку Харківського національного економічного університету до 2020 року, затверджених на конференції трудового колективу, протокол № 7 від 26.03.2012 р.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ ХНЕУ ІМ. С. КУЗНЕЦЯ

2.1. **Метою Літньої школи** є поглиблене професійно орієнтоване ознайомлення учнів основної та старшої школи з вищою економічною освітою, формування й розвиток життєво необхідних загальних та професійних компетентностей школярів і студентів через проектну, творчу та ігрову діяльність під час проходження навчальної практики на базі ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

2.2. Завдання Літньої школи:

2.2.1. Проведення профорієнтаційних занять для підвищення свідомості учнів при виборі професії.

2.2.2. Посилення практичної і професійно-орієнтаційної спрямованості навчально-виховного процесу у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах.

2.2.3. Поглиблення теоретичної і практичної складових профільних навчальних дисциплін загальноосвітніх та вищих навчальних закладів.

2.2.4. Ознайомлення з особливостями професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

2.2.5. Формування в учнів та студентів загальних компетентностей, а саме: здатності до пошуку та обробки інформації, командної роботи, публічних виступів, самоменеджменту та ін.

2.2.6. Початкове (для учнів) та поглиблене (для студентів) формування спеціалізовано-професійних компетентностей за напрямками

підготовки економістів, менеджерів і фахівців з комп'ютерних наук, туризму та видавничо-поліграфічної справи.

2.3. Функції Літньої школи:

профорієнтаційна, що передбачає підвищення свідомості учнів та студентів при виборі майбутньої професії, розширення уявлень про професії економічного профілю;

навчальна, що полягає у формуванні, поглибленні та систематизації знань, розуміння, умінь, здатностей, необхідних для життєдіяльності в умовах ринкової економіки;

розвиваюча, що передбачає розвиток творчого потенціалу учнів та студентів, формування здатності до самостійної й пошуково-дослідницької діяльності;

виховна, що полягає у формуванні позитивного ставлення до спеціальностей економічного профілю, економічному вихованні, а саме розвитку економічного мислення та здатності до економічної діяльності.

3. НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ ХНЕУ ІМ. С. КУЗНЕЦЯ

3.1. У Літній школі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця реалізуються основні напрями діяльності: профорієнтаційний, навчально-професійний, комунікативного розвитку, інформаційно-технологічний, спортивно-оздоровчий, культурно-масовий та учнівсько-студентського самоврядування.

3.2. Профорієнтаційний напрям передбачає ознайомлення із професіями економічного профілю, діагностику професійної спрямованості учнів загальноосвітніх навчальних закладів та формування психологічної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

3.3. Навчально-професійний напрям містить систему практико-орієнтованих занять за напрямками підготовки майбутніх економістів, менеджерів і фахівців з комп'ютерних наук, туризму та видавничо-поліграфічної справи, а також систему навчальних занять та заходів, спрямованих на розвиток особистісних і професійно значущих якостей особистості школярів та студентів. За згодою сторін він може бути реалізований за різними напрямками підготовки і як поглиблене навчання за конкретним напрямом підготовки.

3.4. Напрямок комунікативного розвитку спрямований на формування комунікативних здатностей учнів і студентів, а саме: володіння технологіями усного та письмового спілкування, техніками говоріння і слухання; формування та розвиток культури ділового спілкування, вміння складати ділові папери; володіння сучасними засобами зв'язку, включаючи спілкування через Internet; розвиток іншомовної компетентності. За згодою сторін можуть бути реалізовані поглиблена мовна підготовка (за спільними освітніми програмами) або проведення навчальних занять та заходів Літньої школи іноземною мовою.

3.5. Інформаційно-технологічний напрям передбачає розвиток навичок пошуку, обробки, збереження інформації, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для розв'язання навчальних і професійних завдань.

3.6. Спортивно-оздоровчий напрям спрямований на зміцнення здоров'я учнівської і студентської молоді та розвиток навичок здорового способу життя.

3.7. Культурно-масовий напрям містить систему інтелектуально-розвиваючих заходів, які реалізують навчально-виховні функції, ознайомлення з освітнім середовищем ХНЕУ ім. С. Кузнеця і розвиток здібностей учнів та студентів.

3.8. Напрямок учнівсько-студентського самоврядування передбачає спільну діяльність учнівської та студентської молоді з формування й розвитку уявлень про демократичні процеси управління організацією, формування активної життєвої позиції та розвиток лідерських якостей.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ ХНЕУ ІМ. С. КУЗНЕЦЯ

4.1. Підставою для зарахування до Літньої школи для учнів 5 – 10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів – заява батьків;
для студентів ВНЗ – власна заява.

4.2. Літня школа функціонує з дотриманням усіх норм техніки безпеки, охорони праці та санітарно-гігієнічних норм.

4.3. Навчання в Літній школі:

для учнів 5 – 8-х і 10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів проводиться протягом 10 днів: у 5 – 6-х класах – по 3 академічні години на день; у 7 – 8-х класах – по 4 академічні години на день; у 10-х класах – по 5 академічних годин на день, відповідно до Листа Міністерства освіти і науки України від 06.02.2008 р. № 1/9-61;

для студентів регламентується Програмою Літньої школи.

4.4. Розмір навчальної групи становить 15 – 20 осіб, кількість груп визначається залежно від освітніх потреб цільової групи та умов організації освітнього процесу.

4.5. Зміст Програми Літньої школи може мати як обов'язкову складову, так і вибіркочу, або варіативну, складову, які пропонуються слухачам і обираються за їх бажанням відповідно до індивідуальних особливостей та освітніх потреб під час вступу та/або за результатами вхідного тестування відповідних знань, умінь і реалізаційних здатностей.

4.6. Навчання в Літній школі зараховується як навчальна практика учнів загальноосвітніх навчальних закладів, оцінка за яку виставляється у класному журналі та таблиці успішності. Зміст і дата проведення занять навчальної практики обліковуються в класних журналах на окремих, спеціально відведених сторінках та журналі успішності слухачів Літньої школи.

Визначення та фіксація результатів успішності студентів обумовлюються вимогами Програми Літньої школи.

Залежно від видів навчальної діяльності під час проведення Літньої школи форми звітних матеріалів можуть подаватися у вигляді: звітів про проведеної роботу, результатів практичних робіт, презентацій навчальних і наукових проєктів, щоденників спостережень, добірки матеріалів і розроблених схем та макетів, комп'ютерних програм тощо.

4.7. Формами проведення Літньої школи є:

професійно орієнтовані лекції і міні-лекції, практичні, семінарські та лабораторні заняття;

екскурсії: профорієнтаційні, виробничі, навчальні, культурно-просвітницькі та культурно-виховні;

тренінги, майстер-класи та зустрічі з фахівцями;

віртуальні та комп'ютерні бізнес-симуляції;

захист проєктів та презентації;

тестування: професійно орієнтоване, на визначення рівня володіння іноземними мовами та рівня комп'ютерної підготовки тощо;

інтелектуально-розвиваючі заходи: дебати, квести, інтелектуальні турніри тощо;

спортивні заходи, а саме: змагання, турніри, ігри тощо.

4.8. Заняття і заходи у Літній школі здійснюються із застосуванням активних, інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

4.9. Організаційно-методичні та інформаційні матеріали розміщуються на сторінці Літньої школи на Сайті персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

4.10. Після закінчення Літньої школи готується звітна документація: звіти про навчально-пізнавальну діяльність учасників Літньої школи; узагальнені звіти про результати вхідного та вихідного анкетування; узагальнені звіти про результати діагностики професійної спрямованості та розвитку особистісних і професійно значущих здібностей; загальний звіт про проведення Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

5. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ ХНЕУ ІМ. С. КУЗНЕЦЯ

5.1. **Нормативне забезпечення Літньої школи** містить:

нормативно-правові документи, зазначені у п. 1.5 даного Положення;

Договір про співробітництво між ХНЕУ ім. С. Кузнеця та загальноосвітнім навчальним закладом (вищим навчальним закладом, господарською та/або громадською організаціями тощо);

Розпорядження ректора ХНЕУ ім. С. Кузнеця "Про організацію та проведення Літньої школи";

Наказ директора ЗНЗ "Про організацію та проведення навчальної практики на базі Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця";

Журнал техніки безпеки з попередження всіх видів травматизму;

Програму Літньої школи;

Паспорт освітнього проекту – Літня школа (додаток В);

Розклад занять Літньої школи;

Журнал успішності слухачів Літньої школи;

протоколи засідань кафедр – учасників Літньої школи – щодо організації та проведення Літньої школи;

дане Положення.

5.2. **Навчально-методичне забезпечення Літньої школи** містить:

методичні рекомендації щодо проведення навчальних занять, спортивних, культурно-масових та інтелектуально-розвиваючих заходів;

робочий зошит учасника Літньої школи;
персональну навчальну систему для учасників Літньої школи на Сайті персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця;
методичні рекомендації щодо написання звіту, які містять варіанти тематики звіту за напрямками підготовки, структуру, вимоги до змісту, оформлення та організації публічного захисту;
роздатковий матеріал тощо.

5.3. Матеріально-технічне забезпечення Літньої школи містить:
аудиторний фонд Літньої школи (аудиторії, читальні зали бібліотеки, обчислювальні центри, спортивні зали тощо);
технічне обладнання (мультимедійні проектори та ноутбуки);
програмне забезпечення;
канцелярське і ресурсне забезпечення навчальних занять та заходів.

6. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ

6.1. Учасники Літньої школи поділяються на групи:
слухачі – учні 5 – 10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів та/або студенти вищих навчальних закладів;
викладачі – науково-педагогічні працівники ХНЕУ ім. С. Кузнеця, запрошені фахівці-практики, які мають відповідні права та обов'язки.

6.2. Права та обов'язки слухача:

6.2.1. Права слухача:

вибирати варіативну частину програми Літньої школи;
користуватися аудиторним фондом, комп'ютерною технікою, обладнанням, мати доступ до Інтернету та контенту персональної навчальної системи Літньої школи

отримувати зворотний зв'язок за результатами проходження тестування та контрольних заходів;

отримувати консультації і методичні рекомендації викладачів при виконанні навчальних завдань та оформленні звіту;

бути присутнім і брати участь у відкритих заходах ХНЕУ ім. С. Кузнеця: наукових конференціях, круглих столах, заходах молодіжної організації тощо;
надавати пропозиції щодо змісту та організації роботи Літньої школи.

6.2.2. Обов'язки слухача:

дотримуватися техніки безпеки життєдіяльності та правил запобігання всіх видів травматизму;

дотримуватися графіка та режиму роботи Літньої школи;

своєчасно і якісно виконувати обов'язкову частину Програми Літньої школи, відповідно до п. 4.5 цього Положення;

дотримуватися Кодексу професійної етики та організаційної культури працівників і студентів ХНЕУ ім. С. Кузнеця, правил внутрішнього розпорядку загальноосвітнього навчального закладу та вимог нормативно-правових документів, зазначених у п. 1.5 даного Положення;

забезпечувати збереження майна та технічного обладнання ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

6.3. Права та обов'язки викладача:

6.3.1. Права викладача:

брати участь у розробці Програми Літньої школи;

самостійно обирати зміст, форми, методи й технології для проведення навчальних занять за напрямом роботи Літньої школи;

залучати до проведення навчальних занять і заходів Літньої школи під керівництвом викладача студентів та аспірантів ХНЕУ ім. С. Кузнеця;

розміщувати навчально-методичні та додаткові матеріали на сторінці Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця на Сайті персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця;

надавати пропозиції щодо покращення роботи Літньої школи.

6.3.2. Обов'язки викладача:

розробляти навчально-методичні матеріали для забезпечення навчальних занять та заходів Літньої школи;

надавати консультації слухачам щодо виконання навчальних завдань та участі у заходах Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця;

своєчасно й об'єктивно здійснювати контроль та оцінювання навчально-пізнавальної діяльності слухачів і підготовки звіту;

створювати організаційно-педагогічні умови, що відповідають техніці безпеки та попередженню всіх видів травматизму відповідно до вимог Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 01.08.2001 р. № 563;

дотримуватися Кодексу професійної етики та організаційної культури працівників і студентів ХНЕУ ім. С. Кузнеця та вимог нормативно-правових документів, зазначених у п. 1.5 даного Положення.

7. КОНТРОЛЬ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН – ОРГАНІЗАТОРІВ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ

7.1. Сторонами – організаторами Літньої школи – виступають:

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, в особі ректора, та загальноосвітній навчальний заклад, в особі директора, або

освітня установа, господарська або громадська організація – партнер, в особі керівника.

7.2. Відповідальність за організацію та проведення Літньої школи з боку ХНЕУ забезпечується працівниками структурних підрозділів ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. В.1).

Таблиця В.1

**Відповідальність за організацію та проведення
Літньої школи з боку ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

Напрямок діяльності	Відповідальні структурні підрозділи та особи
Загальний контроль та керівництво	Проректор з науково-педагогічної роботи (за функціональними обов'язками)
Планування та організація роботи ЛШ, розроблення Програми ЛШ, забезпечення та координація діяльності учасників, контроль за діяльністю ЛШ	Відповідальний організатор – структурний підрозділ (центр, факультет, кафедра)
Підготовка розкладу занять та заходів	Відповідальний організатор – структурний підрозділ (центр, факультет, кафедра). Навчальний відділ
Організація та реалізація профорієнтаційного, навчально-професійного, комунікативного, інформаційно-технологічного напрямів діяльності ЛШ ХНЕУ ім. С. Кузнеця	Завідувачі кафедр (за напрямками підготовки). Викладачі кафедр
Організація та реалізація культурно-масового напрямку, учнівсько-студентського самоврядування	Молодіжна організація ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Дебатний клуб ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Молодіжний центр ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Спільнота ІНЖЕКівців – випускників шкіл
Організація та реалізація спортивно-оздоровчого напрямку	Кафедра фізичного виховання та спорту. Молодіжна організація ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Фан-клуб "ІНЖЕК-Металіст"

7.3. **Загальний контроль та керівництво діяльністю Літньої школи з боку ХНЕУ ім. С. Кузнеця** здійснює заступник керівника – проректор із науково-педагогічної роботи (за функціональними обов'язками).

7.4. Відповідальний організатор – структурний підрозділ (центр, факультет, кафедра):

відстежує разом з відділом маркетингу та корпоративних комунікацій і Центром профорієнтаційної роботи з молоддю тенденції на ринку праці, вивчає цільові потреби/замовлення роботодавців з метою розробки/оновлення програми, організаційної структури та інформаційно-методичного забезпечення діяльності Літньої школи (разом з відповідними кафедрами);

ініціює організацію та проведення Літньої школи, бере відповідальність за її підготовку й проведення шляхом подання заявки на проведення та Паспорту Літньої школи;

розробляє Програму Літньої школи з урахуванням освітніх потреб ХНЕУ ім. С. Кузнеця, загальноосвітніх навчальних закладів, школярів та їх батьків;

готує робочу документацію Літньої школи, а саме проекти наказів про організацію Літньої школи, на зарахування та відрахування слухачів;

організовує набір слухачів до Літньої школи, інформує керівництво ЗНЗ, слухачів (учнів, студентів) і зацікавлених осіб про строки та умови навчання; формує навчальні групи;

залучає учасників Літньої школи (слухачів, викладачів). За потреби запрошує до участі в роботі Літньої школи провідних фахівців – вчених та практиків, що працюють в українських та іноземних господарських і громадських організаціях та установах;

ознайомлює та консультує учасників щодо вимог і напрямів роботи Літньої школи для забезпечення її якості;

бере участь у контролі якості роботи Літньої школи;

за результатами роботи Літньої школи аналізує пропозиції та зауваження замовників освітнього проекту, учасників Літньої школи, враховуючи власні спостереження й надані пропозиції, систематизує інформацію та готує загальний звіт;

проводить разом із Центром освітніх інноваційних технологій і учасниками попередніх випусків Літньої школи круглі столи та майстер-класи з обміну досвідом.

7.5. Кафедри:

визначають види та зміст занять за напрямами роботи Літньої школи;

організують розробку навчально-методичних матеріалів для проведення навчальних та профорієнтаційних занять у Літній школі, системи поточного і підсумкового контролю та оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності слухачів Літньої школи;

проводять відбір викладачів до складу Літньої школи;
вносять пропозиції щодо інформаційного, методичного та ресурсного забезпечення діяльності Літньої школи.

7.6. Кафедра фізичного виховання та спорту:

організовує для учасників Літньої школи: заняття фізичною культурою і видами спорту за інтересами; фізкультурно-оздоровчі та спортивно-масові заходи; участь збірних команд Літньої школи в спортивних змаганнях різних рівнів; різні рекреаційні заходи.

7.7. Навчальний відділ:

готує розклад занять за Програмою Літньої школи;
забезпечує навчальний процес у Літній школі необхідним аудиторним фондом, а саме: навчальними аудиторіями, обчислювальними центрами, читальними залами бібліотеки, спортзалами тощо, за вимогами Програми Літньої школи;

корегує розклад занять викладачів Літньої школи, коли в цьому є потреба.

7.8. Молодіжна організація:

разом із Спільнотою ІНЖЕКівців – випускників шкіл – організовують проведення інтелектуальних ігор, турнірів, дозвілля учасників Літньої школи відповідно до напрямів діяльності;

разом із Молодіжним центром ХНЕУ ім. С. Кузнеця забезпечують культурний і духовний розвиток, повноцінний активний відпочинок та дозвілля, залучення до культури та мистецтва учасників Літньої школи;

разом із Дебатним клубом ХНЕУ ім. С. Кузнеця організовують та проводять дебатні турніри з учасниками Літньої школи;

разом із кафедрою фізичного виховання та спорту, Фан-клубом "ІНЖЕК-Металіст" беруть участь в організації і проведенні спортивних заходів та турнірів.

7.9. Центр освітніх інноваційних технологій:

відстежує тенденції розвитку, міжнародний і вітчизняний досвід організації та проведення професійно-орієнтаційних освітніх проектів в освітньому середовищі ВНЗ;

бере участь у модернізації програми, організаційної структури та інформаційно-методичного забезпечення діяльності Літньої школи щодо впровадження освітніх інноваційних технологій;

проводить разом із Центром профорієнтаційної роботи з молоддю, відділом маркетингу та корпоративних комунікацій, учасниками попередніх випусків Літньої школи круглі столи та майстер-класи з обміну досвідом;

консультує науково-педагогічних працівників ХНЕУ ім. С. Кузнеця з питань упровадження освітніх інноваційних технологій у практику профорієнтаційної роботи з молоддю.

7.10. Центр профорієнтаційної роботи з молоддю:

вивчає разом із відділом маркетингу та корпоративних комунікацій цільові потреби загальноосвітніх навчальних закладів, замовлення роботодавців з метою оновлення програми, напрямів діяльності, організаційної структури Літньої школи;

здійснює координацію роботи відповідального організатора (структурного підрозділу), загальноосвітнього навчального закладу та учасників;

готує проекти наказів про організацію Літньої школи, на зарахування та відрахування слухачів, організовує набір учасників до Літньої школи, інформує керівництво ЗНЗ, учнів і їх батьків про терміни та умови навчання; формує навчальні групи Літньої школи;

бере участь в узгодженні Програми Літньої школи, наборі слухачів та запрошенні викладачів;

бере участь у контролі за якістю реалізації напрямів діяльності Літньої школи;

готує інформаційне забезпечення щодо роботи Літньої школи, висвітлює результати діяльності Літньої школи на сайті ХНЕУ ім. С. Кузнеця та інших інформаційних ресурсах;

проводить разом із Центром освітніх інноваційних технологій, відділом маркетингу та корпоративних комунікацій, учасниками попередніх випусків Літньої школи круглі столи та майстер-класи з обміну досвідом.

7.11. Відповідальність за організацію та проведення Літньої школи з боку загальноосвітнього навчального закладу забезпечується такими працівниками структурних підрозділів ЗНЗ (табл. В.2).

Таблиця В.2

**Відповідальність за організацію та проведення Літньої школи
з боку загальноосвітнього навчального закладу**

Напрямок діяльності	Відповідальні особи
Загальне керівництво (планування, організація, координація, контроль)	Директор ЗНЗ. Заступник директора з навчально-виховної роботи (за функціональними обов'язками)
Підготовка нормативного забезпечення та ділової документації	Заступник директора з навчально-виховної роботи (за функціональними обов'язками)
Супроводження учнів до місця навчання	Класні керівники, керівники навчальних груп
Інформування батьків та учнів про роботу Літньої школи	Класні керівники, керівники навчальних груп

7.12. Контроль та керівництво діяльністю Літньої школи з боку ЗНЗ здійснює заступник директора з навчально-виховної роботи, який у період діяльності Літньої школи:

бере участь у розробці та узгодженні Програми Літньої школи разом з відповідальним організатором – структурним підрозділом від ХНЕУ ім. С. Кузнеця;

готує робочу документацію від загальноосвітнього навчального закладу;

залучає слухачів Літньої школи;

відбирає вчителів та керівників груп слухачів;

інформує вчителів, учнів і їх батьків про роботу Літньої школи, зміст Програми Літньої школи, терміни проведення та умови організації;

відвідує заняття Літньої школи з метою перевірки якості освітнього процесу;

бере участь у підготовці загального звіту про роботу Літньої школи;

проводить анкетування серед учнів з метою виявлення переваг і недоліків роботи Літньої школи.

7.13. Керівники навчальних груп, функції яких виконують класні керівники, та/або призначені за розпорядженням директора вчителі ЗНЗ, та/або призначені за розпорядженням декана факультету/завідувача кафедри викладачі ВНЗ:

інформують слухачів (учнів, студентів) та зацікавлених осіб про роботу Літньої школи;

супроводжують слухачів до місця навчання або проведення заходів;

ведуть облік результатів навчальних занять та заходів;

вносять пропозиції щодо інформаційного, методичного та ресурсного забезпечення діяльності Літньої школи.

7.14. Відповідальність за організацію та проведення Літньої школи з боку інших партнерів, а саме: вищих навчальних закладів, господарських та/або громадських організацій тощо, визначається умовами Договору про співробітництво.

8. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

8.1. Зміст та структура Положення можуть бути уточнені відповідно до вимог освітнього середовища вищого навчального закладу, освітніх потреб загальноосвітнього навчального закладу, учнів, студентів та зацікавлених осіб.

8.2. Зміни і доповнення до даного Положення вносяться рішенням вченої ради ХНЕУ ім. С. Кузнеця, на підставі пропозицій учасників та організаторів Літньої школи.

9. ДОДАТКИ

Додаток А. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається, затверджене спільним Наказом Міністерства освіти України, Міністерства праці України, Міністерства у справах молоді і спорту України від 02.06.1995 р. № 159/30/1526.

Додаток Б. Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу під час проведення навчальних екскурсій та навчальної практики учнів загальноосвітніх навчальних закладів, надіслані інструктивно-методичним Листом Міністерства освіти і науки України від 06.02.2008 р. № 1/9-61.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ФАКУЛЬТЕТ КОНСАЛТИНГУ ТА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Кафедра бухгалтерського обліку

Центр освітніх інноваційних технологій

Літня школа
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
"Мій майбутній професійний вибір"

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

Тренінгове заняття на тему:
"Розподіл сімейного бюджету"

Автори-укладачі:
канд. екон. наук, доцент Кудіна О. М.,
канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.,
канд. екон. наук, доцент Тютлікова В. В.

Теоретична частина

1. Поняття бюджету

Бюджет (від старонормандського *bougette* – гаманець, сумка, шкіряний мішок, мішок з грошима) – це схема доходів і витрат певної особи (сім'ї, бізнесу, організації, держави), що встановлюється на певний період часу, зазвичай на один рік.

Матеріальне становище сім'ї характеризується саме сімейним бюджетом

Сімейний бюджет – це розрахунок грошових доходів і витрат сім'ї, що складається на певний термін (зазвичай на місяць, квартал, рік), тобто це фінансовий план, що визначає фінансові цілі родини.

Навіщо потрібен сімейний бюджет?

Ведення сімейного бюджету:

- *допоможе правильно розрахувати свої фінансові можливості на місяць, так розподілити кошти, щоб їх вистачило до наступного приходу грошей;*
- *допоможе уникнути потрапляння у борги і кредити, а також дозволить позбутися від уже існуючих заборгованостей в найкоротші терміни і з найменшими фінансовими втратами;*
- *покаже надвитрати, виявить непотрібні витрати, допоможе оптимізувати закупівлі і, тим самим, вивільнить значну частину грошей;*
- *допоможе почати вести накопичення і планувати великі покупки або відпустку без необхідності кредитування*

2. Сутність та зміст доходів

Доходи – це грошова сума, що регулярно і законно надходить у безпосереднє розпорядження людини.

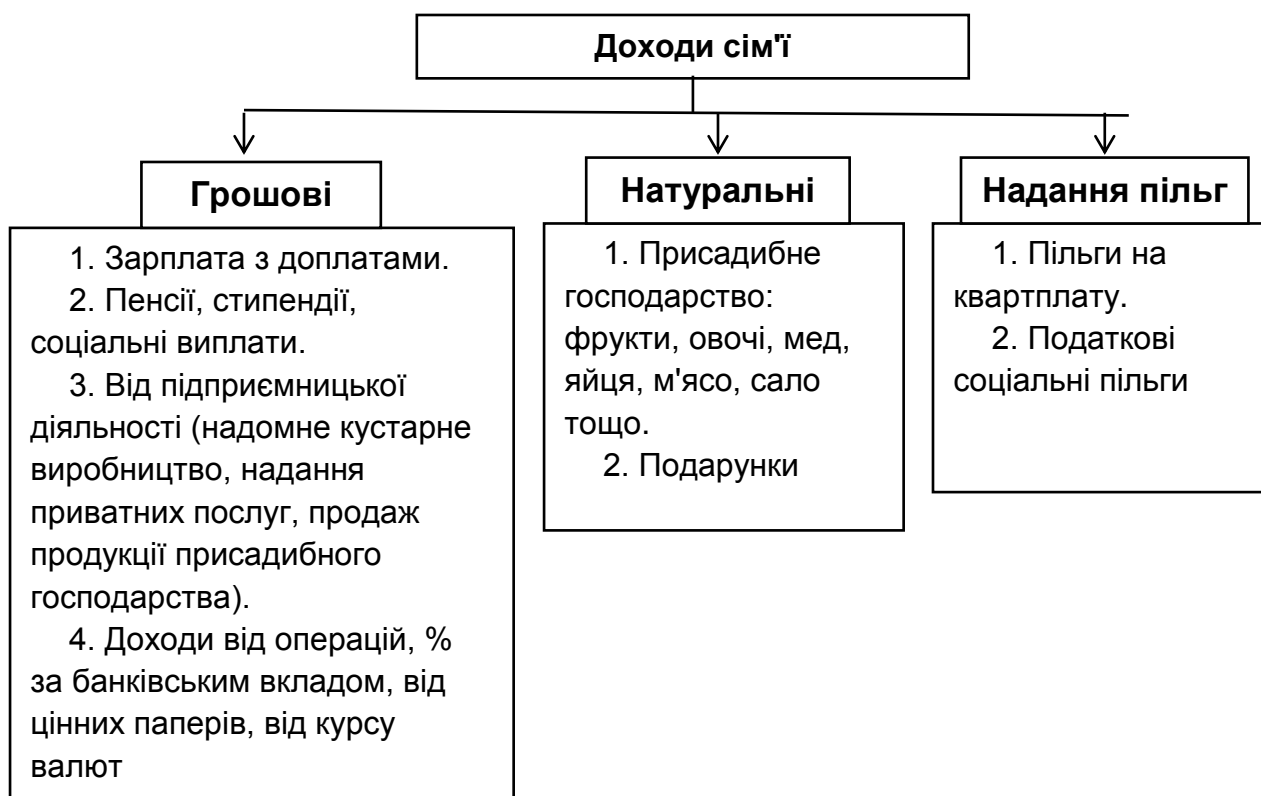

Рис. Д.1. Види доходів

3. Сутність та зміст витрат

Витрати – це грошові витрати людини на задоволення її потреб.

Статті витрат на задоволення потреб:

- матеріальні потреби (харчування, одяг, побутові предмети, оплата житла);
- духовні потреби (освіта, видовищні заходи – театр, футбол, зоопарк тощо);
- соціальні потреби (газети, журнали тощо);
- нерозумні потреби (алкоголь, сигарети, солодоші, престижні речі);
- житлові потреби (будівництво будинку, ремонт квартири, утримання гаражу).

Рис. Д.2. Види витрат сім'ї

4. Типи бюджету та етапи його складання

Бюджет можна подати у вигляді терезів

		
Д=В	Д<В	Д>В
Якщо чаші ваг у рівновазі, то значить бюджет збалансований. Це дозволить раціонально використовувати ресурси родини	Якщо витрати більше доходів – бюджет дефіцитний. Дефіцит сімейного бюджету вимагає додаткових коштів на його покриття	Якщо доходи більше витрат – бюджет надлишковий. Отримані накопичення є вільним залишком коштів, резервом наступних витрат сім'ї

Рис. Д.3. Поняття бюджету

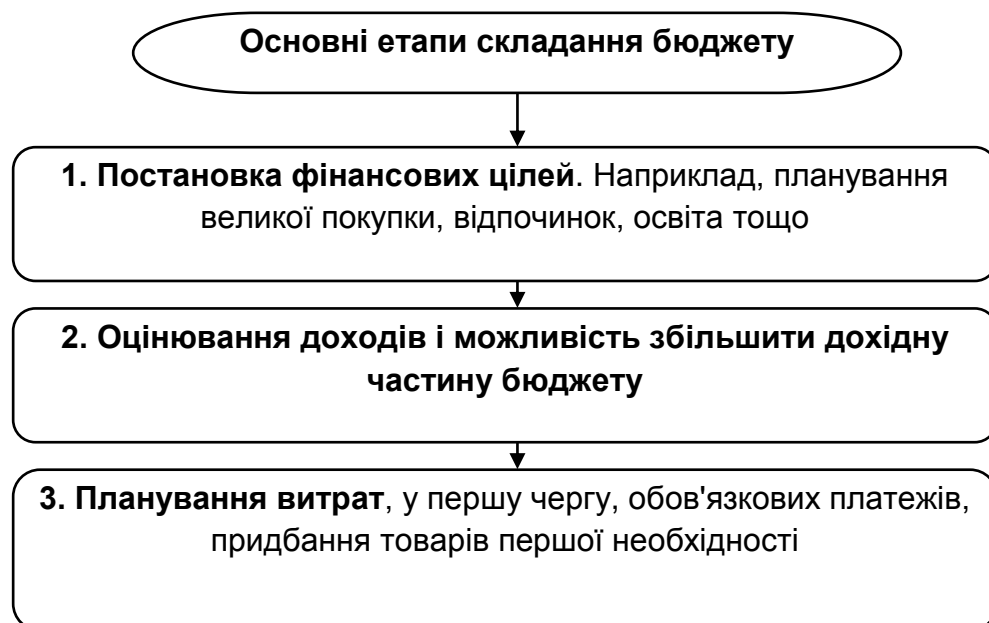

Рис. Д.4. Етапи складання бюджету

Розрахункова частина

Завдання 1. Охарактеризувати родину

Прізвище _____.

Склад сім'ї _____ осіб.

Кількість членів родини, що мають дохід _____ осіб.

Завдання 2. Визначити фінансову мету сім'ї. Обґрунтувати свій вибір.

Мета _____

Завдання 3. Розрахувати доходи сім'ї за місяць та за рік, використовуючи табл. Д.1.

Таблиця Д.1

Доходи сім'ї

Місяць	Статті доходів сім'ї, грн						
	<i>Зарплата батька</i>	<i>Зарплата матері</i>	<i>Пенсія бабусі</i>	<i>Пенсія дідуся</i>	<i>Допомога з догляду за дитиною</i>	<i>Стипендія</i>	<i>Додаткові доходи:</i>
Січень							
Лютий							
Березень							
Квітень							
Травень							
Червень							
Липень							
Серпень							
Вересень							
Жовтень							
Листопад							
Грудень							
Разом за рік							

Пояснити отримані результати

Завдання 4. Проаналізувати витрати сім'ї за місяць та рік і заповнити табл. Д.2.

Таблиця Д.2

Витрати сім'ї

Місяць	Статті витрат сім'ї, грн												
	Матеріальні			Духовні	Соціальні	Житлові	Транспортні:		Додаткові витрати				
	Харчування	Одяг	Предмети домашнього вжитку				Проїзд на громадському транспорті	Витрати на автомобіль					
Січень													
Лютий													
Березень													
Квітень													
Травень													
Червень													
Липень													
Серпень													
Вересень													
Жовтень													
Листопад													
Грудень													
Разом за рік													

Завдання 5. Порівняти доходи та витрати сімейного бюджету. Визначити тип бюджету (використовуючи табл. Д.3).

Таблиця Д.3

Тип бюджету

Річна сума доходів	Тип бюджету	Річна сума витрат
	Збалансований $D = B$	
	Дефіцитний $D \leq B$	
	Надмірний $D \geq B$	

Пояснити отримані результати

Завдання 6. *Визначити суму необхідних накопичень для досягнення мети. Прорахувати суму можливих накопичень (табл. Д.4).*

Таблиця Д.4

Необхідна сума для досягнення мети	Реальні накопичення

Чи може сім'я зібрати протягом року суму, необхідну для досягнення визначеної мети?

Завдання 7. *Виявити статті економії грошових коштів для досягнення поставленої мети. Запропонувати можливості збільшення доходів або скорочення витрат.*

Завдання 8. *Визначити, чи досягнута поставлена фінансова мета, чи підлягає вона коригуванню.*

"Здобування грошей вимагає доблесті; збереження грошей вимагає розважливості; трата грошей вимагає мистецтва"

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ФАКУЛЬТЕТ КОНСАЛТИНГУ ТА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Кафедра туризму

Центр освітніх інноваційних технологій

Літня школа
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
"Мій майбутній професійний вибір"

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

Тренінгове заняття на тему:
"Розроблення туристичного маршруту"

Автори:
канд. екон. наук, доцент Лола Ю. Ю.
викладач Голуб М. О.

Туризм – тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає.

Туризм має вплив на соціальну та економічну сфери (табл. Е. 1)

Таблиця Е.1

Вплив туризму на соціальну та економічну сфери

Вплив туризму	
Соціальний	Економічний

Види туризму

Оздоровчий	Пішохідний	Спелеотуризм	Велотуризм	Лижний
Екскурсійний	Бізнес-туризм	Шопінг-туризм	Паломницький	Гастрономічний
Мовний	Пляжний	Водний	Ностальгічний	

Рис. Е.1. Види туризму

Порядок створення туру

1. Маркетингові дослідження (виявлення потенційних можливостей і формування туру).
2. Географія маршруту (перспективне планування туру):
 - виявлення ресурсно-технічного забезпечення туру (основні додаткові об'єкти показу, транспорт, харчування, розміщення);
 - тип маршруту (лінійний, радіальний, кільцевий).
3. Договірний етап (укладати договори з партнерами). На цьому етапі відбувається визначення партнера або постачальника послуг. У договорі вказують: предмет договору, основні умови, права й обов'язки постачальника, відповідальність сторін, порядок розрахунків, юридичні адреси сторін, форс-мажорні обставини.
4. Інформаційно-методичне забезпечення туру:
 - а) складання картки транспортного маршруту;
 - б) опис маршруту (вербальний опис, умови прийому та обслуговування);
 - в) графік руху за маршрутом (розклад).
5. Розрахунок вартості путівок і випуск до реалізації (калькуляція). Вартість путівки розраховується таким чином:
 - транспортні послуги – внутрішній маршрутний транспорт, трансфер (доставка туристів від місця збору групи до терміналу основного перевізника), екскурсії;
 - проживання (вартість множиться на ночі);
 - харчування;
 - зарплата (гіди, екскурсоводи, керівник групи);
 - відрахування в позабюджетні фонди;
 - екскурсійне обслуговування тощо.
6. Просування туру на ринок (інструменти просування).
7. Етап реалізації путівок (формування агентського ланцюга).

Я хочу поїхати до...

тому що...

Рис. Е.2. Маршрут по Італії

Найти
305.000+ отелей, мини-гостиниц, апартаментов и не только...

Место/название отеля:

Дата заезда Дата отъезда

Точные даты поездки пока неизвестны

Гости

Найти

Рис. Е.3. Сервіс бронювання готелів по всьому світу BOOKING.COM

Для користування Сервісом бронювання готелів BOOKING.COM необхідно ввести необхідні параметри як показано на рис. Е.3.

Переглянути отримані результати пошуку можна у вікні матеріалів (рис. Е.4).

Найти

Место/название отеля:

Работа Отдых

Дата заезда
пт 18 Декабрь 2015

Дата отъезда
ср 30 Декабрь 2015

12 ночей

Гости 2 взрослых, 0 детей

Найти

Рим: доступно 2 741 из 6 838 вариантов
3 причины посетить: история, музеи и еда

Упорядочить: Наши топ-рекомендации | Цена | Звезды | Расстояние от центра города | Оценка по отзывам

Hotel Isa ★★★★★ 2434
Ватикан - Прати, Рим

Сейчас 9 пользователей просматривают этот отель.
Забронировано сегодня 14 раз

Двухместный номер с 1 кроватью
Завтрак включен

На нашем сайте остался только 1 номер!

Цена за 12 ночей
-17% ~~UAH 75 680~~ UAH 62 546

Выбрать номер >

Потрясающе 8,6
Оценка от 770 гостей после проживания

Pantheon Inn 933
Пантеон, Рим

5 человек просматривают этот отель типа "постель и завтрак".
Забронировано сегодня 8 раз

Двухместный номер с 1 кроватью **БЕСПЛАТНАЯ** отмена — предоплата не требуется, Завтрак включен

Вы сможете отменить позже, поэтому успейте забронировать сегодня по этой отличной цене.

На нашем сайте осталось только 2 номера!

Цена за 12 ночей
UAH 52 225

Выбрать номер >

Очень хорошо 8,2
Оценка от 627 гостей после проживания

Baylon Suites 1151

Очень хорошо

Рис. Е.4. Перегляд отриманих матеріалів

Візові центри в Україні (на прикладі Італії)

Для отримання шенгенської візи необхідно звернутися до офіційного візового центру та подати необхідні документи, перелік яких необхідно переглянути на сайті (рис. Е.5, Е.6).

**Візовий
центр
Італії
в Україні**

Київ,
Круглоуніверситетська, 3-5

**BENVENUTI
IN
ITALIA**

VMS CENTRO VISTI PER L'ITALIA

- > Головна
- > Біометрія
- > Запис на подання документів
- > Перевірити статус документів
- > Необхідні документи
- > Неповнолітні громадяни
- > Фінансові гарантії
- > Формуляри
- > Вартість віз
- > Додаткові послуги
- > Послуга VIP Premium Lounge
- > Філіали
- > Календар свят на 2015 рік
- > Розповсюджені запитання

Головна

Ласкаво просимо на сайт **Візового центру Італії!**

ТОВ "Віза Менеджмент Сервіс" - це єдина уповноважена Консульством Італії в Києві комерційна організація, яка приймає запити на отримання віз і відповідну документацію. Візовий центр Італії сертифікований за стандартами міжнародної системи менеджменту якості ISO 9001:2008.

Подання документів до Візового центру Італії проводиться за попереднім записом. Щоб записатись, натисніть **тут**, або зателефонуйте до call-центру (+38 044) 220-32-00 (Пн-Пт з 8.30 до 18.30). *Ви можете подавати документи у будь-якому філіалі незалежно від місця прописки.*

Програма оздоровлення постраждалих внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

На прохання Посольства Італії в Києві, Візовий Центр Італії VMS радий запропонувати безкоштовний прийом документів на в'їзну візу в Італію від учасників програми реабілітації внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, без застосування будь-якої сплати за обслуговування.

УВАГА! В Києві відкрито "VIP Premium Lounge". Повний перелік послуг Ви можете знайти на нашому сайті за цим лінком або надішліть нам листа на e-mail: VIP@italyvms.com.ua

УВАГА! БУЛИ ПОМІЧЕНІ ВИПАДКИ ШАХРАЙСТВА: невідомі особи вимагають оплату за здійснення запису у Візовий центр. Візовий центр Італії наголошує, що **ЗАПИС Є БЕЗКОШТОВНИМ**. Будь-які спроби стягнення коштів за запис на подання документів – злочинні, Візовий центр Італії не несе за них жодної відповідальності.

Рис. Е.5. Головна сторінка Візового центру Італії

Після подання документів до візового центру протягом 10 робочих днів розглядається питання про відкриття візи. Стан документів можна перевірити на сайті візового центру (рис. Е.7).

VMS

Візовий центр Італії в Києві

Київ, Круглоуніверситетська, д. 3-5
Телефон: +380442203200

- > Головна
- > Запис на подання документів
- > Необхідні документи
- > Неповнолітні громадяни
- > Формуляри
- > Фінансові гарантії
- > Перевірити статус документів
- > Календар свят на 2013 рік
- > Розповсюджені запитання
- > Корисні лінки
- > Філіали
- > Контакти
- > Вакансії
- > Інформація з Посольства
- > Зворотній зв'язок

Русский | Українська | English | Italiano | Головна | Контакти | Мапа

BENVENUTI IN ITALIA

ЛАСКАВО ПРОСИМО ДО ІТАЛІЇ

VMS CENTRO VISTI PER L'ITALIA

Перевірити статус документів

Номер договору

Дата народження (dd.mm.yyyy)

[Продовжити](#)

Рис. Е.6. Заповнення документів

VMS

Візовий центр Італії в Києві

Київ, Круглоуніверситетська, д.3-5
Телефон: +380442203200

- > Запис на подання документів
- > Необхідні документи
- > Неповнолітні громадяни
- > Формуляри
- > Фінансові гарантії
- > Перевірити статус документів
- ..

Русский | Українська | English | Italiano | Головна | Контакти | Мапа

BENVENUTI IN ITALIA

ЛАСКАВО ПРОСИМО ДО ІТАЛІЇ

VMS CENTRO VISTI PER L'ITALIA

Перевірити статус документів

Статус документів: Документи видані.

[Перевірити інший договір](#)

Рис. Е.7. Перевірка статусу документів

Практичне завдання з профорієнтації

Пропонуємо Вам пройти тест на профорієнтацію, який допоможе визначити Ваші професійні переваги. Адже правильно обрана професія – це ключ до успіху і стрімкого кар'єрного зростання.

Інструкція до тесту

Далі наведені висловлювання, які відповідають різним професійним навичкам. У кожній групі висловлювань (а і б) виберіть те, яке відповідає Вам більшою мірою. Намагайтеся подовгу не замислюватися над кожним питанням.

Тест на профорієнтацію за Климовим Є. А.

Припустимо, що після відповідного навчання Ви зможете виконати будь-яку роботу. Однак, якщо б Вам довелося вибирати тільки з двох можливих, чому б Ви віддали перевагу:

- 1а. Доглядати за тваринами.
- 1б. Обслуговувати машини, прилади.
- 2а. Допомогати хворим людям, лікувати їх.
- 2б. Складати таблиці, схеми, програми обчислювальних машин.
- 3а. Стежити за якістю книжкових ілюстрацій.
- 3б. Слідкувати за станом, розвитком рослин у природі.
- 4а. Обробляти матеріали (дерево, тканини, метал, пластмасу).
- 4б. Доводити матеріали до споживача (рекламувати, продавати).
- 5а. Обговорювати науково-популярні книги, статті.
- 5б. Обговорювати художні книги, п'єси або концерти.
- 6а. Вирощувати молодняк або тварин будь-якої породи.
- 6б. Навчати та тренувати інших (товаришів або дітей) виконувати будь-які дії.
- 7а. Копіювати малюнки, зображення (або малювати музичні інструменти).
- 7б. Керувати будь-яким вантажним засобом (підйомним чи транспортним).
- 8а. Повідомляти, роз'яснювати людям потрібні їм відомості (у довідковому бюро, на екскурсії).
- 8б. Художньо оформляти виставки, вітрини або брати участь у підготовці концертів.
- 9а. Ремонтувати речі, вироби (одяг, техніку).

- 9б. Шукати і виправляти помилки в текстах, таблицях, малюнках.
 10а. Лікувати тварин.
 10б. Виконувати обчислення, розрахунки.
 11а. Виводити нові сорти рослин.
 11б. Конструювати, проектувати нові види промислових виробів, машин, будинків.
 12а. Вирішувати суперечки, сварки між людьми, переконувати, роз'яснювати, заохочувати.
 12б. Розбиратися в кресленнях, схемах (перевіряти їх, уточнювати).
 13а. Спостерігати та вивчати роботу творчих особистостей.
 13б. Спостерігати та вивчати життя мікроорганізмів у природі.
 14а. Обслуговувати, налагоджувати медичні прилади, апарати.
 14б. Надавати людям медичну допомогу під час поранень, ударів, опіків.
 15а. Складати точні описи, звіти про спостережувані явища, події.
 15б. Художньо описувати, зобразити події (спостережувані або уявні).
 16а. Робити лабораторні аналізи в лікарні.
 16б. Оглядати хворих, розмовляти з ними, призначати лікування.
 17а. Фарбувати і розписувати стіни приміщень, поверхню виробів.
 17б. Здійснювати монтаж будівлі або збирання машин, приладів.
 18а. Організовувати культпоходи однолітків або учнів молодших класів до театрів, музеїв, екскурсії, туристичні походи.
 18б. Грати на сцені, брати участь у концертах.
 19а. Виготовляти за кресленнями деталі, вироби, машини, одяг, будувати будівлі.
 19б. Займатися кресленням, копіювати креслення, карти.
 20а. Вести боротьбу з хворобами рослин, шкідниками лісу, саду.
 20б. Працювати за комп'ютером.

Ключ до тесту

За кожний збіг із ключем нараховується один бал.

Тип професії	Варіанти відповідей	Результат, %
Людина – природа	1а, 3б, 6а, 10а, 11а, 13б, 16а, 20а	
Людина – техніка	1б, 4а, 7б, 9а, 11б, 14а, 17б, 19а	
Людина – людина	2а, 4б, 6б, 8а, 12а, 14б, 16б, 18а	
Людина – знакова система	2б, 5а, 9б, 10б, 12б, 15а, 19б, 20б	
Людина – художній образ	3а, 5б, 7а, 8б, 13а, 15б, 17а, 18б	

Інтерпретація результатів тесту на профорієнтацію

Підрахуйте кількість балів відповідно до ключа. Тип професій, за яким Ви набрали максимальну кількість балів, відповідає Вам найбільшою мірою (табл. Ж.1)

Остаточний висновок стосовно свого типу та найбільш привабливої професії Ви можете зробити самі, адже саме від ваших устремлінь залежить, що саме стане головним в обраній професії.

Таблиця Ж.1

Типологія професій

Професії, що відповідають типу	Спеціальності підготовки в ХНЕУ ім. С. Кузнеця, що відповідають даному типу
1	2
Тип "Людина – Техніка"	
<p>До цього типу належать кілька видів професій:</p> <ul style="list-style-type: none"> • професії, пов'язані з експлуатацією техніки: обслуговування, ремонт, наладка, управління (водій, пілот, машиніст, наладник, слюсар-ремонтник, механік, технолог та ін.); • професії з виробництва й оброблення різних матеріалів (шахтар, лісоруб, металург, тесляр, токар, столяр та ін.); • професії, пов'язані зі збіркою і монтажем (слюсар-механік, архітектор, будівельник, складальник радіоапаратури, монтажник силових і освітлювальних мереж та ін.); • професії, пов'язані з переробкою с/г продуктів, виготовленням напівфабрикатів і підготовчими операціями на виробництві (гранувальник алмазів, пекар, кондитер, оператор пакувальних і фасувальних машин, технолог з первинної обробки льону та ін.) 	<p>Інформаційні управляючі системи та технології, комп'ютерні технології та системи видавничо-поліграфічних виробництв, технології електронних мультимедійних видань, менеджмент інноваційної діяльності</p>
Тип "Людина – Людина"	
<p>Робота в цій сфері пов'язана з побутовим, торговельним, медичним обслуговуванням людей, а також з вихованням чи навчанням. У цей тип потрапляє також робота, пов'язана з керівництвом людьми.</p> <p>Основу діяльності цих спеціальностей становить взаємодія людей між собою. Як приклад можна назвати такі професії: лікар, медсестра, фельдшер, викладач, психолог, референт, гувернер, менеджер, продавець, офіціант, агент з реклами, експедитор, юрист, слідчий, інспектор</p>	<p>Управління персоналом і економіка праці, менеджмент організацій й адміністрування, менеджмент зовнішньоекономічної діяльності, міжнародна економіка, маркетинг, туризм, публічне адміністрування</p>

1	2
Тип "Людина – Природа"	
<p>У цю категорію потрапляють професії, в яких людина має справу з рослинами і тваринами. Сюди можна віднести професії, що пов'язані з вивченням живої і неживої природи, з доглядом за рослинами і тваринами, з профілактикою і лікуванням захворювань рослин і тварин.</p> <p>Спеціальності цього типу характерні не тільки для сільських районів (рільник, квітникар, тракторист, оператор тваринницьких комплексів, лісник, геолог, овочівник), а й широко представлені в містах (мікробіолог, ветеринар, доглядач парку, кінолог, еколог)</p>	Еколого-економічний моніторинг
Тип "Людина – Знакова система"	
<p>Під знаковими системами в даному випадку розуміються мова усна або письмова, цифри, символи, ноти, схеми, карти, графіки, формули і т. д.</p> <p>З розвитком інформаційних технологій і ускладненням систем управління кількість спеціальностей цього типу збільшується.</p> <p>До звичних професій – кресляр, топограф, коректор, математик, економіст, стенографіст-друкар, перекладач, – додалися нові: програміст, оператор автоматизованих систем управління, оператор верстатів із числовим програмним управлінням, системний програміст</p>	Облік та аудит, економіка підприємства, банківська справа, оподаткування, фінанси і кредит, логістика, економічна кібернетика, прикладна статистика, економічна теорія, менеджмент зовнішньоекономічної діяльності, міжнародна економіка
Тип "Людина – Художній образ"	
<p>Творчість притаманна будь-якій професії, але саме в спеціальностях цього типу вона є обов'язковою умовою. Робота пов'язана з акторською, музичною, образотворчою та літературною діяльністю: артист, музикант, художник, дизайнер, фотограф, модельєр, візажист та ін.</p> <p>Існують спеціальності, в яких можуть поєднуватися кілька предметів праці одночасно (наприклад, професія перукаря відноситься до типу "людина – людина", але її можна також віднести до типу "людина – художній образ")</p>	Видавничо-поліграфічна справа, технології електронних мультимедійних видань, маркетинг (в області реклами), менеджмент інноваційної діяльності

Вхідне анкетування учнів

Шановні учасники Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця!
Ця анкета допоможе краще організувати та провести
Літню школу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

1. Чи брали Ви участь у Літніх школах раніше:

- а) так;
- б) ні?

2. Що б Ви хотіли отримати від занять у Літній школі? Можна обрати кілька відповідей):

- а) знання з економічної сфери;
- б) навички для повсякденного життя;
- в) знання про існуючі економічні спеціальності;
- г) уявлення про студентське життя;
- д) Ваш варіант відповіді _____?

3. Які з напрямів, що передбачені програмою Літньої школи, Вас цікавлять найбільше (можна обрати кілька відповідей):

- а) самоменеджмент;
- б) управління кар'єрою;
- в) туризм;
- г) розробка креативних проєктів;
- д) пошук та реалізація бізнес-ідей;
- е) інформаційні системи;
- є) розподіл сімейного бюджету;
- ж) мовна підготовка (українська, англійська);
- з) інформаційні технології;
- й) студентське самоврядування;
- і) фізична культура та здоровий спосіб життя;
- ї) інше _____?

4. Які форми навчання Вас цікавлять найбільше:

- а) міні-лекції (можна обрати кілька відповідей);
- б) дискусії та обговорення;
- в) практичні заняття;
- г) тренінги;
- д) спортивні заходи та турніри;
- е) інтелектуальні турніри;
- є) розважальні заходи?

5. Чи визначилися Ви на сьогодні зі своїм професійним вибором:

- а) так;
- б) ні?

Дякуємо!

Вихідне анкетування учнів

Шановні учасники Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця!

Ваша думка щодо організації та проведення школи є важливою для подальшого удосконалення тематики, форм проведення й організації зустрічей.

1. Як Ви відчували себе на заняттях літньої школи:

- а) повністю комфортно;
- б) достатньо комфортно;
- в) некомфортно?

2. Як Ви оцінюєте свою роботу на заняттях:

- а) ефективно;
- б) достатньо ефективно;
- в) неефективно?

3. Як Ви оцінюєте спільну діяльність Вашої навчальної групи на заняттях (можна обрати кілька відповідей):

- а) група працювала як одна команда;
- б) виникали конфліктні ситуації;
- в) групою досягнуто високих результатів;
- г) атмосфера у групі була доброзичливою та товариською;
- д) рішення приймалось одним чи двома членами групи, думки інших не враховувались;
- е) всі учасники мали можливість висловитися;
- є) обговорення проблем у групі було недостатньо конструктивним;
- ж) інше _____?

4. Наскільки складно було сприймати матеріал:

- а) наданий матеріал був зрозумілим;
- б) виникали незначні труднощі в сприйнятті матеріалу;
- в) наданий матеріал був складний для сприйняття?

5. Оцініть темп викладення матеріалу на заняттях:

- а) швидкий;
- б) нормальний;
- в) повільний.

6. Що Вам запам'яталося найбільше (можна обрати кілька відповідей):

- а) тематика занять;
- б) форми навчання;
- в) однокласники;
- г) взаємодія з викладачами;
- д) спілкування зі студентами;
- е) дебатний турнір;
- є) спортивні заходи;
- ж) презентація результатів;
- з) можливість проявити себе?

7. Чи плануєте Ви обрати навчання за економічною спеціальністю:

- а) так;
- б) ні?

8. Чи зможете Ви використати отримані знання та вміння у повсякденному житті:

- а) так;
- б) ні?

9. Що саме з отриманого у Літній школі досвіду Ви будете використовувати у повсякденному житті?

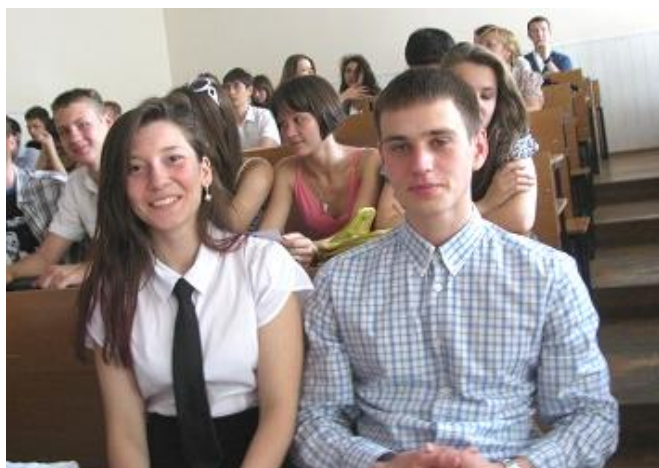
Ваші побажання та пропозиції щодо організації та проведення Літньої школи.

Дякуємо!

Фотогалерея Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця

**Відкриття Літньої школи
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

**Учні 10-х профільних класів
Харківської гімназії № 169 – учасники
Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

**Екскурсія бібліотечним
корпусом**

Заняття Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця, презентації проектів

Ситуаційна вправа "Реклама – мистецтво XXI століття".

Розроблення креативного проекту

Тренінгове заняття "Моя кар'єра"

Тренінгове заняття "Розроблення туристичного маршруту"

Туристичний флешмоб

Дебатний турнір серед слухачів Літньої школи проводять члени Дебатного клубу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Спортивне свято у Літній школі ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Змагання з туризму

Традиційна польова каша

**Випускники Літніх шкіл
факультету економічної
інформатики ХНЕУ
ім. С. Кузнеця, 2015**

**Нагородження
учасників Літніх шкіл
ХНЕУ ім. С. Кузнеця,
2014**

**Подяка
керівникам ЗНЗ –
партнерам Літніх
шкіл ХНЕУ ім.
С. Кузнеця, 2014**

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Основи профорієнтаційної роботи	5
1.1. Професійна орієнтація та професійне самовизначення особистості	5
1.2. Організація Літньої школи як форми профорієнтаційної роботи на базі вищого навчального закладу	10
1.3. Інформаційне та нормативно-інструктивне забезпечення Літньої школи	17
Розділ 2. Навчально-методичні матеріали Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця.....	21
2.1. Екскурсія вищим навчальним закладом	21
2.2. Основні принципи роботи в середовищі дистанційного навчання.....	30
2.3. Тренінгове заняття "Моя кар'єра"	42
2.4. Створення проекту "Креативне кафе"	47
2.5. Тренінгове заняття "Розподіл сімейного бюджету"	52
2.6. Тренінгове заняття "Розроблення туристичної подорожі"	54
2.7. Тренінг "Як змінити себе"	62
2.8. Ситуаційна вправа "Реклама – мистецтво XXI століття"	77
2.9. Тренінгове заняття "Самоменеджмент"	78
2.10. Роль інтелектуальних ігор у професійній орієнтації учнів.....	83
2.11. Дебатний турнір.....	86
2.12. Спортивне свято у межах Літньої школи ім. С. Кузнеця	89
Розділ 3. Результати літньої школи	90
3.1. Діагностичні матеріали учасників Літньої школи ХНЕУ ім. С. Кузнеця.....	90
3.2. Щоденник Літньої школи. Записки вчителя та учнів.....	100
Висновки.....	111
Глосарій.....	113
Використана література	116
Додатки.....	119

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Полякова Ганна Анатоліївна
Зима Олександр Григорович
Лола Юлія Юріївна та ін.

ЛІТНЯ ШКОЛА НА БАЗІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Навчально-методичний посібник

*За загальною редакцією
канд. пед. наук, доцента Полякової Г. А.*

Відповідальний за випуск *Полякова Г. А.*

Відповідальний редактор *Оленич М. М.*

Редактор *Бутенко В. О.*

Коректор *Ковальчук М. А.*

План 2015 р. Поз. № 88-П.

Підп. до друку 17.12.2015 р. Формат 60x90 1/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум.-друк. арк. 10,5. Обл.-вид. арк. 13,13. Тираж 400 прим. Зам. № 245.

Видавець і виготівник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Леніна, 9-А

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру

ДК № 4853 від 20.02.2015 р.